

**Ligeti Ernő**

**Az ő kis katonája**

**Regény**

1940

„UJ ERDÉLYI KÖNYVEK” KIADÁSA

---

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

---

Elektronikus változat:  
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2022  
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitálistartalom-fejlesztési és -szolgáltatási Osztálya  
ISBN 978-963-417-502-5 (online)  
MEK-16803

## 1.

*Dr Rácz Gábor egyenesen Prágába utazott, hogy vállalata részéről egy ottani céggel folytasson tárgyalásokat. Szeretett volna minél előbb végére járni megbízatásának, hogy néhány napot még szabadon tölthessen abban a városban, amelyhez oly sok kedves emlék fűzte. Most, mikor dolga végeztével körülnézett, rádöbbsent: hiába hitte, hogy ismeri a város minden szögeletét. Váratlanul ujnak, sőt nyugtalanítóan idegennek találta Prágát. Huszonhárom év - mormolta nem minden szomorúság nélkül. A latyakos idő egyébként is külön nehezedett kedélyére.*

*Mindamelletts elég pontosan tájékozódott. Némi elégtétellel látta, hogy a villanyosok még mindig azt a számot viselik, mint hajdanában. A hidak, templomok, a barokk paloták, a hatalmas Vencel-tér pazarló tejlámpafüzéreivel, amelyek a ködön keresztül is érvényesültek, arra vallott, hogy jó helyen járhat. Csak éppen egyvalami hiányzott, aminek híján amennyivel többé vált a város, ugyanannyival kevesebbé is csökkent Rácz szemében.*

*Programot, - ahogyan azt még a vonatban elhatározta - majd csak holnaptól csinál. Fel fogja keresni mindazokat, akikkel annak idején együtt volt. Ma átengedi magát a céltalan ödöngéseknek, éppen úgy, mint mikor elsőízben kötött ki a Szentek Hidjánál és nem tudta eldönteni, jobbról vágjon-e neki, vagy balról?*

*Villamosra ült. Olyan kocsira, amelyről csak annyit sejtett, hogy végállomása a Kral Vinohradyn van. Mialatt a lelógó bőrszíjak egyikébe fogózott, mind hevesebb kívánság fogta el, hogy utánajárjon régi ismerőseinek. Vajjon ha nem otthonukban, a megszokott környezetben keresi, akkor is megismeri őket? Mondjuk, ha uccán kerülne szembe velük?! És őt, az ismerősök?! Talán ők még kevésbé találnák ki, hogy kivel találkoznak. Mint vékonypénzü katonát ismerték hajdanában, selymes fekete bajuszkával szája fölött. Így raktározhatták el az emléket a multból.*

*De a villamoson - gondolatainak eleven cáfolataként - mégis beleütközött Krejcibe. Igen, nyilvánvalóan Ottokár Krejci ez, aki magánszorgalomból tanult magyarul, ott lézengett az irodalom periferiáján, költői törekvések ágaskodtak benne és kétesértékű folyóiratokba az akkoriban divatos magyar írók tárcáit fordítgatta. Brabechez viszem - mondotta Krejci egy ízben s nyomatékosan hozzátette: a Petőfi Társaság tiszteletbeli tagjához.*

*Mint ritka zsákmányt cipelte magával zegzugos uccákon keresztül egy homályos bérkaszárnya negyedik emeletére, ahol apró, ősz emberke trónolt gondosan elzárt ablakok mögött, felcsavarható zongoraszékén, menyezetig érő könyvek fenyegető, száraz levegőjében. Vita indult a két fiatalember között, hogy ki tett nagyobb szolgálatot nemzetének Petőfi-e, vagy Vrchlicky? Lelkes védelem bontakozott ki a saját és lovagias hódolat a másik fél irodalmával szemben. A szelid kis öreg fekete atlasz sapkájával, rendellenes koponyájának hátulsó dudorán, összenőtt fehér szemöldöke mögül derüsen és fiatalosan hunyorgatott, mintegy biztatva őket, s íróasztalfiókjából burmogyorót s holmi kekszeket tett eléjük, mintegy figyelmeztetésképen, hogy elhasznált harci energiájukat a további viták során szellemi férfiakhoz illő táplálékkal pótolják.*

*Gábornak mindez most eszébe jutott. A gyakori kellemes séták is, amelyek megnyugtatón időszzerűtlen témák taglalása közben röppentek tova! Visszaemlékezett a közösen olvasott francia és német versekre, amelyekhez csettintettek, mint beavatott borkóstolók. Szép idők voltak! Örömmel fedezték fel egymásban a művészi élmények befogadására alkalmas műszereik érintetlenségét és azt a belső rugalmasságot, ahogyan mindketten távortartották tudatuktól a világháborút. Bizony szép idők - sóhajtott Gábor és néhány pillanatig kíváncsian szemlélte Krejci csontos, szakálltalan arcát, amely azóta is alig változott.*

- Herr Krejci - szólította meg aztán.

Krejci fölnézett:

- Aber Herr Rácz! - ugrott fel meglepetve. - Hogy kerül ide? No hát nagyszerű!

Csehes kiejtéssel beszélt németül és a széthuzott szájjuggal, arcának ráncai egészen a füléig huzódtak. - Hányszor gondoltam magára - rántotta le a szemüvegét és aprólékosan figyelő tekintete fölött a szemöldökök erős ivben meggömbölyödtek.

Gábor már várta, hogy Krejci felteszi a szokásos kérdést, hogy: mi minden történt, amióta elszakadtak egymástól? S neki felelnie kell! Olyasmit, hogy pár hónappal a leszerelés után bejutott a jutagyárba, most a jogügyi osztályon dolgozik, hűtlenné vált az íráshoz, mert mint becsvágyó fiatalembertől joggal várhatták el, hogy kézzelfoghatóbb életcélok felé törtessen. Természetesen nehezen sikerült leszoknia a költészetről; s alighanem úgy jár, mint a kigyógyult zugivó, egyetlen, alapos megkísértés, véletlen kisiklás a megszokott életrend sineiről és menthetetlenül újra rabjává válik a szenvedélyének! Egyelőre két gyermeke van, Aladár és Jucika. Nos, türethető az élet, tavalyelőtt szerény kis villát is építtetett magának a kertvárosban... Már házasságuk első éveiben huszonhárom kilót hizott s ezt a súlyát tartja ma is. Persze, öregsziünk, az idő eljár „mint kopik a gépezet s mint kihagy az emlékezet” - idézné minden különösebb meggyőződés nélkül egyik verséből is, ha Krejci kérdezné. Krejci azonban semmit sem kérdezett.

A cseh hajszálnyira olyan volt, mint hajdan. Birsalma-szinű, sápadt arcbőre most is lazán tapadt a pofacsontjához. Ádámcsutkája kiugrott a puha gallérból, kockás nyakkendőjét most is félreacsusztva viselte s külsőleg is szétfolyó egyéniségéhez csak egyetlen masszív dolog tartozott hozzá, a kemény és formátlan Batacipő.

- Tudja miről ismertem magára? - szólalt meg visszatelepedve helyére és közben Gábor karját jóakaratulag megérintette. - Hát miről? Ahogyan a száját tartja.

- A számat?

- Ugy van. A szája összeacsucsorodik és úgy marad akkor is, amikor beszél. Hogy is magyarázzam? Akik csókolóznak, azoknak van ilyen fura szájtartásuk.

Nevettek mind a ketten.

- Maga, Ottokár végzi javithatatlanul fiziognómiai tanulmányait, - hagyta rá Gábor és helyeselte, hogy a szakaszhatárnál sokan leszállottak és végre ő is letelepedhetett egy ülőhelyre. Közben arról is megfeledkezett, hogy tulajdonképpen itt akart leszállani ő is.

- Hát most újra itt van közöttünk, - folytatta Krejci csendes dörmögéssel és ujjahegyével önkénytelenül megtörölte a párás ablakot, hadd lássák, merre is járnak. - Persze... meg-nősiült?

Rácz bólintott.

- Én nemkülönben. Kis lányom van, egy édes kis... - és a kabátja zsebéhez kapott, de nem nyult a tárcája után, hogy kivegye a családi képet. Ehelyett megragadta a Gábor kezét: - Most el kell jönnie hozzánk! Éppen haza indultam. A közelben lakom.

- De...

- Valami sürgős dolga van talán? Hová készül?

- A nyolcvanhatos szám alatt...

- Azt már elhagytuk - nevetgélt Krejci meleg hangján és sárgás, apró fogai hevesen össze-  
ütődtek. - Egy negyedóra, de mit is beszélek: - öt-tíz perc csak a lakásom villamoson. Vissza-  
felé jövet azután kiszállhat a nyolcvanhat előtt.

Gábor megadta magát. Hiszen Krejci amugyis benne volt „programjában”!

- Mit tud a grófnéről? - sütötte le Gábor a szemét és zavartan nézte a padlót.

- Hogyan?... Ön talán nem tudja... - hőkölt rá Krejci hitetlenül.

- Fogalmam sincs. Ma elmentem a Chotcova uccai ház előtt, de az erkélyről egy ismeretlen,  
hórihorgas alak integetett az uccára.

- A grófné ott van - sülyesztette hangját Krejci megrendítő ünnepélyességgel.

Kötött kesztyűjével megtörölte az ablakot, hogy lásson Gábor is és három ujjával kimutatott.

A vinohradi temető mellett haladt a villamos velük. Gábor ráismert a temetőre az alacsony  
kőfalról, amely körülvette, a fűzfákról, amelyek gyászosan rajzolódtak az őszi, vigasztalan  
égre.

- Meghalt, - szólalt meg Gábor tompa tudomásvétellel. Majd megkérdezte: - Mikor?

- Tavaly ősszel. Sokáig betegeskedett.

Többet nem beszéltek róla. A kőfal változatlanul tovább kísérte őket rendeltetésének szörnyű  
magánosságában. Mindketten jelentősen hallgattak, mintha ildomtalannak tartották volna,  
hogy idegenek jelenlétében megtárgyalják.

- Amikor én itt jártam husz évvel ezelőtt - folytatta Gábor, réveteg tekintettel még mindig az  
egyhangu kőfalon időzve - ez az ucca a temetőnél végződött. Utána már csak a puszta rétek  
következtek.

- Azóta rendkívül kiépült a város - élénkült fel Krejci egyszerre. - Uj negyed alakult ki, majd-  
nem két kilométernyi hosszúságban. Ezt meg kell néznie. Magam is ebben a negyedben lakom,  
mindjárt az elején. Na még két megálló csupán!...

## 2.

... Két megálló! Mennyi, de mennyi megálló volt pedig az életében a husz év alatt, amióta utoljára itt járt Prágában és barátjával, Sulkovszky Lajossal butorozott szobát indult keresni!

Mint önkéntesnek joguk volt a kaszárnán kívül is lakni. És ők élni is akartak kiváltságukkal. Sulkovszkynak egyik ujjá hiányzott a jobb kezén, Gábor pedig tüdőcsucshurutos volt s így mindkettőjüket a pótszázadhoz osztották be, az Ujezd kaszárnájában. A káder ellenben az Albrechtben diszelgett, uri, szép épületben. Az Ujezd nyomorult, sárga épülete békeidőben katonai raktár lehetett, rozoga falépcsője állandóan azzal fenyegetett, hogy a nehéz bakancsok súlya alatt összeomlik, az udvaron napközben is vígan szaladgáltak a patkányok, a sárlé pedig patakban csurgott a kőfalon a magasból, mert ez a félreporozott alkotmány magaslaton fekve csufította a különben festői városrészt. A város új gazdáinak később első dolga volt lerombolni az egész épületet. Így a dombtetőn ma kies sétány terült.

Kiadó-szoba a kaszárnja közelében akkoriban kevés akadt. A jobb szobákat elkapkodták. Szinte véletlenül fedezett fel a két barát a Chotkova utcában, egy Mária Terézia korabeli ház széles kapuján egy lakás-cédulát. A kiadó-szoba az emeleten volt. Hosszasan kellett csöngetniök, amíg végre ajtót nyitottak nekik.

A hosszú előszobában, amelynek falait a faburkolat fölött szarvas-aggancsok ékesítették, zajtalanul nyílt meg az egyik ajtó s rajta középkori hölgy lépett ki számos bodorban elkészített körülményes frizurával a fején. Szobát keresnek? Majd meg sem várva a választ, udvarias mosollyal kérdezte, hogy mindketten itt akarnak-e lakni? Szeme kíváncsian csüggött rajtuk, önkéntelenül elismeréssel az ifjú hadfiak iránt. - Mindketten - mondták egyszerre. Gábor ismerni vélte ezt a fürkésző, bizalmas, de mégis óvatos pillantást. A legtöbb háziasszony, aki butorozott szobák kiadásával foglalkozik, egykaptafára veszi fel mosolyát, mely mögül titokzatos ösztöneivel latolgatja a szobaur-jelölt megbízhatóságát, tartós, vagy átmeneti jellegét, csendes, vagy zajos természetét, amíg legalább hozzávetőleges benyomást szerez anyagi felkészültségéről is. - Magyarok? - érdeklődött virulón.

- Magyarok - felelték egyszerre, ujfent mindketten. - Most helyezték ide ezredünket. A háziasszony kimérten biccentett, jelezve, hogy mindez tulhaladja érdeklődését. Sulkovszky azonban indittatva érezte magát megjegyezni: ez már a harmadik magyar ezred Prágában. Tetszik tudni... az itteni ezredek... De a kérdés politikai vitatásába - nagyon helyesen - egyikük sem bocsájtkozott bele.

Sulkovszky magas, szláv arcú fiú volt, ápolt kezekkel, gondosan manikürözött körmökkel, egyik ujján ősi pecsétgyűrű, amely mellett még inkább kihangsúlyozódott a mutatóujj hiánya. Jobb időkben bizonyára pótolhatatlan veszteségnek fogta volna föl, most azonban szembe-tűnően tetszelgett vele és teljes mértékben átérezte a csonkaságból származó előnyöket. Nos, csak rá kellett nézni a kezére, hogy az ember tisztában legyen, hogy szabadidejének nagy részét kézapolással tölti el. Csavaros lábszárvédőjét, amely széles termetéhez mérve, gyermekesen hatott, választékos bájjal igyekezett viselni. Alighanem naponta négyszer-ötször is a tükör elé állott, hogy egy ráncot, gyűrődést elsimitson zubbonyán és úgy látszott, mintha legfőbb gondja lett volna kifejezésre juttatni: most ugyan belesodródtunk a háboruba és nem élünk az öltözködésben oly változatosan, mint béke idején, de ti mégsem kívánhatjátok, hogy megtagadjam természetemet.

A hölgy azonban, akinek hervadó szépsége, mint festmények kitartóbb szemlélet után, csak most kezdett kihatni rájuk, valóban semmit sem kívánt a fiatalembertől és minden érdeklődésével a másik önkéntes felé fordult. Már vezette is őket a belső szobába. Sulkovszky

könnyedén, szakértelemmel, remek metszésű tajtékpipát érintett meg ujjával. - Az uram büszkesége - jegyezte meg a hölgy - de hát önöket kedves önkéntes urak, nemde a kiadó szoba érdeklőbb inkább? Már benyitott az oldalszobába, mely nem volt tulságosan tele, de ami butor akadt benne, nemes volt és hagyományoszerű. Szép, sárga kandalló a sarokban, amely azonban hideg volt, jeléül, hogy a szobában senkisésem lakik.

Szemben az ajtóval a fal közepén könyves szekrény nyitott polcokkal. Ez viszont a fiatal Rácz érdeklődését keltette fel. Első pillantásra megállapította, hogy a polcokon jórészt a *Hofkalender* egyforma zöld vászonkötésű kötetei terpeszkednek. A krémsárgára festett falakat angol lóverseny-metszetek tették változatosabbakká.

A szoba havi bére túl magas volt. Ezenkívül Sulkovszkynak az az aggálya is támadt, hogy e környezetben nehéz lesz női látogatókat fogadni. Most a fürdőszoba használata iránt érdeklődött. Miután nem kapott kielégítő választ, barátjára nézett, mintha kimondotta volna az udvarias nemet. Gábor azonban hallgatott. A hölgy dus bronzvörös haját bámulta, amely minden mesterkélt elrendezés ellenére is, tetszetős volt.

- A szoba nagyon szép - szólalt meg Sulkovszky - ámbar a bére szűk költségvetésünkbe aligha lesz beilleszthető. Viszont közel van a kaszárnnyához. Ez előnye - tette hozzá, mintha hangosan gondolkoznék, vagy hogy bebizonyítsa érdeklődése alaposságát. - Mindenesetre meggondoljuk - és most ismét Gáborra nézett, aki helyeslőleg hajtotta meg a fejét. - Még csak tegnap érkeztünk és nem is volt időnk tájékozódni. Remélem, hogy idejében jelentkezhetünk.

A hölgy ugyanugy mosolygott, mint imént. Nem igyekezett mindenáron rábeszélni az önkénteseket a szoba bérletére. Pillantása újra Gáborra esett, aki a kitartó nézéstől kissé elpirult. A hölgy olyasmit is mondott, hogy amennyiben nem kap megfelelő lakót, ki sem adja a helyiséget. Tulajdonképpen nincs is szüksége lakóra. Csak éppen egy kissé nagy a lakás kéttagu családnak.

- Nos, nézzenek szét az urak máshol és remélem, hogy vissza fognak térni.

Már mindakét önkéntes kezében szorongatta sapkáját, készen, hogy gépiesen összecsapják bokájukat. De a hölgy kedvesen az előbbi szobába vezette s kényelmes bőrfotójokban leültette őket:

- Mi csehek vagyunk ugyan - mondotta, - de szeretjük a magyarokat. A magyarok - folytatta és gyűrűvel megrakott ujjai látszólagos szórakozottsággal apró ütemeket vertek az asztalon - rendkívül vidám, temperamentumos faj...

Egyszerre különös fény villant a szemében. Ez a szem zöld volt és a zöld különböző árnyalataiban foszforeszkált. Gábor viszonzta a pillantást, de tekintete megzavarodott és már a hölgy puha, fehér nyakára siklott.

Végre fölálltak. Eltávoztak. Délután öt óra volt és bár undorodtak az Ujezd-legénységi szobáitól, a további lakáskeresést a mai napra befejezték. Vidám hangulatban a Corunamozgóba vonultak. Kikezdték két asszonnyal, akik egy sorban ültek velük s már az előadás megkezdése előtt incselkedő nevetésükkel adták értésükre, hogy lehet csevegni a megismerkedésről. Egyáltalában nem kifogásolták, hogy a gyéren látogatott nézőtérén az önkéntesek mind közelebb ültek hozzájuk. A szünetben azután oly kedélyes beszélgetés indult meg közöttük, mintha évek óta meghitt barátságban lettek volna egymással.

Ismerkedni mindenütt lehet. Különösen a háboruban és Prágában. A nők engedékenyekké válnak a férfiak ostromaival szemben - szegények, kimennek a harctérre, otthagyják a fogukat, vagy belerokkannak. Ezek a jól megtermett magyar fiuk egészen más szabásuak, mint a hazai melákok. Bátrak, vakmerőek, nem halvérűek, a jókedv valósággal fröccsen a szemükből. Érezni rajtuk a jófajtájú idegenséget. A magyar fiukat is ösztökéli annak a külön titoknak

a sejtelve, amelyet a cseh, német és zsidó nők bőven illatoznak magukból. Vagy szőkék, buják és elomló járásaik, vagy feketék, szemtelenül okosak, avagy angyalian ostobák. Nem sokat teketóriáznak. Ismerkedéseik tulesnek a helybeli pletyka-körön. Csak fajtájukkal szemben rátartóak, válogatóság, mert hozzájuk kell majd menni feleségül. De ezek a forró vérű jövevények legfeljebb mint átmenet számítanak az egyik állapotból a másikba. A város érzé-  
kiségtől kavargó, sűrű párlatában valamilyen elszánt „sose halunk meg”-hangulat diadalmas-  
kodott, a kérészlények csapodár tánca a Moldova fölött.

A két harapnivaló fehérnép, ahogyan Sulkovszky szűkebb hazájának irányában fejezte ki magát, nyilvánvalóan a jobb társadalmi osztályhoz tartozott. Ha a háború nem cinkoskodik nekik is, alighanem tankönyvbe illő hűség jegyében élték volna egyhangú napjaikat. Az egyik gömbölyded, kreol bőré, szépséggödröcskével és élénk fitos orral, amely szüntelenül szima-  
tolni látszott a levegőben, a másik hamvas-szőke, inkább tartózkodó mint aktív, nagy darab test, amelyet azonban két pompás láb látszólagosan könnyűvé és hajlékonyá avatott. Gábor, ha időt adtak volna neki, hogy válasszon, habozás nélkül a szőkét választotta volna. De - a nő választása Sulkovszkyra esett. Ez már eldőlt az első pillanatban.

Mozi után cukrászdába mentek. A cukrászda szintén ott volt a Vencel-téren, a passzázsban. A barna nő bőbeszédűen magyarázgatta Gábornak, hogy „kisura” hadba vonult, vasuti mérnök egyébként, Hedvignek, már mint a barátnőjének férje pedig, aki aktív katonatiszt, északon hadifogságba esett. Nehogy később bármilyen nézeteltérés támadjon kettőjük között, ki kell jelentenie, hogy ő nem amolyan nő, mint a többi. Legfeljebb barátkozni fognak, együtt mennek ide és oda, szórakoztatják egymást, de tegyen le a reményről, hogy még csak meg is csókolhatja valaha. Ezt azonban már úgy mondta, hogy benne volt az ígéret és a biztatás. - Csókolózni sem? - mosolygott Gábor, tésztamorzsát csipegetve a barnácska tányérjából. - Az istenért, hiszen mindenki csókolózik! Akárhova megy, öreg templomba, vagy kis korcsmába a víz mellett, vagy már az uccán is - ahol csak lehet. Csókolózni nemcsak szabad, de kötelező is. Ami őt illeti, el sem tud képzelni kapcsolatokat lelkiek nélkül, tessék tehát őt így tekinteni és megbizni benne. Ő még mindig kitart a békebeli felfogás mellett, hogy a pusztá csókolózás minden meggyőződés nélkül ostobaság, szeretkezni pláne durva dolog. Az effajta kapcsolatot át kell szellemesíteni, meg kell szűrni, desztillálni, mint a szeszt.

- Hogy milyen okos ember maga - könyökölt az asztalra előrehajolva a barna, oly közel már, hogy hajuk ugyszólván összeért az asztal fölött. Gábor tovább szónokolt, félszeme azonban ott kalandoztatott a szőke körül, akit Hedvignek hívnak és egy kicsit dühösködött, hogy Sulkovszky egyre inkább nyeri a tért. A mozdulatlan szőke arc fölmelegedik, lassanként átizzik, se nem lát, se nem hall. Sulkovszky már a nő kezét tartotta a kezében, gyöngéden vizsgálta, mint egy aukcióra kerülő értékes tárgyat és gyöngéden megsimogatta. Gábor összenézett a barnával. A barna nagylelkűen és jelentősen elmosolyodott és bár Gábor nem követte barátja példáját, a barna mégis azt suttogetta: na, na. Sulkovszky fizette ki gavallérosan valamennyiök helyett az elfogyasztott süteményeket. Amikor barátja a szőkével előttük haladt, Gábor megint úgy találta, hogy hiába, a szőke a külön, arányai hatalmasabb öröme-  
ket ígérnek és az ilyen látszatra tartózkodó nő szokott lenni a tüzesebb. Átvágtak a Ferdinand-  
utra, végig a forgatagon, kiértek a Moldováig és a fényektől villódzó őszi estében lesétáltak az öreg malomig. Azután visszatértek a Nemzeti Színházig. A szőke a magasból ránézett karkötő órájára - késő van, hazamegy. Sulkovszky felajánlotta, hogy elkíséri. Gábor, mint jóbarát figyelmeztette Sulkovszkyt, hogy nincs kimaradási engedélyük, kilenckor a kaszárnnyában kell lenniök. Sulkovszky azonban széles tenyerének egyetlen mozdulatával tultette magát az aggo-  
dalmakon. Olyan férfias és elszánt volt a pillantása, mint a középkori lovagoké, akik akkor is felmerészkednek angyalaik erkélyére, ha tudják is, hogy a sűrűben törökkel markukban a férj  
bravói állanak lesben.

Távoztak. A barna megértőn intett feléjük kesztyűjével. - És most maga is elkísér, lovagom? - Nagyon szívesen, - felelte rá Gábor, bár kissé bizonytalanul - föltéve, ha kilencre visszatérhetek. - De én messze lakom ám! Tul, tul a vizen - mutatta ujjával - a legsötétebb Wrihovitzben. Nincs jogom áldozatot kérni. Még becsukják és talán sohasem láthatom többet. Pedig, ha maga is akarja... Hát holnap délután... - emelte föl hangját. - Jó, hát holnap - kapott a szón Gábor, mert valóban nem volt kedve az őrárat karmaiba esni. - De hol? - Várjunk csak, itt a színház előtt. Jó? Öt órakor pontosan a nagy-óra alatt.

Elbucsuzott. A hullámozó emberáradat pillanat alatt szivta be őt is. Gábor bement a trafikba, vásárolt néhány *Dritte-Sorté*-t. Még volt háromnegyed órája. Átkozta a rendszert, amely eltiltja az önkénteseknek, hogy akkor vegyék birtokba ezt a várost, amikor a legszebb, legizgatóbb. Nem is a nő miatt csupán. Szó se róla, jól esik neki is a futó kaland, a szükséges fegyvergyakorlat, de nem kell azonnal a legelső nővel elkezdni. Szét kell nézni előbb és tájékozódni. Őt más fából faragták, mint Sulkovszkyt. Sulkovszkynak csak az a fontos, hogy minél több skalpot ejtsen - őneki csak akkor kell a nő, ha a viszonyt fel is tudja ruházni egy kis szerelemmel. Felejtheti-e egy pillanatig is, hogy odahaza egy leány vár rá, akinek hét évig kitartóan udvarolt? Igaz, most mintha azóta összeomlott volna a mult!...

Ami e pillanatban mindennek alfája és omegája, ki kell találni a módot, hogy állandó kimaradási engedélyhez jussanak. Majd Sulkovszky! Debreczenit, a törzsőrmestert környékezik meg mindaketten. Néhányszor sörözni viszik a vén részegest és a tenyerébe csusztatják azt a bűdös száz koronást!

Egyelőre bement a kávéházba, szemben a cseh színházzal. Ide jártak a színház tagjai is. Otthonosan megtelepedtek az ablak melletti asztaloknál. A kávéház magasan feküdt, lépcsőkön kellett fölmenni a bejáraton. Gábor ujságokat kért. Öreg pincér görnyedve tette eléje a székre a német lapokat. Gábor megint nyugodt volt, körülvette őt a nyomtatott betű varázsa. Amikor a *Westermanns-Monatschriftet* átfutotta, fiatal borzos diáklány kérte el tőle a folyóiratot. Mindjárt megismerkedtek. - Mindig ebbe a kávéházba jár? - Mindig. Engem minden este itt talál - mosolygott a diáklány, cigarettát vett elő és előrehajolt Gáborhoz, hogy az ő cigarettájáról gyujtsen rá.

Micsoda város, micsoda édes, nagyszerű város! - áradozott Gábor, amikor újra künn volt az uccán és meggyorsította lépteit, hogy idejekorán benn legyen a kaszárnnyában. A kis diáklányra gondolt, egészséges, kemény formájára. Már nem bánta volna, hogy ha holnap el is mulasztja a találkozót az óra alatt. A kávéházba mindenesetre benéz... A Slaviába... Meg fogja keresni. De mit lehet tudni? Holnap minden megváltozhatik. Itt minden mozi, kávéház új és új alkalmat kínál.

### 3.

Másnap délben, miután megsöröztették Debreczenit és zajos helyeslések között végighallgatták kiszólásait, Gábor ösztökélni kezdte barátját. Ma addig fogunk talpalni, míg lakásunk lesz. Nincs az a pénz, hogy még egy éccakát abban a poloskás legénységi szobában töltsék.

Sulkovszky csak immel-ámmal követte Gábort a lakáskeresésben... Vagy öt-tíz percet kóboroltak a Smihov városrészben, amikor kijelentette, hogy részéről nincs értelme a lótásfutásnak. A maga részéről ő már megoldotta a kérdést: - annál a hölgynél vesz ki szobát, akivel az este ismerkedett meg a moziban. - Hát akkor miért nem szólsz? - fakadt ki Gábor dühösen. - Ezt megmondhattad volna hamarabb. Sulkovszky könnyedén vonogatta a vállát: - bocsáss meg, de így alakult - s elhallgatott, mint aki megbánta, hogy többet mondott a kelleténél. - Miért vagy oly diszkrét? Nem szólsz a nőről egész nap. Láthatóan kerülöd a témát, csak a végén pakolsz ki, amikor már eltelt egy egész délután.

- Először is csak tíz perc telt. S te éppen úgy véka alá rejtéd, mit műveltél a hölgygel, mint én. - Semmisem történt, elhiheted, hogy semmisem. - Én reggel jöttem haza és még te sem vetted észre, hogy hiányzom - hunyorgatott Sulkovszky jelentősen és megveregette Gábor vállát.

Gábor egyedül folytatta az unalmas lakásnézést. Azt a szobát, amelyet tegnap néztek együtt, a kétágyasat, úgy sem tudná kivenni. Káromkodott magában Sulkovszky miatt, mert neki már megvan a jó, meleg fészke, a legelőzékenyebb kiszolgálással. Igaz, hogy ő is várhatna délután ötig, hátha a kis barnánál is van férőhely. De mi történik, ha nincs?... Különben is...

Egy könyökuccai háznál kötött ki először. Proletár-lakás, de a szobában, amelyet kivett, volt egy ócska pianinó, amelyet senkisésem használt. Frissen mosott fehérnemű volt a tetején. Gábornak az volt az érzése, hogy ha benéz a belsejébe, hurozat helyett uborkás üvegeket fog találni. Egy tizenhatos körte gyér fénye világosította meg a fekvőhelyet, amely azonban jó puhának ígérkezett, dunnával, párnákkal. Nincs az az ezredparancsnok, aki különb fészekben hajtana le a fejét - a harctéren.

Háziasszonya csontos, simára lefésült haju, meggyötört arcu munkásasszony volt. Csak rá kellett nézni a kezére! Testi munkában keményedett kéz volt, attól olyan fakópiros, mint a nyershus a hentesüzletek kirakatában. Gábor átszaladt a kaszárnýába, megfogott egy cselákot, hogy hozza utána cókmókját, sebtében kicsomagolt, lemosta magáról a lakáskeresés gondjait, megkérte háziasszonyát, akinek éppen vasaló állott a kezében, hogy vasaljon egyet az ő csavaros lábszárvédőjén is, s miután ez megtörtént, elégedetten lépett ki a Palacki-uccába s onnan föl a hidon keresztül a színházig. Persze a kis barna már sértetten eltávozott. Annyi baj legyen! Bement a Sláviába. A diáklányt ott találta, de most civilek vették körül. Meg kellett elégednie, hogy odaköszönhetett. Beletemetkezett az ujságokba. Elismeréssel vette tudomásul, hogy a központi hatalmak egyre győznek és megünnepelte magában Vilmos császár hulló faleveleinek egy esztendő évfordulóját. Mint mindenkor, most is meglátolta, meddig lehet kihuzni finom tüdőcsucshurutjával. Ha csak két-három hónapig is, akkor is szüret! Vége lesz a háborúnak és nem is lesz olyan rossz dolog a fegyverszünetet Prágában megünnepelni. De mi lesz, ha éppen az utolsó menetszázadba osztják be s még a legutolsók közé kerül, akik a fübe harapnak?!...

Ugyan, spongyát az ilyen gondokra! Ma egyelőre éjfél van kimenője és Debreczeni holnapra hozza az édes, állandó jellegű *Erlaubnisscheint*. Most már járhat a színházba is! Nézegette a lapokban a műsort. Narodni Divadlo: Libusa. Deutsches Theater: Rheingold. Filharmonikusok a Representativhaus-ban. Holnapra már válthat jegyet. Most általános lógás a városban. Este kilenckor együtt vacsorázik Sulkovszkyval a Fehér Hattyuban.

Alig egy hét és már ismerni vélte egész Prágát. A régi Prága különösen hatott lappangó költői kedélyére. Ő, ezek az ősi kőházak úgy állottak ott, mintha csak magukért lennének az elmúlásban. Hasonló tisztelettel nézett föl a barokk szobrokra, amelyek hatszáz éve állanak helyükön. Éjszakánként a Kleinseiten a fehérítő házak tetején kandurok rohantak boszorkányos farkcsóválással. Ez a miákolás is századok éjjeléből hangzott. Hazamenet Gábor mindig megállott az Ujezd-kaszárnya épülete előtt, amely foghíjasan, szétvert pofával silbakolt a holdfényben. Az elmúlás tiszteletére Gábor könnyedén sapkaellenzőjéhez emelte ujjait.

A legutóbbi héten kétszer volt színházban, majdnem minden nap a Sláviában, benézett az Imperiálba is, abba az emeletes kávéházba, ahol elegáns zsidó asszonyok kellemeztettek magukat. Járt a muzeumokban, látta a Hradszint, megismerkedett egy nyugalmazott ezredes leányaival. Az egyiket egy vadászönkéntes vette munkába, egy nagyváradi gyógyszerész fia, a másikat ő. A leány egyizben el is jött kíváncsiságból a lakására, de nem történt semmi. A diáklánnyal, akit Máriának hívtak, órákon keresztül barangolt össze-vissza és a Sztrahovai kapunál a nyakszirtjén, ahol finom hajpihék incselkedtek, meg is csókolta. Volt egy liliputi cseh szótára, abból két-háromszáz szót be is vágott és már ő is éppen úgy mondogatta, mint a bennszülöttek: ruku libam, csokolom a kezét... Dejte me hubicka, adj egy csókot... na skledanu, a viszontlátásra. Szavai voltak ezek annak a szerelmi tolvajnyelvnek, amelyet még a bakák is a leghamarább sajátítanak el. Már ismerte Krejcit is. Imádta Prágát, a Zlata Prahat, ahogy itt hívják, ezt a bonyolult, titokzatos, csodálatos barokkot, amely formáiban csak félig nyílt föl, mint az álmodozó nők ajka, azután visszafordult rejtett és bonyolult bájjainak titokzatos szövedékébe. Két kultúra is rakta itt bélelt, meleg kosárba tojásait, amelyekből kikelt a fényűzés sokszínűsége és a ragyogó, leszakításra váró nők forgataga. Gábor indítatva érezte magát, hogy verset írjon a Szentek Hidjáról és rimekbe álmodja a látványt, amelyet annyi kirakat tükröztetett vissza tussban és rézkarcban. Mint valami föltépett sebből, szakadtak föl belőle az ütemek. Mámoros fogantatásuk elfeledtette vele a háborút, kaszárnyát, s még a prófontnak kesernyés fűreszpor ízét is! Ha majd egyszer vége lesz a háborúnak, itt fog megtelepedni, vagy legalább is egy esztendő hallgat itt az egyetemen. Hogy milyen tárgyat, nem fontos, de békében kell idejönnie, amikor az ember nem függ tiszt urak szeszélyeitől és szabad, szabad, édes jó Istenem! Ha ezer évig tartják is itt, sohasem fog betörni abba az életformába, amelytől minden idegszála berzenkedik és megint nézheti a csillagokat odafenn az égen, a mostani felebbvalók méregzöld és narancssárga parolija helyett.

Egy este a Deutsches Theaterben ült. Faustot adták. Jó helyre váltott jegyet, mert aznap érkezett a zsebpénze. Történetesen a mellé a hölgy mellé került, akinél Sulkovszkyval együtt a Chotkova-uccában keresett szobát. A hölgy oly biztatón, a viszontlátás örömétől annyira felélénkülten mosolygott reá, hogy úgy kellett tekintenie, mint egy régi ismerőst. - Nem jött vissza - intette meg tréfásan ujjával. - Fájdalom nem, mert barátom közben meggondolta magát és egyedül vett ki lakást. - De maga? Hol lakik? - csapott le reá hirtelen. Gábor megmondta a lakáscímét. Az asszony eltűnődött. - Hát ha egyszer megunja otthonát, én mindig szívesen látom. A szobát nem adtam ki. Nem is fogom kiadni mindaddig, amíg olyasvalakit nem talállok, aki mint lakó, kedvemre lesz.

Szeme szögletéből figyelte Gábort, aki most már végleg megbizonyosodva, hogy tetszik a hölgynek, elhajolt és a vasfüggöny irányába nézett.

Kezdődött az előadás. Fölcsendültek az első ütemek. A szemek a nézőtérrel forró liraisággal hunyorgattak. A hölgy tetszetős brokátselyem táskájából látcsövet huzott elő. Gábor érezte a kivágott estélyi ruha mögött a két forró kebel ütemes lihegését. Most az asszony lába az övéhez ért. Bocsánat - suttogta a hölgy, s rendkívüli figyelemességgel tovább nézte az előadást, de cipőjének hegye ottmaradt. Gábor elmélázott. Így hát ez is hajlandó kalandba bocsájtkozni

velem, szegény, kopott önkéntessel. Egy igazi urihölgy, akinek hatszobás lakása van és neki... Beigazolva látta föltevését, hogy ebben a városban valóban mindenki kapható.

A szünetben elbeszélgettek. A hölgy hermelint viselt a vállán, ragyogó ékszereket a fülében, a nyakán tejszínű gyöngysor és karján széles, görögös karperec minden fajtájú ékkövekkel. A páholysorból feléje hajolt egy tábornok és nagyvilágiasan üdvözölte. Egy másik páholyból is urinépek köszöntöttek, a hölgy azonban zavartalanul beszélgetett vele és úgy viselkedett, mint rokonnal, vagy mindenesetre közeli hozzátartozóval szokás. Gábor most ismét megcsodálta dus vörös haját, amelyet ezuttal hátul copfban tartott össze a fésű, apró egérfogait s most megint észrevette, ami legszebb volt rajta: zöld álmodozó szemét, tele ki nem mondott szenvedéssel és kavargó szenvedéllyel is. Csakhogy én huszonhárom éves vagyok, ő pedig negyven - morfondírozott Gábor, de máris tultette magát ezen a gátláson. A második szünetben Gábor kiment és cukorkákkal a kezében tért vissza. A hölgyet elragadta a szerény kedveskedés. Ugy fogadta, mintha csak valami ingatlanátruházásról szóló okmányt nyújtottak volna át neki. És mintha saját céljaihoz talált volna új eszközöket, sokat ígérő hangon megjegyezte: feljöhetne egyszer-másszor hozzánk. Legyen szerencsénk. Az uram is szívesen fogja látni. Gábor megkérdezte, hogy az ura nem szeret színházba járni? - Az uram már vagy harminc éve nem jár színházba, sem koncertekre. Megvannak a maga barátai, azokkal kvaterkázik, vagy politizál. A mi passzióink nem egyeznek. Nagyon egyedül vagyok.

Rácz megigérte, hogy tiszteletét teszi, amint lehetséges.

#### 4.

De nem tette tiszteletét. Attól tartott, hogy ha egyszer meglátogatja, máskor is ott ragad. Márpedig napi pár órai szabadidejének egyéb rendeltetést szánt. A két hét, amit eddig Prágában töltött, elégséges volt, hogy megcsinálja a mérleget. Nincs értelme futó kalandok után törnie magát, sem annak, hogy minden áldott nap hat óra tájban délután, mint a reménytelen kávéénikék, bepácolja magát a kávéházi füstbe. Olyan életet kell élnie, - addig, amig lehet - fájdalom, most már nem sokáig - amely merőben ellentétes a kaszárniai tengődéssel. A korlátokat nem ismerő szellem részéről ugyszólván csendes tüntetéseket rendezett ő benne a véres időszerűség és a kérlelhetetlen rend szolgálati szabályaival szemben. Mindenesetre érdemesebb megvárni Krejci urat, amig végez a levelezési osztályon, azután fölsétálni vele a német antikváriumba, a Puszkaporos-toronyhoz, versenyt kotorászni penészes, ócska könyvek között, vagy Brabek elé járulni, mint a bölcs kádi elé, hogy kinyilatkoztathassa irodalmi ítéleteit hálósapkás jelmezében, a kalitkába zárt madarak dicső hallgatósága előtt, mindig tekintetbe véve a jólismert körülményt is, hogy a „világ lángokban áll.” Kemény függelék és joggal kárhoztatható szabotálás volt az is, hogy Gábor órákat barangolt a magános Szófia-szigeten és a haldokló ágyásokat benépesítette lírai álmodozásaival. Itt, ezen a kis területen talán még nem vezett el minden. Az andalítóan szép őszi, néhány cudarul hideg nap után - legalább is míg az alkony le nem szállt, - újra szelid szemérmességgel rezgett végig az egész városon s a szigeten. Később, bár az alkony finom párái megültek már mindenütt, a tüzes kardliliomok pengéi és az egyes bokrok vérvörös lángjai már átvilágítottak a ködön. Minő szabadoosság! Semmisem védte és tartotta vissza a nyár kertészeti remekeit. A becsukott vendéglő ajtajában az erőtlenség, nedves levelek mint egy szétvert ütközet után zavartalanul gyülekeztek. Az évszak mély bánata, mint öreg, klasszikus zenében élemedett cselló, bugott végig a láthatáron. A gesztenyefák az életunalom kiapadhatatlan és bölcs bőkezűségével hányták le magukról a diszt. Gábor kedvenc helye a szigeten a két parányi gloriét között kiugró párkány volt, amelyről álmodozva nézett át a tulsó partra, hol a ködfátylat már a villanylámpák apró fényei tüzdelték tele aranypontokkal. Oly megrendítően magános volt e látvány, előterében a vízzel, amely fel-felhámlott, mint a kvarc belseje. Észre sem vette az itt ott lábujjhegyen bolyongó civileket és az összebujt szerelmeseket, akik mind a csöndre vigyáztak, nehogy felébresszék. Mélyebben, mint a sir, ereszkedett lelkébe Vodák főhadnagy paraszti és harcias tekintete, aki már napok óta a végletekig kinozza azzal, hogy káromkodásai közepette negyedóránként küldözgeti a frontra. Vodák! Félhangosan, mélységes megvetéssel ejtette ki a szót, ösztönösen rántott egyet derékszíján és már újra beleszédült a tulsó part fényrezgésének látványába, amely úgy hatott rá, mintha a tejutat szemlélné teleszkópon át.

Amikor egészen este lett és lába a merev szoborszerű állásban megérezte a talaj nedvességét, visszabandukolt a városba, hogy az ucca szüntelen, zajos hullámvásárába elmerüljön. Sulkovszkyval egyre kevesebb időt töltött. Barátját nagyon is karjai között tartotta a nő. Gábor így egyedül ödöngött, de már a magányosság megnyugtató érzelmek nélkül, hiszen a forgalmas uccákon lépten-nyomon tisztelegnie kellett. Mennyi ismerős! - élcelődött önmagában. Befordult a mellékutakba, amelyeken egész más szabású emberek jártak, mintha a város itt más szélességi fokra csuszott volna le. Hosszasan állingált a ház előtt, ahol lakott. Amikor végre rászánta magát, hogy belépjen szobájába, már huzigálta is köpenyege végtelen zsebeiből az elrongyolódott könyveket, amelyeket ott vásárolt a Puszkaporos-toronyban, vagy valamelyik kapu alatt. Rendszerint felrakta őket a pianino tetejére, vagy a cserépkályha két legfelső, soha át nem melegedő közébe helyezte háziasszonya tiszteletére és bámolatára, aki sehogysem értette, hogy egy katona, akit holnap kipofoznak a harctérre, miért zárkózik el oly

makacsul az életvalóságok előtt. Mégis a maga módján ez a mosónő oly naiv kedvességgel kérdezősködött néha egyről s másról, hogy Gábor mosolyogva felelgetett neki:

- Ne csodálkozzék. Akad még más olyan bolond is, mint én. Például a Dengyel.

Élvezte, hogy az asszonynak fogalma sincs, kicsoda Dengyel. Ezért így folytatta:

- Éppen ma érkezett vissza derék önkéntestársam a rokitnói mocsarakból, nagy ezüstrrel a mellén. Képzelmé csak... ő az önkéntes iskolában, még a szalmában is Vergiliust és Horatiust bujta. Ezeket vitte magával a harctérre is, szuronyroham alatt is ott volt a zubbonyában. Ő mesélte nekem, hogy amikor vége volt a csatának - Rácz gunyos szándékossággal „csatá”-nak nevezett el minden ütközetet, ahogyan a középiskolában betanult hazafias költemények modora kívánta, - nos, a csata végeztével ott folytatta olvasmányait, ahol abbahagyta. Osztentatív módon. Tudja drágám, osztentatív módon tiltakozott, égszakadás-földindulás ellenére is, hogy hűtlenséget kövessen el a humanista nevelési rendszer ellen. Hát én is. Osztentative - ismételtette alamuszi arkifejezéssel csöndesen mulatgatva magában.

A mosónő azonban úgy tett, mintha most már az idegen kifejezést is értené. Szemrehányón csóválgatta fejét, majd maga elé meredt, mélyet sóhajtott és kezével végigsimította fénytelen fekete haját, amelybe a minden rendszer nélkül való öszülés egyenlőtlen szürke csikokat hasított.

- Vacsora után, vagy vacsora előtt? - kérdezte az asszony és hozzákezdett az ágy megvetéséhez.

Rácz elmondotta, hogy már vacsorázott Tomaseknél, nagyszerű virstlit pörköltös szaftban, de van egy kis paprikás szalonnája meg néhány almája az ablak között. - No akkor majd kést hozok és tányért - és így visszatértek mindketten, mint a légi utasok a ritkásabb levegőből a megszokott biztos talajra. Azon az estén a háziasszony kedvet érzett, hogy még beszélgessen. - Szegény férjem, vajjon mit csinál most? - sopánkodott minden átmenet nélkül. - Hát hol van? - A börtönben szegény.

Rácz felnézett és szótlannal letette a kést az asztalra.

- Ha itt lehetne, ha én vetném meg az ágyat, amelybe most az önkéntes ur alszik, ha... - Hát mit követett el szegény feje? - Villanyszerelő volt és azzal vádolták meg, hogy titkos telefont szerelt fel Kramárarnak. Ujra csend következett. Bizonyára nem alaptalanul - gondolta Rácz, de jobbnak tartotta, ha nem kérdezősködik. Végére is katonára, még ha le is huzta a bakkancsát és almát hámoz a késével. Még pedig annak az ezrednek a katonája, amelyet éppen azért helyeztek ide, hogy megfékezze az effajta árulásra és zendülésre kész polgári elemet. Mert csak látszat az, hogy ezek az emberek együttéreznek a központi hatalmakkal. Odafele szelid a víz tükre, de az indulatok bugyborékolnak s az alsó rétegek konspirálnak és aláaknázzák a belbékét. Nem ítéli el őket, nem az ő dolga. Édes Istenem, egy mosónő... egy villanyszerelő... hát ez elég baj - mondotta végül. Ásítózott. Olyan mozdulatot tett, mint aki egyszerre csak megkivánta az éjszakai nyugalmat.

A villanyszerelőről nem is esett azután szó.

Egy délután - a maródiviziten - könnyebb természetű hűlése miatt két napi szolgálatmentességet kapott. - Nos, éppen a második szentheverdel nap délutánján, inkább az esti órákban, amikor a kályha mellett ült s lábait pokróccal letakarva egy antológiában lapozgatott Brezina kozmikus versei, meg a Bömische Brüder forró vallási himnuszai közt, - kopogtattak az ajtón. Óvatosan feltárva az ajtót belépett a Chodkova uccabeli hölgy és mögötte esetlenül egy félig még gyerek szolgálo, koszoruba font sárga hajjal. Rácz zavartan állott föl, mintha szégyenkezett volna, hogy ilyen szegényes környezetben kell fogadnia az előkelő hölgy látogatását. A

hölgy maga is látható zavarral küzdött. Rövid fekete bunda volt rajta, fején prémsapka fátýolal és a sapkán a csillogó hópihék ezüstje olvadozott.

- Bozsena, menj haza és azután - újját jelentősegesen keresztbe tette az ajkán.

Amikor Bozsena távozott, megragadta RácZ mindkét kezét. Leült, magával huzva RácZot a diványra, amelyből szégyenteljesen kiállottak a rugók.

- Csodálkozik? Ne csodálkozzék! Eljöttem magához, kedves kis önkéntes, noha maga ígérte meg, hogy ellátogat hozzám.

- Nagyon kedves, asszonyom. Igazán meghat. De honnan tudta meg a címemet?

A hölgy fölnevetett és ezzel teljesen visszanyerte biztonságát.

- Nem maga mondotta meg nekem a színházban, kis csacsi? Hát bizony - nézett körül és fátýolát egészen felhuzta - elég barátságtalan környezetben lakik. Bezzeg nálam... Várjon csak - hajolt előre és feltakarta a kosarat, amelyet a cselédleány hozott. - Elemőzsia félével leptem meg magát.

Palackos bor volt benne, rózsaszínű prágai sódar, olyan dobozban, amilyenbe kockacukrot szoktak csomagolni, gondosan felszeletelt tepsinyi almásrétes, finom őszibarack és szőlő. Kétségtelenül izletes szeretetadomány.

A hölgy, mielőtt még az önkéntes tiltakozott volna, sietett megjegyezni: - Ne értsen félre. Tudom jól, hogy minden nap rendesen étkezik, nekem azonban különleges örömet okoz, ha elfogadja. Mit tagadjam, rövid pár találkozásunk alatt megkedveltem magát és... arra gondoltam - simította végig Gábor kezét, de azonnal illedelmesen vissza is huzta - hogy édesanyja valahol messze él és én őt pótolni szeretném, ha lehet.

Gábor nyugtalanul vonta össze a szemöldökét. Rendben van minden, csak az édesanyját ne keverjék bele a dologba. Hamis, egészen hamis - mérte fel Gábor magában a látogató hölgy szavait, de megértette, hogy mivel is vezesse be mondanivalóit szegényke. A hölgy pedig határozottan szép. Uri ápoltság árad ki testéből.

A hölgy érzékeny volt és amint ez oly gyakran következik a nők alakos természetéből, meg volt győződve szavairól. Panaszkodott, hogy sohasem volt gyermeke és mennyire üres a ház, ha nincs benne senki, akiért törődni érdemes. Gábor hallgatott. Részint udvariasságból, részint mert nem akart ellentmondani. A félhomály fölszívta a hölgy körvonalait, csak villogó zöld szeme világított és azok a vonások, amelyek esetleg a napsütésben zavarólag hatottak volna, most elsimultak, hogy helyet biztosítsanak a többi csábító vonások érvényesülésének. Isten a tanu, hogy erre az asszonyra sohasem vágyott. Szerelmi dolgokban igényes volt, hiszen azért szakított félbe néhány pompásan induló kalandot, mert túl az érzékiségen, hiányzott a nőkből a vonzalom megszilárdításának kelléke: lélekkel is szeretni őket, betelve és kielégülve bájaikkal, nem fáradtnak lenni és nem életuntnak, hanem még inkább sóvárogni, még türelmetlenebbül és tombolóbban, mint annakelőtte. Dehát éppen ez Prága! - mosolygott magában. - Hozzá tartozik a város természetrajzához és végtére is: katonák vagyunk! Miért ne érezzen ő is, ha már belemegy a játékba, „fiui” érzelmeket és miért ne viszonozza, ha ennyire adakozó?!

- Ó nagyon, nagyon kedves - csengett a hangja, lassanként meggyőződéssel eltelve. Ajkához vonta az asszony kezét és valamivel tovább tartotta ott a kelleténél. Az asszony keble hevesen lüktetett. Gábor bepillantott a nyitott blúz kivágásán keresztül a hullámozó fehérségbe. Így ültek néhány pillanatig, szemlesütve, az asszony keze a fiatalember térdén. Gábor most hátrahajtotta az asszony fejét, félkézzel átkarolta és szenvedélyesen megcsókolta. Érezte, hogy agyába tódul a vér, de ugyanakkor azt is, hogy az asszony szája illatos „Kölnisches Wasser gegenüber Stephanplatz” - gondolta. S az asszony ajka nem akart leválni az övéről.

Gábor felemelkedett. Fölvette a retikült, amely duzzadt tartalmával ott hevert a földön. Előzőleg olyan mozdulatot tett, mint aki attól tart, hogy bármely pillanatban rányithatják az ajtót. A hölgy megigazitotta haját. Csodálatos arckifejezéssel, mint aki már is bűnbeesett, csipkezebskendőjével az ajkát nyomkodta abban a hiszemben, hogy vérzik. Mindez pillanatig tartott. Arcán most rendkívüli megkönnyebbülés mutatkozott. Ki tudja, mióta várt erre a pillanatra és ime most bekövetkezett! Rácز kétértelműnek tartotta viselkedését. Izgalom és fölény egyszerre, szimultán látszata a törbeejtésnek és a törbeesésnek. Az ilyen csók még csak a felületet érinti. Nem árul el többet érzéki lényénél, nem világít be a háttérbe, egyszóval még nem lehetett megállapítani, hogy Gábornak olyan asszonnyal van-e dolga, aki egyik viszonyból szabályosan lejt a másik felé, vagy inkább szörnyű módon megéhezett, évekig várva fonnyadozottan, hogy legyen végre valakije. Majd csak a következő napokban derülhet ki, hogy ehhez a letagadhatatlanul szép asszonyhoz a be nem töltött várakozás reménytelensége miatt lett hűtlen a fiatalság, vagy éppen azért olyan „fanirt”, mert tulságosan kiélt? Mindenesetre ahogyan most odaállott a kályha mellé, megáldó és megbékélő mozdulattal, amelyből még a kopott mozdótálat tartó konyhaszéknek is jutott valami, egész tekintetét betöltötte az átlényegesült hullámmás, amely a fölszabadulás váratlan érzelmeinek volt tekinthető. Végigsimította ruháját, gondosan elrendezte rövid bundáját, mintegy kárpótolva magát a kapkodásért, amellyel az imént magáarakapta. S amint kesztyűjét felhuzta, ujjáról ujjára külön, nagy gonddal, tökéletesen uri volt és méltósággteljes. - Még azt sem tudom pontosan hogy hívnak? - nevetett Rácز felé és ezzel a tegezéssel határozott és végleges értelmet adott kapcsolataiknak. Rácز megmondta a nevét katonásan. - Gábor, Gábor, - emlegette a német szót bájosan ható mellékizzel, mint valami könnyű súlyt patikamérlegen és kedvtelve tenyerén játszott e szóval. - Gábor. Engem Hortenziának hívnak. Ha szeretsz, szólíts Tenzinek. Még eddig mindenki úgy hívott, aki szeretett.

- Tenzi.

- Édes vagy. Kedves, jó fiu, csak el ne vigyenek a háboruba.

Gábor újra összehuzta szemöldökét, amely finom, fekete vonalban jelentkezett a szemhéj fölött, mintha örökösen nedves kefével fésülte volna. Miért is mondotta ki hangosan e gondolatot, amely úgy is ott ólálkodik minden agysejtje mögött?

- Nem fognak elvinni - lépett hozzá Hortenzia asszony s keztyűs ujjával összekuszálta Gábor oldalválasztékát, majd megint lerántotta kesztyűjét, megnyálazta ujjait és lassan, az alkotóművész kedvtelésével hozta ujólag rendbe a férfifürtöket. - Bizd csak az én uramra, ő majd meg fogja csinálni, neki nagy hatalma van az ilyesmiben - és most kissé gunyosan lehalkította a hangját. - Ahány göcsös tábornok van Prágában, az mind az ő barátja. Dehogya is engedem én el az én kicsi katonámat!

És most újra csókot lehelt Gábor homlokára, majd hirtelen összeszedte retiküljét és az esernyőjét.

Távoztával Gábor töprengve ült vissza a diványra. Rendet iparkodott teremteni gondolatai között. Testét betöltötte az új láz s már egyáltalán nem érezte magát maródinak. És az a dédelgető, nyájas gondolat is, hogy a férjnek tényleg kiváló protekciója lehet, amelyet igénybe fog venni!... Ez a reménység oly élénken világított benne, hogy nem is tartotta szükségesnek felgyújtani a villanyt, pedig már egészen besötétedett.

Most - kopogtatás nélkül, úgy ahogyan szokta és ami ellen Gábor eddig még nem emelt kifogást - belépett a háziasszony. Villanyt gyújtott. Meglátta az üres kosarat, az asztalra helyezett italt és ételmet. Megértően elmosolyogta magát. A füledt kis szobát betöltötte a parfüm ittmaradt illata.

Az asszony nem szólt semmit, de Gábor látta rajta, hogy tud a nőlátogatóról és talán lesett is utána. Ugy döntött, hogy az ennivalót odaadja neki, az italt mindenesetre megtartja magának. Az ilyen szegény népeknek nincs szükségük Martell-konyakra. De megtartja az almásrétest is. Ez a kedvence, gusztusosan van elkészítve. Néhány darabot azonban mégis fog adni neki is!

- A sonka a magáé, meg a gyümölcsök is. A tésztának felét szintén kiviheti.

- Ó köszönöm - áradozott az asszony és szemével sóváran mérte föl az ajándék piaci értékét. - Micsoda drága jó asszony - folytatta áradozó bizalmassággal, védő mozdulattal átkarolva zsákmányát, nehogy a fiatalember még meggondolja magát.

- Hogyan? Maga látta? Maga ismeri? - pattant föl Rácz, mintha puskából lőtték volna ki.

- Ismerem, persze, hogy ismerem - válaszolt olyan hangon, amelyből nem lehetett megállapítani, hogy mit gondol tulajdonképpen.

- Szóval ismeri - szólott Rácz látszólagos közömbösséggel, de természetesen gyötörte a kíváncsiság, hogy ki volt a látogatója. - Nos, ki vele! Ha tévedett, akkor majd én mondom meg.

- Hulm-Lobenstein grófné. A férje elnöke a Vörös-Keresztnek. Eltaláltam?

- Pontosan. Nekem ő is, meg a gróf is régi jó ismerőseim. A gróf tudniillik...

Füllenteni akart, de rájött, hogy nem érdemes. Elegánsan, fölényesen kell tulsiklani az ilyesmin. Ez az asszony még csak fel sem meri tételezni, hogy Hulm grófné a kedvese lehet.

## 5.

Rácز beköltözött a Chotkova uccába.

Nem került nagy fáradságába megtudni Krejcitől, hogy Arnold Hulm-Lobenstein birodalmi gróf csak másodszülött fia Edmund grófnak, a hitbizomány viszont Ottokár gróf kezén van, aki nyugdíjas ulánus kapitány s ott lakik nejével, egy született Kinszky hercegnővel a Hradzsín körül, gyönyörű Mária-Terézia-korabeli barokk palotájában. Arnold gróf apanázt kap, azonkívül neki is tisztí nyugdíja van. Krejci mindent tud. Azt is tudta, hogy Arnold gróf egyik kastélyát, amely az Elba folyó mellett fekszik, a hatalmas vadasparkkal együtt, egy éjszaka elkártyázta, de még mindig van egy kis birtoka Kuchel-Badban, amelyet bérbe adott. Ezt véletlenül onnan tudja, hogy éppen az ő nagybátyja a bérlője a háznak. - Ő Krejci, a maga műveltsége ugyszólván enciklopédikus... Krejci legyintett a kezével: - Különben is a cseh főnemesség magánéletét, épületes botrányait nálunk is éppen úgy nyilvántartja a köznép, mint mindenütt a feudális Európában. Ez az Arnold regényes pofa! Még tiszt korában összeveszett egy civil társasággal, két napon keresztül huszonhárom kardpárbajt vívott és egyízben sem sebesült meg. Örökre homályos, hogy miért nyugdíjaztatta magát. Szeretett nagybátyám azt állítja, hogy valami asszonyi dolog miatt történt, de én úgy tudom, kártyaadósság miatt. Elég az hozzá, kivándorolt Amerikába. De alig hogy partra tette a lábát, már vissza is fordult, mert várta egy sürgöny, hogy Eduárd gróf elhalálozott.

Krejci lelkesülten beszélt a Hulm-Lobenstein grófokról, mint valami izgalmas kalandról, amelynek periferiájára beavatott nagybátyja révén, polgári létének igénytelenségével ő is odasodródott. Egyáltalában arról, amit tudott, aminek területén otthonosan érezte magát, tulzó lendülettel beszélt és egész arca izgalomba jött. Gábor azonban sehogysem volt hajlandó méltányolni azt a kivételes ismeretséget, amelybe a véletlen sodorta. A vén gróf, ha történetesen összekerül vele, csak úgy félvállról dob majd felé egynéhány mondatot és gögösen bezárkózik osztálytudatának méltóságába. Az ilyen heraldikus alakok minden egyes alkalommal csak feszélyezni fogják, respektusra kényszerítik s már pusztá megjelenésükkel eltoltják a láthatár szélére. - Tőlem lehet birodalmi gróf is - mondotta Gábor fitymálólá - örgróf, herceg, avagy uralkodó, akinek szobra ott meredezik a Vencel-tér közepén. - Ugy is van - vágott közbe Krejci élénken - a Hulm-Lobensteinok egyenes leszármazottjai Vicizlav királynak, akinek a szobra... - Maradjunk csak meg a mi vonalunkon - hütötte le Rácз olyan hangsúllyal, amely egyelőre kizárta a további megbeszéléseket.

De azért önkénytelenül is másként ítélte meg a házat, amelybe került. A külső látszat eddig nem árult el sokat, de a tudat, hogy az ember igen előkelő személyiségekkel alszik egy fedél alatt, láthatóvá tett olyan tüneteket, amelyek csak a főuri háztartás szelleméből fakadhattak.

Gábor szobája nem azzal a szobával volt azonos, amit annakidején megmutattak neki. Hortenzia grófné tekintettel arra, hogy a nagy szoba két személyre volt berendezve, följánlotta neki az előszobából jobbra nyíló kis szobát, amely lényegesen olcsóbb volt. Az előszobából egyenesen a birodalmi gróf dolgozószobájába vezetett a szárnyasajtó, amelynek tölgyfa keresztléce fölött lemeszelt diszitményt fedezett fel. Észrevette, hogy ez az ősi cimer tulajdonképen. A két uccai szobának egyetlen nemes vasrácsoszatú erkélye is volt. Jobbra ugyancsak az ucca felé helyezkedett el a grófné hálószobája és fürdőszobája. A hálószoba és Gábor szobája között alacsony tapétaajtó volt, amelyet Gábor oldaláról egy régi bokhara szőnyeg, a grófné oldaláról pedig könnyű cseresznyefából gyártott üveges szekrény választott el.

Hortenzia grófné fáradhatatlan ügybuzgósággal vezette Gábort keresztül most már az összes szobákon, saját hálószobájába is, ahová csak enyhe pillantást engedett, a félig nyitott ajtón keresztül. A legtöbb szobában csomó olyan butordarab volt, amivel semmit sem lehetett kez-

deni, kívül estek a hétköznapi használaton, mint valamilyen vidéki muzeumban. Ami teljes pompában érvényesült, a gróf hires pipatóriuma, az aggancsokkal telitüzdelt szoba jobb sarkában, versenyezve az ablakfája alatt felállított antik asztalkával, amelyen számszerint nyolcvan szivar és monogramos ezüst cigarettatárca volt kitéve közszemlére. E szobának mégis legjellegzetesebb butora a rendesnél kétszer nagyobb íróasztal volt, igen nagy számú fiókkal, az asztalon pedig jórészt a falhoz támasztva tizenöt-husz zsebóra, amelyek közül egyik sem ketyegett. A falakon is volt hat, vagy nyolc antik óra. Gábor pillantása odasuhant, de tekintete most ismét az íróasztal lapjára esett, ahol a középén kiszámíthatatlan mennyiségű ceruzavég, vonalzó, körző hevert, jobbra és balra mértani tervrajzok, különböző színű tinták, górcső, nagyító, finom vésők, acél szerszámok, hőmérő, sőt orvosi műszerek is. Néhány könyv is, Diderot egyik híres obszcén munkája franciául, katonai sematizmus, egy pléh dobozban különböző kitüntetések, a mappa fölött a *Narodni Listy* vörössel és kékkel gondosan megceruzázott példánya. Gábor valahányszor keresztülment a szobán, mindig csodálkozva és értetlenül állott meg az íróasztal előtt, Hortenzia pedig elnézően érintette meg a karját: hátha még a fiókokat látnád! Mennyi szemét... De azért sohasem tartotta érdemesnek, hogy bár egyet is kihuzzon és megmutasson.

Vajjon történt-e valami érdemleges Gábor beköltözködésének első hetében? Hortenzia miután közelében tudta a fiatalembert, várakozáson felül mértéktartó volt és megelégedett azzal, hogy ha Gábor valamelyik szobában összecsókolta. Uzsonákat is küldözgetett neki és ilyenkor vidáman átkopogott, hogy meg van-e elégedve? Gábor természetesen mindig meg volt elégedve és nem győzte eléggé dicsérni a ház almásréteseit, amelyből immár másodízben evett. Aminthogy igaz is, fejedelmi volt ez az almástészta, még az otthoninál is jobb, finom porhanyós, ugyszólván kémiaiilag olvadt egybe a fűszeres, dinsztelt almával. Amikor Hortenzia arról értesült, hogy Rácznak az almásrétes a kedvence, minden második nap kikészített egy tányéron néhány darabot s mellette egy pohár cinzanót. Ez az asszony előbb fel akar hizlalni engem, hogy majd azután... Gábor őszintén bevallotta magában, hogy nem tulságosan siet a végfejemény felé. Aminek be kell következnie, ugyis bekövetkezik.

Fölösleges volt ironizálnia. Hiszen ő is vágyik már, hogy történjék valami. A tempót csak az lassítja, hogy fél a leleplezéstől, fél a gróftól, aki huszonhárom emberrel verekedett meg egyhuzamban, jóban van az összes tábornokokkal és ha rájön a dologra, nemcsak véresre veri, de úgy kihajíttatja a harctérre, hogy a lába sem éri a földet. Ellenben ha jól viseli magát,... akkor... De Tenzi kíváncsi és tiszta. Ápolt uri teste van. Itt van a kéznél és... Micsoda égő, sokat ígérő menny és pokol-szemei vannak. Nincs az a vezérkari tiszt, aki el ne olvadna a gyönyörűségtől, ha ilyen asszonyt szorongathat a karjaiban.

Hortenzia pedig készült, egyre készült, mint egy érettségiző diák, akinek nyolc év tananyagáról kell számot adni egyszerre, ama nagy pillanat befogadására! Amióta az önkéntes itt van a házban, csak vele törődik, csak neki él. Titkát mégsem sejti idegen, gyöngédebb a férjével is, odatartja neki az arcát, hogy csókolja meg és ami miatt állandó félreértések vannak közöttük, most már egyetlen éccaka sem feledkezik meg ágyba tétetni neki a lábmelegítőt. Visszaveszi a bejáró szakácsnőt, a pelikán járasu Vavelka nénit, akit félévvel ezelőtt bocsájtott el szolgálatából, mint teljesen feleslegest. Most is nagyszerűen el lenne nélküle, de a télen esetleg nagyobb vacsorák lesznek, meghívott társaság, mit lehet tudni? A házban pár évvel ezelőtt inas is volt. Hans Jauernig, az erdész fia, cérnakesztyűvel a kezén hordta körül az ételeket egy időben. Most bevonult. De ha úgy adódik, lehet kitelefonáltatni az öregnek és akkor elküldi a kisebbiket. Bozsena, a szalmasárga hajú szolgálócska csodálkozva veszi észre, hogy valahányszor urnője kijön a konyhába, énekel. Bizonyára odabent is egész nap csak dudorászik. Meg az is feltűnő, hogy délelőtt jön a masszírozónő a házhoz, délig dögönyözi, egy reggel pedig négykézláb látta mászkálni asszonyát a hálósobában. Tornázott. Meg hogy selyempongyolákat csináltat, varrónőkkel tárgyal, sűrűn ajándékozza meg őt kiselejtezett

holmijaival, olyan jókedvű, hogy madarat lehet fogatni vele és ha ujjait végighuzza a butorokon, le nem sepert porréteget fedezve fel, nem rivall rá szokása szerint, legfeljebb tréfásan megfenyegeti. Valami történt ebben a házban, valami kimozdult a helyéből. A szobákban egyenletesebb a meleg és több napfény özönlik be az ablakokon is.

Gábor reggel jókor megy el hazulról és csak délután öt órákor érkezik vissza. Rendszerint künn ebédel a városban. Ő persze nem ismerve a régi szokásokat, nem is tudhatja, hogy az egész ház úgy ahogy volt, egy mérsékeltebb égöv délköri szélességi vonalára csuszott. Azonban hazamenet a kaszárnyából, nemegyszer pillantja meg, hogy a grófnő bundájában ott ácsorog az erkélyen, selyemsállal a nyakában és a kaszárnya irányába figyel.

Amikor csengetett, Bozsena nyitott neki ajtót, a megszokott bonyolult műveletek után. Pár perc múlva a jól ismert egyenletes kopogás a tapétaajtón. Nem éhes? Nincs valamire szükségé? Mit csinál? - Szeretnék átöltözködni, ki kell még mennem a városba. - Csak öt percre jöjjön be. Csakhogy lássam! A gróf még nincs idehaza. - Hát ötpercre! Hortenzia illatozva uszott, hajában lányos kék szalaggal, máskor görögösen átkötötte haját ugyancsak kék bársonypánttal, lábán himzett keleti papucs, pongyoláján óriási vörös rózsák. Néha meg sem várta, hogy Gábor bemenjen a szobájába. Még mielőtt csengetett volna, megpillantva őt az uccán, rohant ki az előszobába. Megragadta két kezénél, vonszolta a lakosztály felé. Bozsena illedelmesen visszavonult. Az ő arca is megtelt ragyogással, mintha ő is részese lett volna urnője boldogságának.

Az öt percből rendszerint háromnegyed óra lett. Illedelmesen beszélgettek és ha csókolóztak is, nem történt közöttük semmi érdemleges. A csókolózás óvatos volt, mert Gábornak mindig voltak némi aggodalmai. Hátha a gróf megérzi a dohányszagot Hortenzia ajkán, vagy hogy az ő arcára megy át a ruzs. Az ember nem lehet még ártatlan ölelgetés közben sem elég óvatos. A grófnő haja mesterien elrendezett műremek volt, a klasszikus hajfodrászat törvényei szerint alkottatott meg, ő pedig össze fogja borzolni, nem bír magával, vissza kell tartania magát, mert ha elragadja heve, nem áll jól magáért. A gróf minden pillanatban bejöhet. Bozsena minden pillanatban behozhatja az uzsonnát. És ő még át sem öltözködött, pedig illetlen, hogy behozza ide a sáros bakkancsát s az Ujezd kesernyész illatát, a paradicsomba. Hortenzia andalogva hallgatta Gábor kapkodó ellenvetéseit, amelyek közül leginkább az ragadta meg, hogy nem állhat jól magáért. Szegény fiú meg tudom érteni - mondotta magában elégedetten.

Gábort ténylegesen nem elégitette ki a regényes flört, amely eddigi menetein csak fölösleges izgalomba hozta. Ráeszmélt a pillanat tarthatatlanságára, megnézte óráját és visszavonult, mielőtt a gróf hazaérkezett volna. Szobájában gondosan megborotválkozott s noha kész volt a mosakodással is, nyitva hagyta a csapot, hogy Hortenzia azt higye, még mindig a mosakodással van elfoglalva. Ezuttal semmi kedve sem volt hozzá, hogy újra visszamenjen a szobába és előlről kezdje a játékot! - Ha csak egy mód van, nyolc órára visszajövök - felelte halkan a csendes kopogásra. - De egészen biztosan, angyalom. - Persze, hogy biztosan, bár szeretném, ha már egyszer... - Csitt, annak is el fog majd jönni az ideje, kedves...

Gábor pedig elrohant az uccára, hogy kiszellőztesse magát és lehűtse izgalmaikat. Bement a Sláviába is egy félórára. A szigeten megint csak azt nézte, hogy mennyi tömérdek avart hordanak le a vizek szüntelenül, hogyan hánnya a fürdőház kéménye feketén és reménytelenül a füstöt és a kormot, mintha nem is fürdőház, hanem egy primitív krematorium tetejébe lett volna odatapasztva.

Ujra kiment az uccára. Itt-ott a sarkokon az óralapok sárga, közömbös arcukkal világítottak bele a homályba. Az idő mulott, de ő nem ment haza nyolcra, kilencre sem, csak akkor sompolygott vissza a házba, amikor világosságot látott az összes szobákban és tudta, hogy most már odahaza van a gróf.

Egyik délután a ház urát is odahaza találta.

Hortenzia grófnő becsengette Bozsenát és méltóságteljesen utasította, hogy hívja át azonnal a Herr Doktort.

A gróf. Az óriási íróasztalnál óriási öregember állott. Pofaszakállt viselt. Szakállja olyan formájú volt, mint Ferenc Józsefé a század végén. De ez a szakál nem aggastyáni fehér, inkább szennyes-fehér. Hasonló színben és dus kivitelben a bozontos szemöldökök is. Ujjai egészen sárgák a nikotintól. Ajkai közül óriási csibukot engedett le a köldökéig, ujjatlan, szarvasbőrből készült vadászmellényt viselt, amelyet rágombolt a vastag jégeringre s a nagy melegben természetesen kabátját levetette. Amikor megszólalt, a bor bő felhőit árasztotta magából. Gábor gyakran mondotta, hogy a monarchia népei fölé rárétegződik egy különleges, minden ellentétet feloldó és elszintelenítő társadalom, a „K. u. K. nemzetiség” s az ehhez tartozó társadalmi réteg tagjait egyazon külső jelekben mutatkozó magatartás kapcsolja össze. Nos, a gróf ennek a nyilvánvalóan létező és éppen a háboru idején elhatalmasodó társadalmi rétegnek volt ugyszólván mitológiai hordozója. Nem volt ellenszenves jelenség, akár a félistenek, vagy az eliziumi mezők lakói általában. Végtelen jóakarattal nézett le hatvan s egynehány éve feltornyozott termésköveinek tetejéről, roppant kezeivel megveregette a Gábor vállát, majd lenyomta a magaszabásu óriás számára készült ócska bőr-fotőjbe.

Érdes hangon beszélt, mint ahogyan az öregek szoktak. Gábornak az volt a benyomása, hogy ifjabb éveiben sokat jött-ment, tapasztalt a nagyvilágban, de ez nagyon régen lehetett, most már mindahhoz, ami vele történt, semmi köze nincs, tulteszi magát az összes társadalmi formákokon, vagy előítéleteken, s részint azoknak a szenvedélyeknek adja át magát, amelyek elpusztíthatatlannak látszó vegetatív életének szenvedélyeiből táplálkoznak, részint pedig a szellemi enyészetnek, ami viszont az eltompuló agy érdek-hiányának természetességéből következik. Szürke, enyhén véraláfutásos szemének bizonytalan tétovaságából arra lehetett következtetni, hogy most is van benne egy kis ital, mely azonban szerves tartaléka lényének, mint a mécesnek az olaj; nemhogy megárthat neki, hanem egyenesen táplálja benne az elrenyhült szellemi tudatot.

- Én szeretem a magyarokat - mondotta a gróf élénken, de közben nagyokat lihegett, mert mellkasát asztma szorította. - Fiatal éveimben sokat vadászgattam odaát. Lássa, ezt a gyönyörű őzbakkot is ott lőttem a görgényi havasokban. - Hirtelen mozdulattal, füttyörészve fel lapozott egy albumot és egy megkopott társas fényképfelvételre mutatott: - Ez itt az őzbakk, ez Kinszky gróf, ez Zdenko Cernin, ez Teleki gróf, ez pedig - s ujjával diadalmasan bökött egy zergetoll kalapos fekete bajuszu ifjura - ez meg én vagyok! Gyönyörű idők! De most, háboru van - zökkent vissza letargikusan, mintha csak a háborun mulna, hogy ő most nem vadászik.

- Ez a háboru, ez a rettenetes háboru - kapott szavába Hortenzia, nem véve le szemét Gáborról, aki mélyen belesülyedve a karosszékbe, alig látszott ki és mig alsótestével egyensúlyozott, tüdeje egy virzsiniával birkózott, amelyet Lobenstein birodalmi gróf hosszú címeres bőrtokból halászott elő. - Most éppen arról van szó - ragadta meg Hortenzia a kedvező pillanatot látva, hogy férje nagy rokonszenvet mutat az önkéntes iránt - hogy ezt a szegény fiut, aki pár héttel ezelőtt gyógyult föl, nem hagyják még csak meg sem melegedni. Ha egészséges volna, akkor nem szólnék semmit, de nézd meg te is. Milyen nyápic szegény, beesett az arca. Te tudnál szólni megfelelő helyen, hogy legalább addig ne vigyék el innen, amíg ki nem tavaszodik.

- Hm... so - mélázott Arnold gróf - már úgy gondolod, hogy kellene szólni? De kinek szóljak?

- Például Dvorzsák altábornagynak.

- Hm... so... a Dvorzsáknak? - Lehunyta szemét, majd ismét fölnyitotta, figyelmesen Gáborra nézett, majd szemhéja újra leereszkedett és már készülődött, hogy ismét felnyissa, sőt mondani is akart valamit, de asztmatikus köhögés vett rajta erőt. Prüszkölt, hápogott és amikor végetért gégejének égiháborúsága, ennyit mondott:

- Dvorzsák most Wienben van.

- És Pospisil? Pospisil ezredes, der Platzkommandant. Und Trattner, neki is remek összeköttetései vannak. És Leidenau? - Hortenzia hangja egyre sodróbbá vált - Leidenau legelső sorban.

- So, hm... Leidenau. No igen, Leidenau. Ma este ugyanis találkozni fogok vele. Valamit kimódolunk... Wir werden sehen. Dehát, hogy is hívják magát fiatalember?

- Rác Gábor.

Arnold gróf helyeslőleg bólintott. Papirlapot vett elő a mappából és vastag kőmives plajbásszal keresztül írta a papírt.

- Ratz Gábor. Gábor von Ratz. Jednoroci dobrevolnik. Einjähriger Freiwilliger Inf. Reg. Nr. 51. Kompagnie?

- Dritte.

- Dritte - szólott Hortenzia is egyre élénkebben.

- Hm... So...

Hortenzia háttal állott neki, természetesen ágaskodott, hogy vállán keresztül a papírlapra pillantson. Egyik keze azonban bizalmasan ragadta meg Gábor ujjait. Mialatt Arnold gondosan rajzolta a betűket és a számokat a papírlapon, Gábor ajkához emelte a grófnő kezét és lelkesedéssel megcsókolta.

Még vagy tíz percig voltak együtt. Arnold gróf ráterelte a beszélgetést a legújabb Höfer-jelentésre és azon megingathatatlan véleményének adott kifejezést, hogy az orosz frontot még karácsonyig felgöngyölítik. És azután?

- És azután? - segített neki a grófnő, mert látta, hogy a gróf megállott a beszéd közben.

- Hazamegy szépen mindenki - fejezte be mosolyogva és ő is előhalászott egy tetszetős virzsiniát.

Egyelőre azonban beszélni fog Leidenauval.

- Tenzi kérlek - állott fel, csehül szólott feleségéhez, valamit mondott neki, amit Gábor nem értett. Tulajdonképpen mind a kettőjüknek ez volt az anyanyelve, a legintimebb dolgaikat csehül beszélték meg. Hortenzia szemmel láthatólag zavarban volt, hogy az önkéntes jelenlétében ő is csehül kénytelen felelgetni. Az volt az érzése, hogy nagyfoku ildomtalanságot követ el. Próbált véget vetni a külön beszélgetésnek, de Arnold gróf, mintha megfeledkezett volna, hogy más is van a szobában, egyre sürgetőbben melegedett bele a beszélgetésbe. Az asszony most valami olyasmit mondott, amire Arnold gróf szélesen elmosolyogta magát és gyöngéden veregetni kezdte feleségének arcát és nyakszirtjét. Ez az enyelgő mozdulat Hortenziát még idegesebbé tette. Alighanem pénzt kér tőle a ma esti lumpolásához - gondolta Gábor és kezével megtámasztva magát a bőrfotőj hátában, hirtelen felemelkedett.

- Csak üljön nyugodtan kedves doktor - biztatta a gróf ismét németül. - Vagy talán mégis elmegy? El ne felejtsem bejönni hozzánk máskor is. Majd elbeszélgetünk a világ dolgairól. Azokról a híres magyar vadászatokról tudja...

- Nagyon köszönöm gróf ur - és szükségesnek tartotta visszaidézni Gábor a gróf emlékezetébe a ránézve rendkívül fontos ígéretet. - Csak annyit legyen szabad még megjegyeznem, hogy a mi ezredparancsnokunk Edmund Edler von Rotter.

- Ach der Rotter - kiáltott fel Arnold gróf olyan rendkívüli tetterővel, mintha egy orra körül zümmögő legyet sikerült volna elcsapni tenyerével. - Hallod Tenzi, Rotter! Hiszen te is ismered, az a sebhelyes arcu... Hát persze, azonnal telefonálok neki, hogy jöjjön ki ő is ma estére.

Mégegyszer megveregette Hortenzia arcát, nyájasan intett Gábornak, kiment az előszobába és nem is jött vissza.

Hortenzia jól ismerte férjének szokásait és napi munkarendjét. Ha délután három órakor távozik, akkor csak hat óra tájban érkezik haza, mint ma is. Ha ellenben hat órakor megy el és megtalálja a maga ivótársaságát, akkor csak éjfél után. Ma pláne ki fog rugni az öreg a hámból.

Szólott Gábornak, hogy most már maradjon. Hát nem bánja, menjen el egy órára, de azután rohanjon haza, mert ma este - szólott jelentősen, hozzásimult és szenvedélyesen megcsókolta.

- Tehát ma este...

Hortenzia kacagva süppedt bele a fotőjbe és kezével bucsut intett a távozó után, aki otromba hócipőjében és térdigérő bekecsében nemsokára már ott botorkált valamelyik smichovi kis korcsma felé.

Aznap este Hortenzia először tolta félre a tapétaajtóból a cseresznyefa-szekrényt, pazar hálóköntösében beszédült Gábor szobájába és kétszer is magukra fordította a kulcsot.

## 6.

Ha Hortenzia eddig is úgy járt-kelt, mintha az életnek csak napos oldala lett volna, mostantól kezdve a boldogság teljesen újjá teremtette. Amit kitervelt magában, elérte. Attól a forró és kellemes meglepetésektől telt estétől kezdve, mintha hosszú évek mulasztását akarta volna behozni, csak Gábornak élt.

Másnap Gábor selyem paplant talált az ágyán és csipke vitrázst az ablakon, talán azért, hogy ne lehessen belátni akkor se, ha a redőny nincs leeresztve. Bozsenának minden reggel hat órákor be kellett fűtenie Gábor szobájába, nehogy az istenért, megfázzon. Szegénykének első dolga volt, ahogy reggel kinyitotta a szemét, behozni a fáskosarat és a pazar angol reggelit az asztalra tenni. Ha Gábornak leszakadt egy gombja zubbonyáról, a birodalmi grófnő sajátkezűleg varrta fel. Valóságos istenkáromlás számba ment, hogy ez az önkéntes, akinek a kegyetlen világháborúban kellett volna edzenie magát, most úgy élt, mint egy kokott. Röhögött is magán, amikor reggel a selyempaplan mögül szeme a szemben lévő tükör ferde síklapjára tévedt.

Azaz... csak szeretett volna úgy élni. Mert három nappal az Arnold gróffal történt beszélgetés után Gábort az a kellemetlen meglepetés érte, hogy a „krüpli”-századtól áttették az Albrecht-kaszárnyába. Kirukkoltatták és beosztották a legközelebbi menetszázadba. A gróf ugyan még aznap este érintkezést keresett különböző törzstisztekkel és Gábor ezredparancsnokával is, aki másnap jelentést tettett Vodák főhadnaggyal. Vodák azonban kijelentette az ezredesnek, hogy minden a legszabályosabban történt, ez a magyar fiatalember már hetek óta tökéletesen gyógyult, egyike a legfessebb katonáknak - aposztrofálta gunyosan - egyenesen bűn itt tartani a századnál. Arnold gróf, de legfőképpen Gábor megfélemeztek arról, hogy a legénység sorsát nem annyira a törzstisztek igazgatják, legkevésbé pedig a generálisok, hanem sorsuk azoknak a törzssőrmestereknek van a kezében, akik az irodákban dolgoznak s akik körül, mint kimozdithatatlan állócsillagok körül kering a hadrakeltek világegyeteme. Jelen esetben pedig Hulpf őrmester kezében. Márpedig, hogy ő, Arnold gróf, egy szedett-vedett továbbszolgáló altiszttel kezdjen tárgyalni, azt mégsem teheti. Hortenzia azonban munkába kezdett. Nem elégedett meg azzal, hogy Arnoldot ismételten mozgósította Edler von Rotter ezredesnél - ezuttal el is ért annyit, hogy az ezredes kivette Gábort a menetszázadból és beosztotta a rákövetkezőbe, ami négy hét tiszta nyereség volt, - Hortenzia grófné maga is felkereste az agglagény ezredparancsnok egyetlen hugát, aki a barátnője volt. Elmondta, hogy közeli magyarországi rokonáról van szó. Egyetlen gyermekről, akinél élethalál kérdés, hogy legalábbis egyelőre ne kerüljön ki a harctérre, hanem a Hinterland-ban találjon beosztást. Így lépett elő Rácz Gábor - rokonnak. Ebben a minőségében vált a neve fogalommá, amely ismételten foglalkoztatni kezdte az ezredirodát s amelynek később más szélesebb elágazódásai is keletkeztek. Ki ez a Rácz? - kérdezte az ezredparancsnok Vodáktól, a szárnysegédétől, Vodák pedig Hulpftól, Hulpf pedig Rosenberg tizedestől, aki a „fauká”-nál, azaz a Verwaltungskommission-nál dolgozott és csálhatatlan tekintélynek mutatkozott az ezred mindennemű személyi vonatkozásainak kibogozásában. Egy rokon. A rokonság nem egészen tisztázott, sőt nagyon is gyanús, viszont ha az ezredes kivette őt a menetszázadból és akar valamit csinálni vele, a felelősség csak őt terheli.

Egyelőre egy hónap. Nagy idő, talán még a világháború is befejeződhetik ezalatt. Hortenzia vakon bízott, hogy kikaparja önkéntesét üldözői karmaiból és Gáborral szemben derűlátó álláspontra helyezkedve hosszú lejáratu viszonyra rendezkedett be. Gábor kedvéért elkezdett magyarul is tanulni. Azokon az estéken, amelyeken ismételten belopódzott az önkéntes szobájába, új magyar szavak előadásával brillírozott, amely figyelmet azután Gábor a maga részéről néhány cseh szó mintakollekciójával viszonzott. Hortenzia Gábor kedvéért fel-

emelte Bozsena fizetését is, aki nem volt annyira ostoba, hogy már az első pillanattól kezdve ne látta volna, miről van szó. Gábor, akinek új beosztásában minden reggel ki kellett vonulnia, nyilvánvalóan elcsigázottabb volt, mint amikor bent ült a jól fűtött irodában és vagy a legénység szennyes fehérneműjét számolta össze, vagy pedig rendületlenül vonalozott. Hortenzia azonban nem csökkentette a lovagi szolgálat tartamát és most már minden pillanatot, amikor a gróf nem volt odahaza, Gábor karjaiban töltött. Maga hozta be Gábor számára az uzsonnát, vagy a villásreggelit. Gábor farkaséhes volt és Hortenzia átszellemülten nézte a száját, amikor evett, amikor vizet ivott s utána gondosan elnyomva a kortyogás negyed és félhangjait, megtörölte ajkát, de finoman csak az asztalkendő végével.

- Hát ki eszik tulajdonképpen én-e, vagy te? - tette fel Gábor magában a kérdést a szemek rajongó és egyben felfaló pillantása láttára.

Majd újra előkerültek más inyenc falatok is. Tésztadarabok, melyek mindegyike úgy hatott, mint egy vallomás, meg-megújuló finom célzás, érzéki kacérkodás. És újra terítékre került az egyre tökéletesebb almásrétes, ha egyáltalában lehet fokozni e remekmű művészi határait. Mígond volt ezekben a falatokban, a grófné személyes alkotásainak gyötrelme, - az újra szolgálatba állított szakácsné egyelőre csak ebédeket főzött és segített a nagymosásban.

Persze elkövetkezett az idő, amikor a szakácsnőnek is be kellett mutatnia tudományát. Hortenzia megrendezte az első vacsorát, amelyre meghívta Brebauer kereskedelmi iskolai tanárt a feleségével, Marek butorgyárosnét az ura nélkül, Waldenauer Ludmillát, a már egyszer „leépített” legjobb barátnőt. Operaénekesnő volt állítólag, nagy sikerei voltak Dresdénben és Breslauban is, mindez azonban a békebeli történelem homályába veszett. Meghívta természetesen, hogy Gábornak külön örömet szerezzen Krejcit, és meghívta volna Sulkovszkyt is, aki azonban éppen aznap ment el azzal a menetszázaddal, amellyel Gábornak is mennie kellett volna. A vacsorán grófok és grófnők, a történelmi arisztokrácia ismert szereplői nem igen nyüzsögtek. A nők sem voltak tulkiváncosak, mintha Hortenzia szándékosan úgy válogatta volna össze társaságát, hogy Gábor ne essék kísértésbe. Ludmilla öt percenként rizs-porozta arcának hervatag bájait, egyedül a csontos hórihorgas Mareknénak volt meg bizonyos mértékig a magát nem is megkiváncsító, de nyilvánvalóan élvhajász jellege.

A grófné ragyogott. Amikor elhelyezkedett az asztalfőn és az ujonnan kicserélt égők fénye meztelen vállaira esett, játszadozott bronzvörös haján és megtörött ékszerei tüzén, Gábort öntudatos büszkeség fogta el és szerfelett bosszankodott, hogy a mai estét nem töltik együtt. Mert ezen az estén jelen volt Arnold gróf is. Féltizenegyig voltak együtt. Akkor Brebauerék hazakísérték Mareknét. Tizenegy óra tájban Krejci is eltávozott a kamaraénekesnővel. A háziak azonban továbbra is ott maradtak, hogy elfogyasszák a bőlét, amely még ott párolgott az asztalon. Arnold gróf felette jókedvű volt. Sűrűn emlegette az ő mulatságait, sikamlós történeteket mesélt és a szoba megtelt az arisztokraták csinytevéseivel. Gábor, ha nem is voltak itt, - amint ezt újólá megállapította, - az örgrófok, birodalmi grófok, Freiherrek és császári kamarások, - Arnold gróf előadásán keresztül, bepillantást nyerhetett annak a társadalmi osztálynak intim életébe, amelyről eddig csak olvasmányaiból értesült.

A jól sikerült est betetőzése azonban akkor következett, amikor a gróf merész elhatározással a másik szobába intette át Gábort és leült a phonolához. Gábor már eddig is több ízben megtekintette ezt az elmés, a pianínóhoz illesztett gépezetet, de nem sokat törődött vele. Arnold gróf most szakértelemmel igazította be a szerkezetet. Ujjai végigdübörögtek a billentyűkön, majd kacsintott egyet s a kis amerikai szekrényhez lépett, amelynek redőnye egy mozdulatára legördült. Olyan tekercseket szedett elő, amilyenekbe doktori diplomákat szoktak csomagolni. Kihuzta belőlük az egyik morse-jeles viaszos lapot, majd teljes lendülettel belezendített.

Hortenzia és Gábor a perzsaszőnyeggel letakart alacsony kereveten ültek. Mig a gróf szemüvegén keresztül a forte és a piano jelzéseit kereste, szorosan összesimulva tartották egymás kezét. Az első lemez egy Schumann-Lied volt, a másik Schubert Ständchenje, amelybe Hortenzia halkán beledudorászott. Most Arnold gróf uj tekercs után nyult, amelyről csak annyit jegyzett meg, hogy délelőtt vásárolta. List: „Ungarische Rapsodie” - jelentette ünnepélyesen. Tenzi fölállott, megsimogatta férje fejébubját s Gáborra kacsintott: - látod már ő is rabod! Éretted vette a magyar lemezt. Itt a házban minden csak miattad történik.

Annak, aki a phonolát kezeli, nincsen sok dolga. A gépezet játszik helyette, a legművészbbr bravurral juttatja kifejezésre akár a legnehezebb hangversenydarabot is, a gépezet kezelőjének csupán annyit kell tennie, hogy előírás szerint nyomja, vagy ne nyomja a pedált. Arnold gróf azonban ezuttal önfeledten játszott. Nem lehetett megállapítani, minek adta át inkább magát: - a mű természetes varázsának, vagy az illúzióknak, hogy ezt a fenséges hangfergeteget voltaképpen ő csalja ki a fehér és fekete billentyűkkel. Emil Sauer, avagy Dohnányi, a kor vezető nagy muzsikusi nem ültek olyan diadalmasan a zongora előtt, mint ő, aki ingatta hatalmas üstökét, fújtatta a pedált, asztmájának külön felhőzetét is mozgósította ebben az elemi erővel ható égháborúságban. Arnold gróf annyira el volt ragadtatva önmagától, hogy Hortenzia lelkes tapsaira megismételte a rapszodiát. Az ütemek most újra felforrósodtak. Az oktávra fogott hangzatok egyre féktelenebbül csattogtak, a gróf teljes erővel dübörögtette a pedált megszakítás nélkül, fokozódó izommozgással, mint aki már nem bir saját véralkatának feszítőerejével és tul akarja szárnyalni a mester révületét. Egyszóval egyéni módon fogta fel a művet. És amikor a gép kattogón megállott, pillantása Hortenziára esett, majd Gáborra, aki a magyar nemzet szerény képviselőjeként csak szótlan hódolattal vette tudomásul a génuszának szóló zászlóhajtást. De ezt a mozdulatát Arnold újabb biztatásnak vette. Találékonyan Brahms „Magyar táncait” halászta ki a feketére pácolt amerikai szekrény rekeszeiből. Pár pillanat múlva ujfent dübörögtek a zenemű tulharsogó hangjai.

Mennyire más egyéniség volt Hortenzia. Ő Chopint kedvelte, Grieget és Csajkovszkit. Fiatalabb korában maga is zongorázott, sőt hárfázott. Imádkta a zenét. Nem mulasztott el egyetlen jelentősebb hangversenyt, vagy opera-bemutatót. Amikor Arnold gróf felállott, mert úgy érezte, hogy elemi szükségérzés kiharancsolja - egy negyedórát töltött odakünt - Hortenzia ült a zongorához. Protézis nélkül játszott az emlékezés otthoniasságával, Grieg egyik álmodozó, könnyen játszható suitejét, majd a Stendchent halk énekhangon kísérve, felszabadult líraiassággal. „Leise flehen meine Lieder durch die Nacht zu Dir”... Ez Gábornak szólt. Nem a magyar nemzet jelenlevő szerény képviselőjének, hanem a szimpla magánembernek, a bizonyára hasonlóképpen a szerelem édes-bus szenvedésében gyötrődő lénynek. Hortenzia arca nemcsak megszépült a félhomályban, de meg is fiatalodott. Ugy tetszett, mintha egy kisleány ülne a zongoránál, aki még csak most kezdi el nemének azt a magasabbrendű létezését, amelyre teremtett. Lehullott róla hosszú évek árvasága, az az észrevehető kilogramtöbblet, amelyet magára szedett. A sok be nem telt vágy és meddő szenvedély bilincsei lehullottak róla. Most nem más, mint nő, aki ott ül a zongoránál és szeret... Gábor csöndesen morzsolta szét a cigarettavéget a hamutálcában, lábujjhegyen a grófnéhoz lépett, lehunyó szemhéját gyöngéden megcsókolta és e pillanatban ő is a szerelem mindent elsodró áramlatába került. Szeretett a kedves és vérségi testvér módjára, mintha az érzéki és lelki kapcsolatok legbensőbb szálai kötötték volna őket össze.

De ez is csak egy pillanatig tartott. Hortenzia oldalra hajolt s biztos kézzel kihuzta az előbbi dal viasztekercsét és a Lied légies ütemeinek tolmácsolását ráhagyta a léleknélküli gépre. Miért tette? Talán mert ujjait akarta föl szabadítani? Vagy talán azt hitte, hogy a dalmű szempontjából ugyis mindegy, ki játszik, a gép-e, vagy ő? Az örök pillanat azonban kihullott, az érzelem megmerevedett, elmechanizálódott. Gábor ezt észrevette, Hortenzia nem. Nem is sejtette, hogy bár megmaradt a kísérozene, sőt hibátlanabb, tökéletesebb - ez a világ már más,

mint az előbbi. Karikaturája, lehangoló torzképe amannak. Az asszony a pedált is eleresztette. Ugy tetszett neki, hogy most minden a szakadék felé tart, belézuhan egy oly mélységbe, amelyből nincsen visszatérés. Csak akkor ébredt fel kellemes, borzongató érzéséből, amikor a papírlapra lyukasztgatott hangjegysorai is felmorzsolódtak.

Arnold gróf kissé rendezetlen öltözetben tért vissza. Nagylelkűen intett kezével nejjének, hogy folytassa csak. Hortenzia azonban fáradt mosollyal, amellyel az alantas földvilágba való visszatérését jelezte, - fölemelkedett a zongoraszékről. A gróf újra odaült a phonolához. Rengeteg ülepe az egyensúlyozás különös tudományával vette át a zongoraszék kerek furnirlapját, hogy betöltse és eltemesse. Gábor az ablakmélyedésből szemlélte a házaspárt, akiket a közös élet kétségtelen jelei kapcsoltak most hirtelen össze. Bezárult - hála istennek - a kör, amelyen ő kívülmaradt. Ugy találta, hogy egy elhasznált és kiélt életforma képviselőivé válnak ezek, akik elhatározzák, hogy valamilyen ismeretlen oku bomlást és anarchiát a pótzene és egy mechanikus találmány belső organizmus és vérkeringésnélküliségével igyekeznek új és új hangjegYTEKERCSEK mohó előszedésével ellensúlyozni. Vajjon most egyedül magukat jelképezik-e, az évek hüvelyébe zárt menthetetlen formalizmusokat, a kört, amelyet megvontak maguk körül, de amelyből már ők sem tudnak kilépni, osztályukat, rangjukat, azt a k. u. k. nemességet-e, vagy magát a monarchiát, amely feltörekvő új népi erővel állott szemben idebenn és odakünn is, amelyeket ők képtelenek voltak észrevenni, amelyek azonban lüktetően követelőztek? Gábor alighanem több konyakot fogyasztott el az este a kelleténél, mert gondolattársításai gyorsabbak és vakmerőbbek voltak a megszokottnál. De órájára nézett és azzal a hivatkozással, hogy reggel háromnegyed hétre mégis csak ott kell állania a sorakozásnál, felállt s elbucsuzott.

## 7.

A házban talán már mindenki tudott Hortenzia titkos szenvedélyéről, de mindenki gyöngéd volt hozzá, mint egy gyógyíthatatlan beteghez. Nemcsak Hortenzia kopogtatott halkán és jelentőségteljesen, de Bozsénának is megvolt a maga külön kopogása. Miután sohasem tudta, benn van-e az urnó lakójánál, a külső ajtón mindig oly csendesen kopogtatott, mint aki nem is fán, hanem egy beteg mellén kopogtat és amikor betette maga után az ajtót, oly pontosan illesztette be, mintha légmentesen egy szelence fedelét zárta volna le.

A napok hihetetlen gyorsasággal multak. Gábor, miután nem tudott oly bizakodó lenni jövője felől, mint Hortenzia, katonáskodásának napjaiba egyre több eseményt kívánt belezsufolni. Estői és éjszakai úgy is le voltak foglalva eléggé. Hortenzia már csak pusztá megszokásból tért vissza hálósobájába. A gróf is olyan kilengési szériába került, hogy estéről-estére éjfél után bukácsolt haza mámorosan. Bozsena ilyenkor az előszobában gubbasztott, hogy ha majd az öregur becsipve hazabotorkál és szokásához híven az előszoba ajtajában előbb a különböző kulcsokat forgatja meg, urnőjét is idejekorán, bizalmas, letompított kopogással értesítse. Ott ült szegényke álmosan és kimerülten, szüzsies szolgaságban, durva barna harisnya lógott a lábán, s a haja kibomlott. Azután ijedten ütögette ujjacskáit kétszer, háromszor az ajtóra, amíg Hortenzia odabentről visszasuttogta: - jól van Bozsena, - s fölkapta a holmijait, mégegyszer megnézte Gábort, mégegyszer magához ölelte. Bozsena is rohant vissza a konyhába, hogy most már végre ő is lefekhessék.

Arnold gróf megtalálta a kulcsot. Mindenki ágyban volt fejére huzott paplannal, ő pedig percekig köhögött és krákogott, majd csoszogó lépésekkel behatolt Hortenziához és félhangosan beszélgetett vele. Gábor a fejére huzott paplan alól is hallotta, amint povedálnak, de a teste már aludt, csak a füle volt ébren.

Ha egyszer Arnold gróf rászánta volna magát, vagy akár akaratlanul is, hiszen állandóan ittas állapotban volt - hogy felesége hálósobája helyett a Rácz szobájába nyisson, akkor is gyanut kellett volna fognia, ha a tulsó szobából kihallja felesége mimelt horkolását. Az éjjeliszekrényen likőrösüveg két pohárral, déligyümölcsök maradványai, szőlőgerezdek, Hortenzia erős parfümjének átható szaga, az otffelejttett hajcsatt, a bűnös éjszakának megannyi árulójele. Arnold gróf azonban sohasem tévesztette el az ajtót, sőt amikor a szobájába ért, kezét szájához illesztette, hogy halkítsa köhögését. Nemannyira Hortenzia miatt, hiszen ő ezt már eléggé megszokhatta, de az önkéntesnek ki kell pihennie magát, hogy másnap helytállhasson a kaszányában.

Hortenzia után most már Arnold gróf is igen megkedvelte az önkéntest, aki zavarban volt, mert nem tudta, hogy mivel érdemelte ki ezt a nagy rokonszenvet. Valahányszor a gróf otthon maradt, első dolga volt megkérdezni, hogy Herr von Ratz odahaza van-e? Ha igen, azonnal behívatta, változatlanul virzsiniával tartotta, sőt egyizben megajándékozta egy arany kezelőgombbal is. Nagy, kerek tallér volt ez és csak gömbölyű, régimódi kezelőn lehetett viselni. Bizalma jeléül kihuzgálta előtte fiókjait és amikor Hortenzia nem volt a szobában, kedélyes szemhunyorgatással meztelen aktokat, pikáns sorozatfelvételeket mutatott neki, - „das ist ein „mulatsag” - élvezgett félhangosan. Majd eszébejutott valami, megint egy titkos fiókot rángatott elő, ahonnan különböző színű selyempapirosokban újabb értékes felvételek kerültek elő, többek között egy álarcos hölgy, a leghiányosabb öltözetben, végig dőlve egy alacsony kanapén, közel a nyitott kandallóhoz, amelynek parázsló fénye a női testre esett. - Mit gondolsz, ki ez? - És meg sem várva a feleletet folytatta: - Budapest, magyar grófnő, 1893. No mit szól ehhez? - Semmit - mosolygott Gábor engedékenyen. - Vannak grófnők magyarban is, meztelenek és félmeztelenek. A nőknek azonban nincsen rangjuk bizonyos helyzetekben.

- Aranyigazság - hahotázott a gróf ritka jóságos ábrázattal, mert nyilvánvalóan jó volt, ezt már az első pillanatban látni lehetett rajta. Ma délután különösen jókedvében volt és nyilván kedvezően ítélte meg a világhelyzetet, mert szivarjának füstjét pontosan a Gábor orra alá fujta. - Nem akarom potyára járatni a szájamat - hangoztatta - de ügye igen tisztelt von Ratzur, a lehető legkedvezőbben áll.

Gábor mély meghajlással fogadta az örömhirt. Arnold gróf visszatért a fiókok buvárlatához. A radirgummik, adókönyvecskék, egy kötet toalettpapiros, megkopott levelek és névjegyek, fémbe foglalt vadkanagarak, áthuzott számlák, karcsu diszceruzácskával ellátott táncrendek, orvosi vények, ismeretlen rendeltetésű porok, egy gondosan rejtegetett óvszercsomag, amelynek tartalmát a birodalmi gróf titokzatos, de ugyanakkor hivalkodó szeméremérzéssel csak sejtetni engedte, a legkülönbözőbb firlefancok közül most Hortenzia makart-arcképét huzta elő, amely huszonhat évvel ezelőtt készült, amikor Hortenziával megismerkedett egy kertünnepélyen. Tenzi - mondotta maga elé meredve ünnepélyesen, eltűnődve, már-már azzal a szándékkal, hogy a felvétel minden részletét a kezeügyében levő lupával vizsgálhatja át gondosan, nos, előbb ő nézte meg, azután odaadta Gábornak, de csak egy pillanatra, mint aki megbánta, hogy bevonta őt ennek a titoknak bizalmas közlésébe is.

A fényképfelvétel egy bécsi udvari fényképész műve lehetett. Kétségtelenül elragadó hölgyet ábrázolt. Hortenzia kebelvonulata, gödröcskéje, remek homloka, fiatalos, lelkes mosolya pompásan érvényesült, de mindez már... Gábor nem merte befejezni magában a gondolatot. Dehát mit is akartam? - szólott a gróf feltolva homlokán a szemüvegét. Izgatottan kezdett turkálni a középső fiókban, amely feneketlennek látszott, mint a tenger. Ahá... Ezt - s megint egy arcképet mutatott, amely közönséges parasztgyermeket ábrázolt nyolc, vagy kilenc éves korában, szűk kis ködmönben, félrecsapott posztókalappal a fején. Gábor megforgatta a sárga, elhalványodott fényképet. Szedlacsek fényképész, Magyaróvár. Arnold gróf kissé hátralépett, mintha helyet akart volna csinálni a nagy eseménynek és állhatatos tekintettel figyelte Gábort, aki várta a magyarázatot. Arnold gróf felemelte nikotinos mutatóját a beledagadt pecsétgyűrűvel s titoktartásra intette: Mihály, az én fiam. Tudod egy hadgyakorlaton...

De jött Hortenzia, boával a nyakán, tolldiszes kalapjával, kezén csomagokkal és szemében ott bujkált még az előző éjszaka lopott mámora. A gróf becsapta a fiókot és olyan zavartan viselkedett, mint akit rajtacsíptek. Hortenzia elégedetten emelte pillantását egyikről a másikra: ezek összetartoznak és az ő udvartartását alkotják. Ugyanakkor, ami az ilyen pillanatokban elkerülhetetlen, össze is hasonlította őket, fölértékelte, s jelentőségüknek megfelelő fokra állította. Apró fogaival alamuszi módon kuncogott. Arcát kicsipte a hideg. Most határozottan ragyogónak látszott, nagyszerű teintje volt, egyszerre közelebb hozta őt az imént látott fényképfelvételhez.

- Igen, Arnold, nem is mondtam még neked. Találkoztam Vaverkával. Üzenteti, hogy szívesen lát a vadászáton, amelyet most már minden körülmények között megtartanak. Már ugyis rég szándékoztál, mondja Vaverka, de azt is hozzáteszi, hogy én adjak neked engedélyt, mert nem akarsz itthagyni. Ez mindenestre kedves tőled, de hogy lássad, milyen gyöngéd hitves vagytok, én magam tanácsolom, eredj, csak arra vigyáz, hogy meg ne hülj!

Vadászat. Amióta kitört a háború, Arnold gróf abbahagyta a vadászatot. Hajdanában Vaverkáék társaságában ment szalonkalesre. Vaverka azonban elhidegült tőle, még ma sem tudni mi okból és többé nem invitálta őt. Arnold gróf tanácstalanul nézett maga elé. Valóban szeretett volna elmenni, felidézni a múlt emlékeit, újra egy kicsit legénynek érezni magát, résztvenni a kompánia nyers és férfias mulatságaiban, de már beleette magát ásatag tunyaságába és nehéz volt kikecmeregnie belőle. Hortenzia azonban biztatta:

- De ha menni akarsz, dönts hamar, mert holnap reggel már indulni akarnak. Vaverka azt izente, - Klofacnál találkoztam vele a csemegekereskedésben, - hogy vagy nézz be hozzá, vagy szólj be neki telefonon.

A lakásban nem volt telefon. Talán nem is illett a telefon e barok emberekhez és e régimódi környezethez. Annak a pár embernek a kedvéért, akikkel kapcsolatot tartanak, különben sem érdemes telefont bérelni. - A telefont mostanában állandóan titkos ügynökök figyelik - fordult Hortenzia Gábor felé, - a gróf nem bírja ki, hogy bárki is bele üthesse az orrát az ő beszélgetéseibe.

- Hm... so... - motyogta Arnold gróf - mindenesetre megyek telefonálni - de már látszott az arcán, hogy repeső szívvel eldöntötte, hogy menni fog. - Nohát - fejezte be és csóválta a fejét.

Gyér telefon beszélgetéseit a szemközt lévő tejcsarnokból szokta lebonyolítani. Gábor ismerte ezt a tejcsarnokot, méginkább a kiszolgáló leányt, akinek széles szája a füléig ért, de volt benne vonzóerő, érdemes lett volna kikezdeni vele, ha történetesen nem éppen szemben lett volna a bolt. A balkonnál be lehetett látni az üzlet közepébe és még azt is látni lehetett, amikor a kiszolgáló leány a tészták és más sütemények fölé rakott organtint igazgatta és sepergette könnyű tollseprővel. Grófi körökben talán szokatlan az olyasmi, hogy a gróf lemegy a tejcsarnokba, megcsipkedi a kiszolgáló leány állát és megkéri, hogy engedje telefonálni - de Gábor már megszokta e demokratikus jelenségeket és akkor sem lepődött meg, amikor a grófnő konyhakötényt kötött és nyakig feltűrt karjaival huzta ki a rétestésztát. Hortenzia oly gyors mozdulattal huzta magához Gábort, mint akinek minden pillanat végzetes késedelmet jelent.

A kalap még a fején volt, csak boáját vetette a diványra és nyest prémmel szegélyezett kosztümkabátját tártá föl szélesebben.

- Örölsz ugye, nagyon örölsz te is...? Gondold el, négy vagy öt teljes nap és éjszaka együtt leszünk. Mit lehet csinálni, hogy ne kelljen bemenned a kaszárnnyába? Jelentkezz maródi-viziten, próbálj szimulálni, csinálj magadnak szívdobogást, verd fel mesterségesen a hőmérőt, mit tudom én, mit szoktak ilyenkor tenni. Vagy szóljak én az ezredorvosnak? Vagy kéreztessék el a parancsnoktól...? Csak azt ne mondd, hogy meg se próbáljam. Vedd tudomásul, hogy nekem sohasem elég belőled!...

Szenvedélyesen magához szorította, úgy hogy nyakláncának csattja el is szakadt. Orrcimpája reszketett. Gábor odaszorított feje sehogysem tudott kimozdulni a nyak és az erőteljes kebel vonzási köréből. Megadással várta a kiszabadító fordulatot és nyugtalanul gondolt Hortenzia robusztus vágyaira, amely az ő erejét nyilvánvalóan túlhaladó feladat elé állította.

- Legalább vetközz le drága - szólott Gábor, amikor végre lélekzethez jutott.

Hortenzia széles lendülettel a boa mellé dobta kabátját is. Odalépett az ablakhoz, hogy megnézzze, ott van-e még a gróf a tejcsarnokban? Ott volt és hatalmas körvonalai homályosan betöltötték az üzlet középterét. Hortenzia kinyitotta az ablakot, csak úgy félig, hogy friss levegő tóduljon a szobába.

- És öt napig nem lesz virzsiniaszag sem a szobában - állapította meg igen nagy megelégedéssel.

- Nem is vagy kíváncsi - szólott később - hogyan tudtam rávenni Vaverkát, hogy cipelje már el egyszer a vadászatra?

Gábor nem árult el túl nagy érdeklődést. Még mindig előbbi, kissé nyugtalanító érzéseinek állott hatása alatt. Hortenzia azonban bőbeszédűen mesélte el a Vaverkával való találkozás részleteit, majd visszatért előbbi ötletéhez:

- Hát tényleg nem lehet megcsinálni, hogy öt napra beteget jelents?

- Nem tudom a módját. Nekem már azért is benn kell lennem a kaszárnnyában, hogy ellenőrizhessem, nem helyeznek-e el hirtelen, vagy nem nyomnak-e be a menetszázadba? Ne felejtse, rettenetesen pikkelnek reám az ezrednél.

- De miért? - faggatta Hortenzia és hogy foglalkoztassa szép karjait, fölvette ruhadarabjait a szőnyegről, hogy majd elrakja valahová.

- Miattad - szólott Gábor. - Azt hiszed nem tudják azok az emberek, hogy én egy birodalmi grófnénak vagyok a boldog foglya?

- És irigyelnek, megpukkadnak az irigységtől - tört reá Hortenzia arcára valamilyen homályos diadalérzés.

Arnold gróf közben visszatért és fűtyörészett. Délután hat órakor indulnak a pályaudvarról; a peronon lesz a találkozó megbeszélés szerint. Arnold gróf azonnal kiadta a jelszót a csomagolásra. Bozsena ne törődjék most az ebéddel, menjen fel a padlásra, szedje ki azonnal az összes vadászholmikát a ládából. Hortenzia meleg jégeringek és alsónadrágok után kutatott a ruhásszekrényben. Arnold átment egy másik szobába és vadászfegyvereit mustrálgatta. Az ebéd ideje egyre sürgetőbb volt, de Arnold zavartalanul a szvettéreit és molyette vadászmellé-nyeit próbálgatta. A vízhatlan csizma sehogyse ment fel lábára, Gábornak és Bozsénának együttesen kellett nagy ügyel-bajjal rászoritani. Hortenzia ravaszul mosolygott magában.

Az egész ház felfordult. Végülis Gábor azzal az ürüggyel, hogy ő csak forgalmi akadály, elbucsuzott és kiment a városba ebédelni. Arnold gróf izgalmaiban csak türelmetlen kéz-legyintést dobott feléje, de mikor Gábor már az előszobában volt, utána kiáltott:

- Azután szívesen látom őzpecsenyére. Mit gondolsz, Tenzi, ne szóljunk az önkéntesnek, hogy majd akkor magával hozza magyar barátait is? Akkora vadászszákmány lesz, hogy két hét alatt sem tudjuk elfogyasztani.

Dörzsölte a kezét és már maga előtt látta az elejtett nyulakat, őzeket, sőt a vaddisznót is, amelyeket markos legények cipelnek fel a lépcsőházból és katonás rendben helyeznek el az előszobában. Képzeletben már összeállította a jegyzéket, hogy kinek mit küld a szákmányból névjegyre irt néhány kedves sor kíséretében. Fantáziájának száguldozásában Hortenzia lehütötte:

- Talán még tuljókora lenne inni a medve bőrére, Arnold.

- Te engem nem ismered. Ha én egyszer hozzákezek... - hallgatott el, mert Hortenzia hirtelen mosolya megállította benne a további szóáradatot.

## 8.

Gábor még aznap este teljesen birtokba vette a házat.

Udvari szobácskájából Hortenzia budoárjába vitette át a papucsát és házikabátját. Itt mindenesetre tágasabb és kényelmesebb volt. Hortenzia ágya fölött megszentelt puszpáng volt. Gábor mindig tudta a kedveséről, hogy áhitatos. Hortenzia még szerelmének legizibb heteiben sem feledkezett meg - sőt talán még külön ösztönzést is kapott - hogy be ne nézzen néhány percre a Nikolausz-templomba, ahol annakidején a főoltár előtt örök hűséget esküdött urának. Prágának rengeteg a temploma, de Hortenzia csak itt érezte jól magát, mintha az lett volna az érzése, hogy a teremő sehol a világon nem fogadja olyan megértéssel hő fohászait, mint e barok templom homályos oldalhajójában, nepomuki Szent János szobra előtt térdelve az agyonkoptatott szőnyegen.

A vallásosság Hortenziánál nem volt a léleknek olyan intim magátólérthetősége, amelyről nem szokás beszélni. Sőt ellenkezőleg: térítgette Gábort, hogy járjon ő is a templomba, ha másért nem, hát az ő kedvéért. A hitbuzgalom vonása annál tündetőbb volt Hortenziánál, mert egyéb érzéseit - a szerelmi lángoláson kívül - igyekezett magába zárni. Még jó, hogy ilyen elepedően katolikus - jutott Gábornak egyizben az eszébe, amikor viszonyuk eshetőségeit latolgatta - mert akkor sohasem fog elválni és nem mer a Szentszékhez fordulni, hogy bontsák föl házasságát. Viszont szeretett volna többet tudni róla; jobban kiismerni azt a nőt, akinek életébe a kiszámíthatatlan véletlen következtében belépett. Hiszen ez az élet nem most kezdődött el, sok minden történhetett vele, megannyi regényes mozzanat. Jó volna mérlegre tenni és következtetéseket levonni belőlük - végtére is ő nemcsak angyalbőrbe bujtatott katonai irnok, de civilben íróféle is.

Hortenzia azonban kitért vizsgálódó tekintete elől és egyelőre mosolyogva rekesztett el minden utat, amely a multjához vezetett. Ágya széles, békebeli ágy volt, a plafonról trónmenyezetszerűen fölkárpitozott szőnyeg lógott, az ágyfejtől balra pedig egy cizellált vasból készült éjjelilámpa kiugró diszműves vaskaron. Olyan, amilyent régi német városkákban lehet látni az uccán egy-egy vendégfogadó felett. A párnák melegek és puhák voltak, a legfinomabb selyempihével töltve. Engedékenyen vették föl a ráfekvő test minden mozdulatát. Az éjjeliszekrény alacsony és kényelmesen elérhető. Ócska tarokkártya feküdt rajta, mert lefekvés előtt Hortenzia szorgalmasan vetette a kártyát. A félig nyitott szekrényben igen nagy rendben hűvös és finom fehérnemük, fel egészen a közbeeső deszkalapokig. Az egész szobát betöltötte az édeskés asszony-szag, amely süppedékes volt, mint a láp és egyre mélyebben lehetett leereszkedni benne. Hortenzia a szomszédos fürdőszobában tartózkodott, az ajtó természetesen nem volt betéve, áthallatszott minden apró neszezés, Gábor hanyatt fekvé kedvese ágyában, mint keleti kényur különböztette meg és tudatosította magában rabnőjének minden megrezzenését. Most a fogkefét huzgálja a fogain, tussolja magát, kiszáll a vízből, rálép a lábtörlőre és beleburkolózik abba a jólismert kék színű bojhosba... A keleti kényur megnyugodott tekintetével mindenekfelett álló zavartalansággal pihent és a szeméremérés tökéletes hiányával szemlélte a kis Bozsénát is, aki lesütött szemmel vonult át a szőnyegeken és sápadt arcát előntötte a pirosság. A függőnyt már félretolták, a télies nap halvány fénye folyt végig a butorokon, de egyidejűleg a villany is égett a fürdőszobában, mert mindez reggel hét óra előtt történt. Viszont este kilenckor már ágybabujtak.

Zavartalan együttlétük harmadik estéjén elmentek az operába. Gábor önkéntelenül is visszaidézte az előadást, amikor véletlenül az asszony mellett ült és felfedezte, hogy ez az asszony megkivánta. Most mind a ketten az elintézett ügyet követő nyugalmi állapotban, egymás kezét tartva figyeltek az előadásra. Az „*Eladott menyasszony*” adták, új szereposztásban. Előbb

csak édesen hangicsáltak a mélyben. Gábor mindig kedvelte azt a virtuális erőt, amely kiincselkedett a hangszerek próbálgatásaiból, a hegedűknek, csellóknak és a fuvósoknak a flörtjét, amelyek most még mint a szépasszonyok, csak kelletik és kínálgatják magukat. De az elsötétített teremben egyszerre süllyedt el a külső világ. Mindenki egyformán, rendfokozat nélkül a legnagyobb csendre kényszerült. Az arcok ünnepélyessé váltak, mintha a nézők is cselekvőleg járultak volna hozzá e ritka értékű pillanat befogadásához.

Az első fölvonás után sem Gábor, sem Hortenzia nem hagyták el a nézőteret, csak egymással beszélgettek. Hortenzia szándékosan a fejét is elfordította a páholysorról. Nem akart ismerősökkel találkozni. A balletet követő szünetben kimentek, mert Hortenzia vágyott egy pohár frissítőre. Amint Hortenzia végigvonult a folyosón, diszeinek estélyiességében, önkéntelenül megállt az egyik oldaltükör előtt. Mialatt haját igazgatta, Gábor is belenézett a tükörbe. A tükörből látta, hogy ott megy el mellette Lukac főhadnagy, századparancsnok. Tulajdonképpen szándékosan nézett bele a tükörbe, mert már az imént megpillantotta a főhadnagyot és nem akart köszönni neki. Valószínűleg Lukac főhadnagy is észrevette az önkéntes mozdulatának célját. Vagy talán azért bőszt fel, mert megsejtette a kapcsolatot az önkéntes és a grófné között? Gábor csak annyit látott, hogy Lukac arca is bele mered a tükörbe, elvörösödik és dühösen vágat a dohányzó felé. Amikor elhangzott a csengetés, Lukac újra mellettük haladt el, Rácot surolta is a karjával, mire az önkéntes tisztelgett, de csak félig meghajtva magát, önkéntelenül úgy, mint ahogyan a polgári elemek szokták.

Másnap a főhadnagy Gábort kihallgatásra idézte és két napi kaszárnyaáristomot sózott reá. Gábornak annyi ideje sem volt, hogy értesítse a grófnét a helyzetről. Éppen most csukat be ez a gazember - dühöngött - csak azért, mert a csehek mind gyűlölik a magyarokat, s nem tudják elviselni, hogy olyan finom dolgom van, hogy még operaelőadásokra is járok és nem vagyok hajlandó megfeketedni szép szemükért a lövészárokban.

Két napi kaszárnyaafogság nem oly égbekiáltó büntetés, de Gábor hallatlanul szenvedett miatta. Nemcsak azért, mert most nincs itt a gróf és Hortenzia szive megszakad bánatában. De mert önrendelkezéshez szokott természete magát a katonai fegyelmet sem tudta elviselni, hát még, hogy e pár órai szabadidőt is elvonják tőle. Vigasztalhatta volna magát, hogy előfordultak már olyan esetek is, amikor valakit magánzárkába dugtak, sőt hallani afféléről, hogy katonák idegen hatalmak hadifogságába estek. És ha nagyon erőlködött volna, éjszakára hazaszökhethet volna! De joggal tartott attól, hogy ez a buldogképű főhadnagy képes éjszaka bejönni a kaszárnyába, hogy ellenőrizze. Ugy is volt. Éjjel háromkor lármásan, szitkozódva, mert egy kis ital is dolgozott benne, berontott az ügyeleteshez. Kérdezősködött felőle. Amikor megmondták hol van, bement utána a legénységi szobába, vigyázzba állította, gunyos tekintettel mérte végig és láthatólag gyönyörködött diadalában.

Amikor két nap múlva, borostás arccal, letörve hazakerült, Hortenzia kétségbeesett pillanattal fogadta. Csak két napig volt távol és Hortenziát távolléte mennyire megviselte! Sötét árkok húzódtak a szeme alatt, amelyek fölfedték, hogy két éjjel nem hunyta le szemét. - És Arnold holnapra már itthon van - mondta. - Ó azok a nyomorultak! Meglátod, milyen bosszút fogok állani a főhadnagyon! Tudod ki ez az ember? Lukacnak, a borbélynak fia, akinél az uram harmincnyolc éve borotválkozik. Szegény kis bogaram! Szenvedő édes angyalom! Most azután azonnal fürdőt készítették neked.

- És ha a harctérre visznek... Mit fogsz majd akkor mondani?

- Jaj ne is mondj ilyesmit! Egész éjszakákat nem alszom, ha erre gondolok. Belepusztulnék, ha elvinnének.

Szenvedélyes mozdulatot tett, mint egy anyatigris, akinek kölykét akarják elrabolni. Majd mély lélekzetet vett és makacs határozottsággal jelentette ki: - nem fogsz elmenni. Szeress és bíz csak rám magadat! Vannak új terveim... De most szót se többet erről!

Ő maga ment a fürdőszobába, hogy megnézzé forr-e már a víz a kazánban? Azon az estén Hortenzia ki akart pótolni mindent. Nagy buzgóságában úgy befűtetett a lakásba, hogy kétszer is ki kellett nyitni az ablakot, mert Gábor azt hitte, hogy megfullad.

Mialatt Hortenzia kiment a konyhába, hogy a végső simításokat megadja a készülő vacsorához, Gábornak ötlete támadt. Kicsomagolta nagyobbik bőröndjét. A bőrönd aljáról kihalásztta magával hozott kék ruháját. Tudja Isten mi ütött most belé? Amikor odahaza bevagonirozták, két civil ruhát is hozott magával. Talán arra gondolt, hogy közbe-közbe polgári ruhában járhat, vagy valamilyen csoda folytán kiszuperálják és akkor legyen azonnal mibe öltözködni. Vagy tán az járt az eszébe, hogy megszorul pénz dolgában és lesz, amit az ócskásokhoz vigyen.

Még egy pár fekete zsevrő cipő is lapult a koffer alján. Gábor némi izgalommal öltötte fel polgári öltözékét és hosszasan nézte magát a tükörben. A kabát uja megkurtult, az egyik gomb le is szakadt, a nadrág ijeszten gyűrött volt. Fehér inge, meg a puha gallérja azonban kifogástalanul tiszta maradt. Csak a nyakkendő hiányzott. Ugy álldogált ott fura önteltségben, arcát közelébb nyomva a tükör foncsorlapjához, amikor Hortenzia rányitotta az ajtót és elragadtatva kiáltott fel:

- Ez kedves gondolat volt tőled. Az egyenruha is jól áll neked, de most mennyivel helyesebb vagy! Ha látom zubbonyodat a két csillaggal, mindig arra gondolok, hogy...

- De nincs nyakkendőm... Nincs mellgombom sem, és a kézelőmet sem tudom begombolni.

Hortenzia behozta a gróf egyik fekete nyakkendőjét, amelyet régebben szalonöltözetéhez szokott viselni.

- Miért vettél föl szmoking inget - zsörtölődött kedvesen Hortenzia. - Bizonyára hoztál fehér puha inget magaddal.

- Fölöslegesen csomagoltam be bizonyos, de ha már itt van, fel akarom venni.

- Itt vannak Arnold szmokinggombjai is, ünnepélyesen neked ajándékozom, - szólott Hortenzia, miután ő maga illesztette be a gombokat és hátrább állott, hogy kellő távolságból gyönyörködjék a fiatalemberben.

Gábor szabadkozott. Hortenzia azonban közbevágott, eltelve az ajándékozás mohó örömétől.

- Nézz körül. Itt minden a tied. Minden, minden, mert te vagy számomra a legdrágább.

- De a gróf...

- Hiszen ő kezdte el az ajándékozást... Különben is Arnold azt csinálja, amit én akarok. Mindig abban a hitben ringatja magát, hogy az ő akarata érvényesül, de valójában... Bozsena, gyere csak be - kiáltott át a konyha felé. - Bozsena a doktor ur nadrágját azonnal kivasalod. Hadd legyen a doktor ur egészen gyönyörű. Én is nagyon szépen fel akarok öltözködni. De vedd fel te is Bozsena a legszebb ruhádat és hozd a hajadat is rendbe.

Hortenzia visszavonult, hogy magára öltse estélyiruháját, amelyben együtt voltak a színházban is. Gábor pedig - egyelőre nadrág nélkül - ünnepélyesen moaré nyakkendőjével, melyben még egy fehér gyönggyel ékesített tű is volt, könnyed léptekkel fel és alá járt Arnold gróf dolgozószobájában. Amikor a nadrág is rajta volt, mintha egy más lény költözött volna belé, megváltozott egész magatartása. Minden ruhadarabot külön ünnepelt magán, csak azon sajnálkozott, hogy mindez lopott gyönyör és reggel ha álmos arccal füzi majd otromba bakkancsát,

még jobban fog fájni neki, hogy engedett a civilruha kísértésének. Visszagondolt a napokra, amikor ezt a kék kamgarn ruhát állandóan viselte. A kedves szülőváros, kávéház, udvarlások, béke, szabadság, mindez mily messze volt tőle! Nem kell törődni vele. Most ha mindjárt egy órára is, de tovább folytatódik a régi élet.

Odalépett a kis asztalhoz, ahol a konyakos készlet állott, három pohárral lehajtott és derüs nyugalom áradt szét a tagjaiban. A fene egye meg, tegnap még mint örült szaladgált a kaszárnnyában, egyik emeletről a másikra. Sehosem találta helyét. Átkozta Lukacot - ez is elmúlt. Most én vagyok a birodalmi gróf, a trónkövetelő, akár belerughatok a fonolába is, leihatam magamat fekete sörrel, mint Arnold kolléga.

A vacsora kitűnő volt. Erőleves, Chateaubriand, zsirba áztatott bundáskenyérrel és tükörtojással, különböző körítések, kompót, fánk, sőt szőlő is... Vidáman élünk - nyujtogatta Gábor a lábát az asztal alatt és csak mellékesen gondolt arra, hogy egész Prágában nincs zsir, nincs vaj és már hajnalban állingálnak az emberek a boltok előtt cukorért. Persze a gróf befolyásos ember! A Vöröskereszt egyik elnöke, vagy alelnöke. Nem kell félteni! A fenyőgallyal ékesített ovális asztalkán eredeti csomagolásában tüzes tokaji, amint dukál is. Hortenzia dekoltált felsőteste hullámozott és hajladozott erős parfümjének nehéz illatában, amely most mintha rejtett forrásból új erőre kapott volna, betöltötte a nagy szobát, még az ablakrepedéseket is. Bozsena körülhordta a tálát. Meg volt mosakodva angyalian, haja is, amint varkocsban ráhullott sovány kis vállára és hatásosan fénylett. Ez a kis test elbujhatott Hortenzia idomai mellett, de a mellecskék keményen ütköztek ki a világos blúz alól és ahogyan ez a paraszt kislány mozgott és ügyeskedett, abban dallam volt, egész szlovák népköltészeti gyűjtemény. És hogy tudott pirulni, milyen drágán és alázatosan! Előbb urnőjéhez vitte a tálát, aki kényesen csak a körítésekből csipegetett, majd Gáborhoz, aki két napi siralmas kaszárnnyakoszt után kiéhezetten látott neki az étkezésnek és egészen teletöltötte tányérját. Most Bozsena megállott pár lépésnyire az asztaltól és várt, tállal a kezében, azzal az örök várással, amely áthatotta egész lényét.

- Bozsena - szólalt meg Hortenzia szokatlan nyájassággal - én nem bánom, igyál te is ebből a borból - és látva Bozsena érthető vonakodását az egyik üresen maradt kisebbik pohárba öntött - Gábor viszont a vizes pohárból ivott és szódával keverte az italt - ő maga töltötte meg. No igyál csöppség! Azt szeretném, hogy ma mindnyájunknak jókedve legyen. Kár, hogy Vavelka néni már hazament. Mindenesetre tégy el neki az ételekből és a bor is az övé, ami megmarad. No igyál, ha mondom.

Bozsena végül is kicsi szájához illesztette a poharat. Előbb csak megszagolta, óvatosan megízlelte, majd behunyta szemét és váratlan elhatározással fenéig kiitta. Szegényke életében először ivott tokajit és bort is így grófi házban asztalnál, vendég előtt. - Bravó - kiáltott Gábor és most már ő töltött mindahármuknak. - Még csak egyszer, kis Bozsena, mindenki arra igyék, amire gondol - s a kislány kezébe adta a poharat és noha tekintete mintegy megnyugtatóképpen Hortenzia arcán nyugodott, Bozsena egy árnyalattal mélyebben pirult el. Remegett a keze. Miután megint ivott, úgy érezte, hogy mindjárt elsülyed az egész világ szegényében.

Hortenzia hátradőlt. Ugy kacagott, hogy a porcellán is mozgott az asztalon. Kedélyének nagy derűjében összes fülönfüggői is helyeslő rezzenéssel vettek részt. Gábor azonban elkomolyodott. Hosszasan nézte Bozsenát, mély, kitartó figyelemmel, mint aki felfedez valamit, de még nem tudja, hogy mit kezdjen el vele. Bozsena zavartan fogta fel a tekintetet, amely úgy tapadt rá, mint a vas a mágnesre. Legjobban szeretett volna kiszaladni a szobából, de csak állott ott, földbe gyökerezett lábbal, tekintetét kitartóan sütve a szőnyegre.

- No Bozsena - szólott Hortenzia egyszerre szárazan - most már elmehetsz, nincs rád szükség. Hozd be a feketét a tálalóra, majd én betöltöm, le is feködhetsz nyugodtan.

Üresség támadt, amint Bozsena kiment, amely csak akkor szűnt meg, amikor Bozsena behozta a feketét és lábujjhegyen újra távozott a szobából. Hortenzia felfogta hosszú szoknyáját. A tálalóhoz lépett és szertartásos mozdulattal beöntötte a kávé a két filigrán porcellán-csészébe. Gábor az íróasztalhoz lépett - megint érezve önelégülten járásának könnyűségét a sevró félcipőben - otthonos mozdulattal kiemelte a szivaros-skatulyát, ropogtatta a szivarokat és egy világos pettyest kiválasztott. Cseppet sem nyugtalankodott, hogy talán túllépte a határt, amelyet mindenestre joga volt túllépni.

Még nem volt kilenc óra sem. A villamosok vidáman csilingeltek odakünn.

Gábor elképesztően jókorinak találta, hogy az ágyba bujjanak. Beült a hintaszékbe, a kályha peremére helyezte kávé csészéjét és úgy vetette magát hátra, mint akinek nincs szándékában hamarosan távozni innen. Hortenzia odatelepedett mellé egy alacsony lábzsámolyra, ama virágos selyem lábzsámolyok egyikére, amelyek szeszélyes szétszórtságukban csak növelték a nagy szoba ódon-hangulatát.

Gábor a szivarfüstön keresztül nézett le Hortenziára, aki átkarolta lábát és tekintetét még mindig nyomasztó várakozással emelte feléje.

A fiatalember Hortenzia vállait nézte, amelyek így felülről szemlélve, valósággal kidagadtak az estélyi ruhából. Keblei közé valamilyen homályos ötletből, vékony lila selyemzsebkendőt helyezett. Tekintete az asszony lábára siklott, a lakkcipőre, amelynek szélei sehogysem tapadtak a lábhoz, a kissé erős bokára, amelyen a hajszálvékony fekete harisnya sem enyhített. Hortenzia, aki zsufoltan ült a lábzsámolyon, önkéntelenül is szebb lábtartást akart fölvenni. De ez nem sikerült neki és inkább előretolta lábait. Gábor gondolatban ezt a testet, amelynek minden részletét jobban ismerte, mint akármelyik nőét az utolsó esztendőben, összehasonlította a Bozsenaéval, akire ma este vált először figyelmessé.

- Idehallgass fiacskám - szólalt meg váratlanul, azzal álltatva magát, hogy e megszólítással mintegy összébbvonja a határvonalat, amely kettőjük kora között van. Hortenzia örömmel rezzen fel a meleg, simogató hangra, de Gábor tekintete nem azt a becéző nyájasságot fejezte ki, amelyre Hortenzia szempillái alig észrevehetően remegni kezdtek. Gábor közben az orrán keresztül kettős sugárban fujta ki a füstöt, azután körültekintően folytatta:

- Nem gondoltál-e még arra, hogy milyen jó így egymás mellett ülve - beszélgetni? Elmélkedni kapcsolatainkról és arról, hogy bennünket egyéb szálaknak is össze kell kötniök, mint a szerelem... Már ugy értem...

- Magyarázd meg - szólott Hortenzia s odanyújtotta neki az okszidált ezüst hamutálcát.

- Sohasem beszéltél még magadról. Amikor mi igazán érintkezünk, csak a testiségen keresztül tesszük... Ami mindenestre nagyon jó... De én belülről is akarok ismerni. Többet megtudni rólad, közelebb férközni hozzád.

- Óh, - nevetett föl Hortenzia most már egészen megnyugodva - hát nem adtam én oda neked a lelkemet is?

Gábor megsimogatta a haját. Mozdulata azonban kissé szinpadias volt. - És én hálás is vagyok neked. Környezetet teremtettél nekem, amelyben kitűnően érzem magam. De ez még mind nem elég.

- Mit szeretnél még többet?

- Itt vagy mellettem, de mind mostanig, vagy legalább is mindaddig, amíg meg nem ismerkedtünk, azt sem tudtam, hogy a világon vagy. Pedig te eddig is voltál valahol. Miért nem beszélsz soha magadról? A férfiakról, akik körülvettek, a multadról? Sokszor úgy képzelem,

hogy nagy titok vesz körül, amelyből ki akarsz rekeszteni, holott azt állítod, hogy mindenedet nekem adtad.

Hortenzia hizelgően hallgatta e szavakat.

- Kíváncsi vagy, pedig semmi okod sincs a kíváncsiságra. Az én életem rendkívül egyszerű és csak azóta kezdődik, amióta veled vagyok. Hidd el, semmisem történt velem, amit érdemes volt megtartani, amit érdemes volna elmondani, amit...

Röviden közömbös mozdulatot tett a kezével. Mintha valamit el akart volna seperi magától.

- Azt ne mondd - habozott, hogy illesszen-e szavaihoz egy becézgető megszólítást, de lemondott róla. - Nem is kívánom, hogy azokat a legintimebb dolgokat meséld el, amelyeket talán még magának sem vall meg az ember. Legkevésbé, hogy hogyan éltek, hogyan éltetek ti egymással? Folytonosan az motoszkál agyamban, hogy vajjon volt-e már rajtam kívül valaki, akit úgy szeretted, mint engem, vagy tényleg én vagyok az első?

Vajjon miért kérdezte? Talán azért, hogy méginkább tisztába jöjjön ennek a vonzódásnak hőfokával és hogy megerősítse magában a gyanút, hogy ezt a nőt büntetlenül nem fogja tudni lerázni magáról? Mert már erre is gondolt. Vagy talán azért, hogy... Restellte maga előtt is ezt a cikázó gondolatfoszlányt abban a pillanatban tudatosítani, amikor Hortenzia ábrándosan ölében tartja a fejét.

- Mit szeretsz rajtam, - kérdezte Gábor - amit ne tudna nyújtani neked bárki más?

Hortenzia csak mosolygott és anélkül, hogy válaszolt volna, mélyebben hajtotta fejét a fiú ölébe. Gábor most harántsimitotta Hortenzia haját a tarkó körül. Gyanus fehér szálakat velt észrevenni. Visszakapta kezét.

- Gyerek vagy. - Ha azt mondom neked, hogy te vagy az első nagy szerelmem, úgy sem fogod elhinni. Amikor férjhezmentem, szerettem Arnoldot. De hogy lásd, semmit sem akarok elrejtetni előtted, volt egy férfi, akivel viszonyom volt. A Klausner.

Gábor kíváncsian ütötte fel fejét. Ennek a viszonynak nem a részletei érdekelték, hanem hogy hogyan ért véget.

Hortenzia anélkül, hogy Gábor újra nógatta volna, elmesélte, hogy Klausner liceumi tanár volt, számtant tanított és ittlakott a házban, a földszinten. Akkor ő már hat éve volt férjénél. Klausner egyidős volt vele. Ez a viszony másfél évig tartott. Klausneren egy napon az elmezavar nyomai mutatkoztak. Beszállították a tébolydába. Ennek idestova már tizenhárom éve.

- Esetleg még néhány évvel régebben - gondolta Gábor, de nem szólt közbe. - Tehát a Klausner!

- Még most is él - merengett Hortenzia olyan hangon, amelyből már hiányoztak a részvét igazi elemei. - Félévenként meglátogatom a kórházban. Nem ismer meg. Számtani és fizikai könyvei ottvannak Arnold szekrényében. Talán láttad is már?

Gábor bólintott.

- És Klausner mitől betegedett meg?

- Hát honnan tudjam drágám, - mosolygott Hortenzia és még messzebbre került el emlékeinek e fájdalmas pontjától. - Talán valami öröklött baj. Tulfeszített munka. A szerelemtől semmi esetre sem.

- Nem lehet tudni, - makacskodott Gábor, mert úgy tetszett neki, hogy a tulzásba vitt együttlétek is tönkreteszhetik az idegzetet.

- Ó te kis csacsi... A szerelem még nem ártott meg senkinek. Amíg nem esünk bele a szerelembe, a céltalanság sikátoraiban kóválygunk, a sötétben s egyszerre az értelem, a magunkra való ráeszmélés világossága gyul ki körülöttünk.

Hangja elérzékenyült. Valósággal zengte a szavakat. Gábor szemöldöke, amely oly simán helyezkedett el a szeme felett, mintha odarajzolták volna, a kíváncsi figyelemtől összehuzódott.

- De mindaz, ami történt, elhalványul a valóság mellett, hogy itt vagy velem - szólott csendesen Hortenzia és fejével még jobban Gáborhoz dörzsölődött.

- Beszélj még magadról - unszolta Gábor.

- Mi mindent akarsz ma este megtudni?... Látnod, én nem vagyok ily kíváncsi természetű. Én nem vagyok olyan ostoba sem, hogy azt higgyem, más nőt nem szeretnél úgy, mint engem. Nálad az egészen más... - és szeme hirtelen megtelt vágyakozó ragyogással.

- És amikor nem szeretted... Ugy értem... a közbeeső szakaszokban... boldogtalan voltál? - terelte Gábor a beszélgetést ismételten a múlt felé.

- Sokkal rosszabb. Közönyben éltem. Mert így is lehet. Nézd drágám, ha az ember nem boldog, akkor érdekesebb boldogtalannak lenni. A boldogtalanság hiánya nagyobb mulasztás, mint a boldogságé. De ha már egyszer megismertük a boldogságot és nincs folytatása, akkor meg kell halni.

Megint az a bölcsekedő szentimentalizmus, amely minduntalan csak kettőjük dolgához hull vissza! Gábornak erre csupán leereszkedő mosolya volt a válasza.

- A gróffal nem voltál boldog?

- Sohasem volt gyermekünk - felelt Hortenzia megadó szolgálatkészséggel. - Ha lett volna, akkor nem lett volna Klausner és elmaradtál volna te is. Az esztendők repülnek. Amim még van, néhány év csalóka fénysávja, ezt akarom megragadni - sóhajtott mélyet és mintha gyötrelmeinek elégtételét találta volna meg, házaseletük sivárságáról, a hétköznapi egyformaságáról, a gróf egyre elgyerekesedő modoráról kezdett beszélni fakó, modulációnélküli hangon, nem felejtve el hozzátenni, hogy a gróf nagyon jó ember és a maga módján szereti őt.

Gábor behunyta szemét. Teleszivta magát a képekkel, amelyeket Hortenzia szavai idéztek fel benne. Az imént egy bizonyos Klausnert rajzolt meg képzelete, Hortenziával együttesen, érintkezéseiknek ugyanazon pózában, amelyet már megszoktak és amely már el is gépiesedett. És most a gróft látta maga előtt, messze a hó kékes távolában, erdőszélen, csizmában. Pofaszakállá csillogott a ráfagyott jégcsillámoktól, kezében „a gyilkos acél.” Ő viszont itt van. Összefüggést akart teremteni a hozzá kíváncsozó asszonyi test kihívó bájai és annak a fiatal hölgynek rejtett lénye között, aki egy időben csinos volt és szeretett. Kinyújtotta ujjait, hogy Hortenzia felé közeledjék, ezuttal nem a férfi mohóságával, hanem a megértés emberi hangján, tele részvétellel és hálával. De csak ült... szétvetett térdekkel, karjaival combjára könyökölve.

Azután ásitott.

- Hát én lefekszem - szólott Hortenzia és felállt sóhajtva, mintha ez a fáradtság a múlt felidézett terheinek szólott volna. Már haladt is a másik szobába. Gábor hallotta, amint vetkezett, lehuzta cipőjét és a hulló ruhadarabok zizegtek. Ő maga is a megszokott mozdulattal a nyakához kapott, hogy a zubbony alól kirántsa a kaucsukgallért, de mosolyognia kellett. Amikor elgondolkozva levetette nyakkendőjét, a kabátját és a mellényét, igazat adott magának. Éppen úgy, mint amennyire e ruhája, időszerűtlenül efféle lelki dolgokkal foglalkoznia. Elkomorodott. Most már tudatossá vált benne, hogy akkor, amikor Hortenziát hosszabb

beszélgetésbe kényszerítette, nemannyira a megismerés sürgető kívánságának tett eleget, hanem annak, hogy időt nyerjen, hogy ne kelljen még mellé feküdnie, hogy ne kelljen... - s elharapta a gondolatot.

- Hovatovább úgy látom el ezt az ügyet, mint valami hivatalt - állapította meg magában kesernyés arccal és Hortenzia párnába temetkező, bus szavára gyorsan még egy pohár konyakot lehörpintve lecsavarta a villanyt és bebotorkált a szobába.

## 9.

Másnap a gróf lelkes hangulatban érkezett haza.

Gábor csak délután találkozott vele. A gróf nyulakat hozott magával, amelyeket azonban gondosan pácolni kell, mielőtt az asztalra kerülnek. A gróf igen jókedvű volt. Rengeteget beszélt, lehellete árasztotta az alkoholt, nem akart lefeküdni, közben alig állott a lábán az álmodástól és kimerültségtől. Amíg a szabad levegőn volt, nem érezte a fáradságot, de most egyszerre óriási duzzadt szemhéja a szemére ereszkedett és feje is a mellére hullott. Mig más-kor az orra eleven kis véredényekkel telt meg, most az orrbőr színe haragosan lila volt és a keze is állandóan reszketett. Ahogyan ott állott Gábor előtt, néhány napi távollét után, Gábornak önkéntelenül föl kellett mérnie a távolságot komótcipője bojtjától üreges homlokáig és arra kellett gondolnia, hogy ha ez a két pont csak akkor találkozik majd, ha váratlanul az egész test összetörik. Attól tartott, hogy e testnek nincs is egyéb rendeltetése, minthogy előtte összeessék.

Hortenzia ismerte ura természetét. Le kell fektetni sürgősen és hagyni kell, hogy másnap délig kialudja magát. Gábor sejtette, hogy Hortenzia újabb célzást tesz a ma éjszakai együttlétre. De Hortenzia ma csak „egy kicsit” akart együtt lenni vele, hogy lássa, becézgesse, mert ma nincs diszponálva és nem is lesz néhány napig.

- Ellenben ragyogó hír - közölte diadalmasan azután, hogy a nagy vadászt pihenni küldte babérjaira. - Arnold örömet akart szerezni nekem kárpótlásként, hogy ennyi ideig távol volt és elmondotta, hogy most már jó darabig biztos az ittmaradásod. Képzeld, egyik vadászpajtása révén a legnagyobb összeköttetéseket szerezte meg. Most már úgy áll a dolog ebben a pillanatban, hogy már csak az a veszedelem fenyeget, hogy napiparancsral egy másik ezredhez helyeznek. Az ezred természetesen itt lesz Prágában. Talán a hatvannyolcasokhoz kerülsz. A kaszárnájuk egy kicsit kint fekszik, de ez legyen a legnagyobb baj. Legfeljebb le kell fejtennem a parolidat és másszínűt varrni a helyébe.

Gábor majd kiugrott a bőréből. Semmi sem villanyozta fel úgy, mint az a lehetőség, hogy tovább eredményesen bujkálhat. És ezt a grófnak köszönheti!... Hát nem nagy adag komizság kell hozzá, hogy ezt az áldott jó embert a saját ágyában csalja meg? De akárhogy is fordul, a karácsonyt nem tölti a lövészárokban. Akkorára talán már megkötik a fegyverszünetet is. De ha történetesen nem így lesz, akkor sem adja egy vak lóért, hogy éppen most lógathatja ide-haza a lábát, amikor az ezred a legnagyobb tűzben van.

- Igazán remek hír! Meg kell, hogy ünnepeljük. Sajnálom, hogy éppen ma nem tudjuk - szólott képmutató arccal, de belül ujjongott, hogy ráadásképpen még külön házikimenőhöz is jutott. Már mindegy. Felnézek Krejcihez, nagyon rég nem láttam. Szolid kettesben valahogyan agyonütjük az estét - fejezte be a sajnálkozás hangján.

Hortenzia karjaival magához szorította. Olvasni próbált a fiu arcából, majd hirtelen eltolta magától:

- Menj!

Gábor nem emlékezett az ucca nevére, de könnyen eltalált abba a sarokházba, ahol Krejci lakott. Párszor már hazakisérte barátját és megjegyezte, hogy az Altneusynagogénál kell jobbra befordulni, a házban egy nyerges embernek van üzlete, egyemeletes és az első emelet kiszögelésénél üregben egy kopott Madonna szobor, vasráccsal elkerítve, rajta porlepett piros üvegmécses, amelyet azonban nem gyújtott meg senki. Felmenni az emeletre nem volt kedve, az udvarról kiáltott fel Krejcinek. Szerencséje volt. Odahaza találta.

- Van kedve velem tölteni az estét?
- Nagyon szívesen. Vacsorázzunk együtt. Nekem ma rengeteg dolgom volt a bankban, szívesen szellőztetem a fejemet. Hova menjünk?
- Teljesen magára bízom magamat.
- Tomasekhez megyünk. De most még nagyon jókor van. Nem volna kedve meglátogatni Brabecket?
- Ma nem. Szívesebben csatangolok az uccán.
- Rendben van. Rég nem láttam. Már azt hittem, hogy elcipelték a harctérre. De örömmel látom, hogy nem hagyta magát. Remek színben van.

Kiérték a hatalmas térre, amelynek főekességét a régi városház adta meg. A kétágu Teyntemplom, a híres óramű, a Husz-szobor. Délután félhét és igen nagy forgalom.

Mint minden esetben, valahányszor találkoztak, pár perc múlva már az „irodalom”-ról volt szó közöttük. Elmondották, hogy mit olvastak mostanában, kicserélték nézeteiket. Látták a Neue Rundschau-t, vitatkoztak, hogy ki a nagyobb író, Hoffmannstahl, vagy Rilke, érdemes-e megnézni Wedekird Erdegeist-ját, vagy nem és az író mondanivalója szempontjából mi a lényegesebb: a forma-e, vagy a tartalom? A vita anyaga máskor változott. Van-e létjogosultsága a szabad verselésnek, nem elhajlás-e az abszolút költészettől, melynek mégis csak az a lényege, hogy kötött és rimeket keres? A rimeknek pedig úgy kell egymásra rácsapni, mintha az örökkévalóság kényszerítette volna ki őket, sorsszerűen és megváltozhatatlanul. Nem lehet tehát sem hozzáadni, sem pedig elvenni belőlük. Krejci félénken azt állította, hogy hiszen a szabad verselésnek is megvannak a maga belső törvényei, amelyek a legszigorúbban írják elő a verssorok hosszúságát, vagy rövidségét. - De hát akkor a prózának is megvannak a megkötöttségei, hol a lényegbevágó különbség a vers és a próza között? - Persze, hogy megvannak - erősítette Krejci és birsalma bőre megfeszült, sőt kissé ki is színesedett. - De mi a szabad verselésről beszéltünk - és újra idézett a Bömische Bruder és Brezina kozmikus verseiből, olyan látványos szemléltetéssel, hogy Gábornak úgy tetszett, a szövegét is érti. Különben sem fontos, hogy az ember pontosan úgy értsen meg egy verset, mint egy újságcikket, vagy katonai szabályzatot. Inkább bele kell tudni olvasni egy versbe. Kitalálni az értelmét. Olyan ez, mint a programzene.

Akadtsz tehát megbeszélni és megvitatni való anyag elég. És hogy ezek a problémák a legsürgősebben döntendőek el, mert ha ma nem jutnak eredményhez, holnap esetleg késő lesz és így helyrehozhatatlan mulasztást követnek el, egyszerűen a döntés azonnalisága tekintetében is tökéletesen egyetértettek.

Gábor igazi lény a legizgatottabban vett részt a vitában mindvégig, készen arra, hogy a legszenvédélyesebben ellentmondjon. Ujjai azonban gépiesen kapkodtak a sapkaellenzőjéhez, aminthogy a szeme is be volt idegezve minden rangjelzés megpillantására és a megfelelő tudomásvételre. Mintha a valóságos és teljhatalmu én lépett volna ki önmagából és egy szolgát hagyott ott helyettesnek, akire nyugodtan rá lehet bízni, hogy tájékozdják abban az érdektelen össze-visszaságban, amelyet a legkülönbözőbb fegyvernemek egyenruhái, strárfjai, csillagképei alkotnak meg. De már mindketten künn voltak a víz partján, az örök és mindig újszerűen ható folyam mentén, mert ez is, mint egy torony, vagy egy csillag, a természetes tájékozódást jelentette a sokfelé és összevisszán kereszteződő utakon bandukolóknak.

- Különben... El is felejtettem mondani - szólalt meg Krejci, összébbhúzva télikabátját, mert a Moldova közepe felől heves szél fujt. - Most már engem is sor alá állítanak. Két sorozást már megusztam. De most be fognak szippantani.

- Ne féljen, legfeljebb segédszolgálatos lesz.

- Gondolja? Tulajdonképpen nincs nekem különös bajom. Szűkmellűség. Eddig ez nem volt rossz lelet.

- Nem rossz lelet - hagyta rá Gábor megértéssel.

- De csak a múltban. Most már nem tudom, hogy jó-e még ma is? Viszont, ha segédszolgálatos leszek, akkor a bank mint nélkülözhetetlent fel fog menteni - ábrándozott Krejci és mint egy rózsafüzér szemeit, morzsolgatta e gondolatot.

Kár volt elkezdeni ezt a sorozási históriát, mert most már nem tudnak egykönnyen visszatálcálni az esztétika boldog-nyugtalanító kérdéseihez. Gáborban még megvan a hajlandóság a visszatéréshez, de Krejcin már győzött a másik világnak fertőzete. Változatlanul a katonaság ügye szurkálta oldalát.

- Hogy tudta megcsinálni, hogy nem vitték el? Mikor került a katonasághoz?

- 1914 augusztusában. A részleges mozgósításkor. Tudnia kell, hogy engem még a háboru előtti évben soroztak be, de egyetemi tanulmányaim miatt halasztgathattam a bevonulást. Kitört a háboru és azonnal be kellett vonulnom.

- És most 1915 decemberében vagyunk... És maga még mindig itt van... Hogy tudta megcsinálni?

- Említettem már talán, hogy tüdőcsucshurutom volt és így nyertem több, mint egy fél évet. Most már azt állítják, hogy kutyabajom sincsen. Annyit azonban még mindig elértem, hogy az irodában tartanak.

- De most már egészséges?

- Az. Drukolok is miatta eleget.

- Hát akkor?

- Huzom, amig lehet. Pofoztatni fogom magam egyik századtól a másikig és egyik ezredtől a másikig.

Krejci a földre nézett és összeráncolta homlokát.

- Kijárta a tiszti iskolát?

Gábor vállat vont:

- Ki. De attól még lehet huzni.

- Tehát kijárta a tiszti iskolát...

Gábor elnevette magát.

- Halvány fogalma sincs, mennyi energiát kell kifejteni az embernek, hogy ittmaradhasson a hinterlandban. Ennyi ügybuzgósággal a harctéren az arany vitézségi érmet is megszerezhettem volna.

Krejci egy gázlámpa világosságában tiszteletteljesen nézett fel Gáborra.

- Tudja min gondolkodom? Tulajdonképpen nagy ostobaság, hogy olyan makacsul akarunk ellenállani a sorsunknak. Egy kicsit érthetetlen is. Már mint a maga esetében.

- Miért éppen az én esetemben?

- Mert maguknak magyaroknak esetleg lehetnek hadicéljaik. De az én nemzetem hadicéljai egészen más természetűek.

Elhallgatott, mintha megbánta volna, hogy ezt mondotta. De ránézett Gábor nyugodt, barátságos arcára és kapcsolatait hozzá sokkal bizalmasabbnak tartotta, semhogy meg ne jegyezhesse:

- Mi ebben a háboruban csak veszíthetünk és nem nyerhetünk. Ezt a háborút Bécsben főzték ki és Prágát meg sem hallgatták.

- A magyaroknak sem kellett ez a háború. Budapestet sem hallgatták meg. Tisza István tiltakozott ellene.

- Igaz, tökéletesen igaz - vágott közbe Krejci igen élénken. - A különbség csak annyi, hogy mi csehek látjuk ezt, de a maguk szemét ellenző takarja. Ebben a vak illúzióban természetesen...

Azután körülményesen magyarázgatta, hogy a csehek és a magyarok századokig két önálló nemzetiségű királyi népek voltak. A Habsburgok egyszerre nyomorították meg mindkettőt. A magyarok azonban úgy, ahogy kiverekedtek egy jobb helyzetet, a cseheket egyre elnyomták. És most is... Meggyilkolták Ferenc Ferdinándot, aki a trializmusnak volt híve és a csehek javára is tenni akart valamit.

- Ne higgyen annak a közkeletű felfogásnak, - fejezte be oktató hangon - hogy a csehek mind gyávák és reszketnek irhájukért. Egyszerűen semmi kedvük harcolni olyan ügyért, amely nem az övék. Én nyápic, szűkmellű ember vagyok, rövidlátó is, amellet pacifista, de ha tudnám, hogy nekünk hasznunk van a háborúból, akkor én önként jelentkeztem volna.

Gábor figyelmesen nézte Krejcit. Csak nem gondolja, hogy ő viszont... Csak semmi fölháborodás! Valóban gyáva, nem akarja otthagyni a fogát! Jó, ő is kibújhatna a lelkifurdalások elől éppen a Krejci érvelésével: - ez a háború nem kell a magyaroknak sem. Ha több, nagyobb szabadságot jelentene a magyaroknak, akkor ő is ilyen nagy szavakkal dobálódznék. De még akkor sem... Valahol másutt kell a bátorságnak - bátorság, gyávaság milyen tartalom nélküli szólások, - keresni a forrását. Másként festene a dolog, ha azt mondaná, hogy azért kell elmennie, mert utrakél mindenki: a barátai, hajdani iskolatársai, atyafiai, mindenki, mindenki... Még lehet, hogy holmi tévedésből, az ellenmondás s a tiltakozás hiányából mennek ki, de mennek, nem lebzselnek idehaza. És amikor kirobog velük a felvirágozott vonat a pályaudvarról s a mindenrendű asszonynépség a szemét törölgeti, akkor ő sem fordulhat vissza a városba, hogy ujjal mutassanak rá - nézzétek csak ezt a jóltáplált alakot! Pöffeszkedik és telezabálja magát, amíg a többiek... Odahaza kialakul egy kör, amelyen ő kívül esik. Az együtt szenvedők, az együtt lelkesedők és az együtt elpusztulók szerzete. Neki pedig el kell bujnia, eltűnni mint a kámfor. Ki fog bedőlni neki, ha majd azt kezdi hajtogatni, hogy azért vonakodik kimenni a harctérre, mert a harc ellentmond pacifista gondolkodásának? Miért nem áll ki akkor a sarokra és prédikál a vérontás ellen? Vagy mint a nazarénusok, miért nem tagadja meg a fegyvert és csukatja be magát? Hát persze ezt nem teszi...

Gábor agyán mindez végigvillant, nem is először, múlt év augusztus óta. Mint máskor úgy most is befejezésképpen variálni kezdte magában:

Hiszen nincs is arról szó, hogy ha a háború tovább tart, ne menjen ki ő is. Mindentől eltekintve, ki meri kétségbe vonni, hogy ő nem katona? Ő talán nem hagyta ott polgári foglalkozását, mint mások? Ő talán nem töri magát reggeltől estig olyan beosztásban, amely méltatlan hozzá, alatta áll képességeinek? Őt sem kárpótolja senkisé az elvesztett szabadságért. Nem kapott felszerelési költséget, nem huz tiszti fizetést, káplári csekély zsoldjából még cipőfénymázra is alig telik. Már minden továbbszolgáló őrmesternek a kapácsa, rongya, kiforgatták rendes életéből, hát az semmi? A tüdőcsucshurutot is kiképzés közben szerezte, hát ez semmi? Vajjon bűn az, hogy egyelőre csak könnyebb beosztást keres? Egyelőre még nagyon sokan vannak rajta kívül, akik sohasem szagoltak puskaport, sőt tisztek, aktívak is!...

- Igaza van kedves barátom - mondotta végül Gábor hangosan és megnyugodva magában, hogy lelkiismereti nyugtalankodásának sikerült végére érni. - Szó szerint méltányolom mindazt, amit mond. De hát a fene egye meg, képtelenek vagyunk vidámabb dolgokról csevegni? Lesz, ahogy lesz! Bizzuk csak a nagyvezérkarra. Egyelőre fel Tomasekhez! Szörnyen korog már a gyomrom.

Egész jó hangulatban léptek be az ismert sörözőbe. A füstös taverna tele volt.

Krejci otthonosan telepedett meg egy üresen hagyott asztalnál. Két tenyerét kényelmesen ráhelyezte a vörös virágos abroszra. Szakértelemmel körülnézett és zsebkésével kopogtatott a porcellán hamucsészén. Valaki harmonikát nyafogatott a kályha mellett s Gábor igyekezett kivenni a dallamot. A mellette lévő asztalnál munkáslányok vihogtak néhány nyiszlett fiatal emberrel és szemérmetlenül átmosolyogtak hozzájuk. Testes pincérleány jött-ment az asztalok között olyan könnyed, tettekre szorgalmas mozgással, amely fiatalabbnak mutatta, mint amennyi valójában volt. Amikor fölfigyelve a kopogtatásra, a pillantása Krejci felé esett, azonnal otthagytott mindenkit és odapenderült. Bizalmasan köszöntötték egymást. Krejci megszorongatta kezét, - de most túl nagy volt a forgalom az enyelgéshez. A leány fölvette a rendelést, már szaladt a másik asztalhoz, de a szeme még visszafordult, jelezve, hogy még az este folytatják egymással a társalkodást.

Gábor finoman érezte magát. Hangulatos kiskorcsma volt ez, a nép egyszerű gyermekei szokták fölkeresni a tiszteltől mentes helyet. Már egyszer megfordult itt, mindjárt a kezdetben Sulkovszkyval. Krejcivel még nem volt alkalma vacsorázni. Irodalmi barátját most új oldalról fedezte fel. Lám, ennek is egyéb kell, mint Brezina, vagy Frana Sramek, - van héberkorba dolga nőkkel is, szerény igényei vannak, de édes istenem, a nagyvilági érvényesülés ebben a városban egyelőre az idegen fiúk számára termi babérait.

Krejci előtt megállott egy vén virágáros, kopott, fénytelen krizantémokkal a kosarában. Krejci első mozdulata elutasító volt, majd gondolt egyet, gondosan kiválasztott egy sárga virágot, megkérdezte, megalkudta árát, kifizette, megnézte a pénzt, hogy jól kapott-e vissza, azután a virágszálat elhelyezte evőeszközei mellett.

- A pincérleánynak?

- Igen, Ancsurkának. Kedves nő, nem találja?

Gábor leereszkedően hagyta rá, hogy csinos. Amikor Ancsurka a szaftos virstlikkel és az elmaradhatatlan knédivel a tányéron visszajött, Krejci emelkedett szellemben átnyújtotta a krizantémot és újból megszorongatta a leányt csuklójánál. Azután bemutatta neki Gábort is. Gábor hatalmas tenyeret érzett a magáéban s ez a tenyér nagyobb volt, mint az övé. Ancsurka nem tudott németül. Gábor csehül próbálkozott. Esetlen kiejtésén mindhárman nevettek. Ancsurka egyszerre föllelkesült, nem törődve a vendégekkel, leült az asztalhoz és ivott a Krejci söréből.

- Ő megteheti - kacsintott Krejci Gábor felé - mert a tulajdonos leánya.

Azután elkezdtek pövedálni. Gábor alig értett valamit gyors és éneklő szavaikból, a füle a más asztalok felől jövő vidám hangokat elemezte, de ha megfeszült, sem értett semmit a zajból. Ellenben gyönyörűséget okozott neki, hogy ezekkel az emberekkel valóságos érintkezésbe került. Ez a hiteles Prága volt, a felhámrétegek alá rejtőzködött és védett izomzat. Valahogyan magyar létére is közéjük valónak érezte magát. Kedélyes, gátlások nélküli, felszabadult és magukat igen jól érző bennszülöttek egyetlen összefolyó és mindenkit bevonni kész hangulata. Még csak az hiányzott, hogy az összes asztalokat összetolják, a harmonikást pedig, mint valami karácsonyi plumpuddingot a szoba közepére ültessék.

Alaposan leitták magukat. Ancsurka közbe-közbe felállott, újra visszaült, töredezett szélű vizespohárban az akkori Európa kétségtelenül legrosszabb feketekávéját szerviozta nekik, de kétszer-háromszor is ittak belőle, mert csak így sikerült ellensúlyozni a sör keltette tompa kábultságot.

A kellemes mulatságot - Gábor a mámor jótékony felhőin át az öreg gróftól idézte maga elé és nem csodálkozott volna, ha bármelyik pillanatban beállít, lévén neki is gyengéje az efféle mulatság - csak egyetlen incidens zavarta meg. Tíz óra után őrárat bukkant föl a korcsmában. Az altiszt Gábortól, aki az egyetlen katona volt a társaságban, a kimaradási engedélyt kérte. Gábor fölényesen meglobogtatta céduláját. A cseh őrző nem fogadta el és kioktatta, hogy egy önkéntesnek tudnia kell, hogy a rendelkezések szerint legénységi állományban lévőknek állandó kimaradási engedélyt nem lehet adni és ha valaki ki is panaszolt ilyesmit, az nem lehet érvényes. Gábor tudott e rendelkezésről, de az őráratok legtöbb esetben szemethunytak, különösen azokon a helyeken, ahol tisztek nem szoktak megfordulni. Ez a pasas is csak azért hepciáskodik, mert mint csehnek jólesik belerántani egy magyart a bajba. Vagy talán elirigyelte, hogy míg ő egész éjszaka vacog a hidegben, mások jókedvűen mulatnak? Krejci igyekezett munkába venni az őrmestert, de az durván félretolta és megérintette a Gábor vállát. A diszes hangulat felborult. Az egész társaság, Ancsurkával az élén ércfalként állott ellent, hogy Gábort elvigyék, végül is az őrpáncsnok látva az egységes ellenállást, nagylelkűen engedett és a tiszteletére hozott két pohár habzó sört gyors egymásutánban lenyelve távozott, utasítva Gábort, hogy tíz percen belül iszkoljon haza, mert visszajön és akkor nem lesz kegyelem.

A fenyegetést azonban már senkisémet vette komolyan. A közkedély újra visszabillent és még hatékonyabb arányokat öltött. Amikor két óra tájban bekövetkezett a záróra, még akkor sem volt egyiküknek sem mehetnékje. Végül is cihelődni kellett. Ancsurka Gábornak is meg Krejcinek is sörszagu csókot nyomott az arcára, azután kacagva elfutott és nem is jött ki többet. A csaposlegény zordul csörgette a kulcsokat.

Krejci támolgott az uccán és minduntalan a házak kiugró, fagytól csuszamlós széleibe kapaszkodott. Gábort azonban a friss levegő kijózanította.

- Beleizgattam magamat ezzel a nővel - dadogott a cseh fiatalember és megállott tanácstalanul az éjszakában, mint valami magaslaton, ahová ügyel-bajjal sikerült felkapaszkodni. - Oly ritkán maradok ki - mentegetőzött és dörzsölni kezdte a homlokát egy marék hóval, amelyet keztyűs kezével az uttétról emelt fel. - Van egy jó hely, ahol leányok vannak. Nem volna-e kedve odajönni?

Gábor határozottan érezte, hogy nem. Egyelőre azonban követte a részeget, aki egyik szűk uccából a másikba lődörgött, amíg végre a *Kleinseite* egyik sikátorában egy alacsony földszinti ház előtt megállapodott. Ezek az örömtanyák ugylátszik egyformák az egész világon. Még csak ki sem kell akasztani a vöröslámpát, - atmoszférájuk tíz méteres körzetben is elárulja a rendeltetésüket. Az ablakokat befelé nyíló deszka-spaléták fedik, a bejáró diszkrét enyhességgel megvilágítva, hogy kívülre is essék némi fény, ne kelljen sokáig a csengőt keresni, az ajtón kis kerek nyílás, amely szólhat postai küldemények számára is, de legtöbbször a portás kémlél ki rajta, belülről pedig zongorahangokkal elegyes, tört vihogás hallatszik ki és ez a jólismert és sajátos moraj még a részegnek is csallhatatlanul megmutatta, hogy jó helyen jár.

Gábor sohasem kedvelte a szeretkezésnek ez olcsó, üzleties formáit. A perditákat sajnálta, még abban az esetben is, ha azt a látszatot keltették, hogy különleges örömet találának foglalkozásukban. Röhögni való... hiszen neki nőért igazán nem érdemes idejönni. Ezek a kifestett, szemérmetlen perszónák, ezek a katonaringyók kiölnek a férfiből minden idealizmust

és tisztességérzést. Most, hogy ott állott a bejáró előtt, visszarettent. El fog lopózkodni, Krejci nagy ügybuzgalmában észre sem veszi, hogy meglóg.

Ugy is történt. Amikor a kapus a csengő nyomására kinyitotta az ajtót meztelen lábára huzott papuccsal, báránybőr kucsmája alól elővigyorgó himlőhelyes képével s megfogta karjánál Krejcit, aki valósággal bebukott a folyosóra, - hirtelen kereket oldott.

Haza igyekezett. Nem volt ittas, csak felsőteste nehezedett cudar módon a lábaira.

Közben pislogott erre is, meg arra is, nehogy megint ellenséges őrjáráttal akadjon össze. Száraz, egyenletes hideg volt. Az ég alja vörös s uj hóhullással ígéretes. A mellékutakon somfordált, jól a fal mellé lapult, hogy ha a csendes éjszakában megneszeli az őrjárat ütemes ládbogását, könnyebben találjon egérutat. Már ott volt a hósapkás Szentek hidjánál, könnyedén szalutált Nepomukinak és figyelgette, hogy vajjon éjjel is ugy fest-e, mint nappal? A folyó felől most ismét megcsapta a hűvös szél - még csak pár lépés és otthon van. Ebben az időtájban szokott hazatámolyogni az öreg is... Mindenesetre nagyobb lármával érkezik, hiszen ő úgy vigyáz minden lépésére, úgy csuszik most is, mint a kígyó. És a kulcsot sem fogja keresni oly sokáig minden zsebében, mint ő, mert már az uccán kezében tartja.

Lábujjhegyen ment fel a lépcsőn is, és amikor az emeletre ért, a karfán keresztül lenézett a lépcsőházba, mint valami mély lyukba. Egyszerre néven nem nevezhető nyugtalanság szállotta meg. Eszébejutott eltávolodott polgári élete, amelyből hiányoztak az ilyen óvatos éjszakai hadászati mozdulatok, nem volt benne őrjárat, menetzászlóalj, nem volt rákényszerítve, hogy veszélyes életet éljen. Amikor Ferenc Ferdinándot meggyilkolták, elvégezte a jogot, ült a kávéház törzsasztalánál, az ablak öt-nél, onnan ellenőrizte a korzót, a szeszgyáros élvhajász leányait, a Blum nővéreket, vagy a patikusnét, akinek egy tiszt nem is volt elég, vagy üldögélt az egyetemi könyvtár hűvös olvasótermében, lépkedett az egyik katalógusszekrénytől a másikig, kényelmesen készülve a jövőre, amely előreláthatólag simán és zökkenés nélkül fog bekövetkezni, eh... szerelmes is volt, eltelve becsületes, rajongó érzésekkel.

Az előszobában pillanatnyi kísértés fogta el, hogy ne merészkedjék-e be Bozsenához a konyhába. Az ajtó nyitva volt és a vízvezetékéből mint egy megpattant éren keresztül, igen lassan szivárgott a víz. Bozsena pokróccal letakarva feküdt az összerakható táboriágyon, félig nyitott szájjal ráhajolva a színes párnahéjra. Még sohasem látta így. Ismeri őt az alázat pózában, amikor felszolgál, nagytakarítás közben, amikor lehajolva megrakja a kályhát, amikor a magánosság sámliján gubbaszt, az előszobában, hogy halk kopogtatással leadja a vészjelet, de még sohasem lepte meg az álom zavartalan szabadságában, mintegy szerafikusan lebegve a világháború és a tisztátalanság fölött.

Alig hogy kissé széttárta az ajtót, már be is huzta, visszarettelve, hogy felébreszti. A sötétben belépett a szobájába. A tapétaajtó alatt vékony résen keresztül halvány fény szüremlett át. De ez csak fél percig tartott, Hortenzia lecsavarta a villanyt.

## 10.

Egyik éjjel Bozsena virrasztás közben elszendergett az előszobában és nem vette észre, amikor a gróf hazajött.

A szerelmesek is mélyen aludtak. Gábor különben is úgy aludt, hogy akár ágyut is el lehetett volna sütni a füle mellett. Csak Hortenzia volt rendszerint éber, de tudja Isten, most ő is belezuhant az álom mély szakadékába.

Vagy talán a gróf jött haza sokkal észrevétlenebbül, mint máskor?

Mindenesetre keményen dörömbölt Gábor ajtaján. Érezni lehetett, hogy hatalmas test feszül neki az ajtónak és ha közben szünetet tart, csak azért van, mert a köhögése nem engedi. Hortenzia kiugrott az ágyból, ujját keresztbe téve ajkán csendre intette Gábort, gyors mozdulattal fölkapta holmiját és a félretolt tapétaajtón visszasurrant szobájába.

Bozsena remegő hangon csiripelgetett az óriásnak. A gróf azonban tovább kísérletezett az ajtónál, mire Hortenzia jelent meg a másik ajtóban:

- Te vagy az Arnold? Elment a szépeszed, hogy a doktor ajtaján dörömbölsz?

A gróf ránézett. Abba hagyta a kopogtatást és nehézkesen engedelmeskedett.

- Isten veled világ - gondolta Gábor az első pillanatban. Lelki szemeivel már látta a revolvért a bosszuálló férj kezében. Mindez azonban csak pillanatig tartott. Rájött, hogy a veszélyes játéknak, amelyet folytatott, előbb-utóbb ez lesz a természetes következménye. Most már kissé nyugodtabb volt, pláne, hogy benn a szobában sem történik más, mint izgatott szóváltás. Ha eddig nem történt semmi végzetes, előreláthatólag ezután sem fog történni. Fülét oda nyomta a tapétaajtóhoz. Hallgatózott. Nem értette meg, hogy mit beszéltek, csak annyit vett ki a hangokból, hogy eddig a gróf volt az élesebb, de most Hortenzia kerekedik felül. Pár perc múlva csönd lett, Gábor azonban nyugtalanul hánykolódott és fogadkozott magában, hogy örökre itt hagyja e házat.

Reggel Bozsena, amikor tüzet rakott, mosolygó bizalmassággal jelezte, hogy nincs semmi baj, a felhők elvonultak. Olyan mozdulatot tett kezével, amelyből Gábor azt olvashatta ki, hogy a grófi pár megbékülve alszik egymás mellett, mint a tej.

Gábor azonban többet akart tudni. Ha már ilyen jól ütött ki a dolog, érdekelték a részletek.

- Hát, pán doktor - ismételte a szavakat Bozsena, amíg Gábor megértette - a grófnő megmondotta a grófnak, hogy igenis benn volt a szobában, de csak azért, mert a doktor urnak fáj a feje, priznicet kellett rakni (ezt a mosdótál felé tartott törülközővel mutatta). Reggel hat órakor (hat ujját magasra tartotta) azután visszafeküdtek, oldalra hajtotta a fejét és két kezét a halántékára téve, megismételte az előbbi mozdulatot.

Gábor nem értette tisztán, hogyan lehetséges, hogy a grófnő megmondotta, hogy benn volt nála és mégsem az előszobaajtón jött ki, hanem a saját szobájából. Hiszen ezzel még gyanusabbá tette a dolgot! Felhívta a figyelmet is a két szoba közötti átjáróra. Ujra jelbeszéd következett közöttük. Mindkét oldalon tört német és cseh szavakkal kísérleteztek. Bozsena elragadó volt e pillanatban. Minekutána izgalomtól kipirulva hadonászott Gábor orra előtt, Gábor lefogta ujjait, magához vonta és hirtelen szájon csókolta. Bozsenában megfagyott a vér, azután fülehegyéig elborította a pirosság. Kiszaladt.

Gábor egész nap nem mutatta magát. A gróf este sem mozdult ki és Hortenzia sem jelentkezett.

A ház nyugalma, mintha mi sem történt volna, helyreállott. A gróf maga szólt be nyájasan Gáborhoz, hogy jöjjön csak át, van néhány békebeli egyiptomija a számára. Beültette a fotőjbe s miközben izgatottan keresgélve fiókjaiban a cigarettát, hátra-hátra fordult, mintha elnézést akart volna kérni a késedelemért.

- No végre! Hikszosz is, meg Dimitrino... Lehet válogatni - engedte át a cigarettákat hatalmas tenyerén tartva Gábornak, aki rágyújtott és az illatos füstön keresztül kíváncsian fürkészte a grófot.

- Rendkívül finom, gróf ur - hagyta helyben Gábor, még mindig némi csalafintaságot szimatolva. Hátha a cigaretták meg vannak mérgezve? A gróf azonban hamar megnyugtatta.

Az éjjeli csetepatéről természetesen nem esett szó közöttük. Egészen távoli és jelentéktelen témákról folyt a beszélgetés, melynek folyamán Arnold gróf felajánlotta, hogy tölteni fog cigarettát Gábornak purzicsán és szüzdohány keverékből egy egész skatulyával. Gábor szabadkozott. - De nem, fiatal barátom, ehhez ragaszkodom. Nekem külön szórakozást okoz és ezt a keveréket maga ugyis képtelen volna eltalálni. Bizza csak rám... Gábor újra tiltakozott. Pláne azok után, ami történt... A gróf azonban legyintett s hogy más irányba terelje a beszélgetést, azt a fiókot nyitotta ki, amelyben erotikus képeit tartogatta. Kiragadott egy ildomtalan fölvételt.

- Nagy gyerek, hallatlan gyerek - gondolta Gábor. Ugy találta, hogy csodálatos gyöngédség van benne, mint valami elefántban, amelynek hátán akár egy egész család ugrándozhat.

De most megnyílt az ajtó s belépett rajta Hortenzia. A gróf ijedt mozdulattal sülyesztette a fényképfelvételt a fiókba.

Tenzi úgy viselkedett, mint akinek veleszületett méltóságérzéséhez és szeplőtlen tisztaságához makulányi kétség sem fér.

Barátságosan biccentett fejével. Elővette megkezdett horgolását, az ablakhoz ült, hogy jobban lásson. Csak néha-néha szólott közbe, felnézett Gáborra és futó pillantásai elárulták a kint, hogy meg kell fékeznie szenvedélyét.

Tehát hármasan ültek. Nagyon, nagyon békésen, mint akiket a legzavartalanabb barátság és a kölcsönös megbecsülés szálai tartanak össze. - Lehetetlen, hogy a gróf ilyen mamlasz legyen - gondolta Gábor. Egy szava sincs, egy mozdulata sincs? Vajjon miért hallgat? Bizonyára azért, mert szereti Hortenziát és nagy odaadásában képtelen megfosztani attól a kis örömtől, amelyet ő már emberemlékezet óta nem nyújthat neki. Szereti a nyugalmat is, a világháborúnak ezt az egyetlen kis oázisát, ezt a finom, langyos fürdőt félti, amikor szemet huny minden rideg tény előtt. Bölcs, háromszorosan is az, tul van minden ostoba előítéleten, mintha rájött volna, hogy az ő megszokott életrendjét mindez nem változtatja meg, sőt Tenzi még gyöngédebb lesz hozzá... De az ő, már mint a Gábor szerepe viszont tisztázatlan marad. Mégis csak megalázó, hogy szivességeket fogadjon el egy olyan embertől, akinek bizalmával szüntelenül visszaél. Szerfölött akkor, ha jól meggondolja, hogy egyetlen vágya visszatérni a becsület mezejére. Mennyivel szebb volna a dolog, hogy ha semmi egyéb, csak őszinte baráti rokonérzés kapcsolná őket össze.

- Nagyon természetesen az ön dolgát - jelentette ki Arnold gróf és fölállott távozásra készen - változatlanul a szivemen hordom és el fogom intézni.

Különösebb hangsúly nélkül mondotta, de ez a kijelentés valahogyan belekapcsolta abba a rejtett gondolatsorba, amely az éjjeli kaland után mindhármukat változatlanul foglalkoztatta. Gábor lesütötte a szemét, Hortenzia pedig idegesen köhécselni kezdett.

A gróf füttyörészve ment ki és noha úgy tetszett, hogy ezt az ügyet eltemette magában, a szája körül most feltűnt kis gunyorosság mintha arra mutatott volna, hogy azért sok minden megváltozott, ezentul résen lesz és nem lehet az orránál fogva vezetni.

- Mi lesz? - vetette föl Gábor a kérdést szaggatottan.

- Hát mi legyen? - adta vissza Hortenzia a kérdést.

- Engem nem lehet megtéveszteni. A férjed mindent tud, és ha most be is hunyta a szemét, nem tehetjük ki magunkat hasonló meglepetésnek.

- Majd Bozsena jobban fog ügyelni...

- És ha a gróf ezentul nem fog kimenni este? Itt lesz folytonosan velünk és ha el is megy csak azért teszi, hogy rajtaütésszerűen megjelenjen?!

Hortenzia összeráncolta a homlokát.

- Gondolod? - hallgatott el és kis szünet után gyanútól remegő hangon folytatta: - Te csak azért mondd, hogy...

- Miért mondom?

- Ha mi valóban szeretjük egymást, akkor ezentul is le fogunk győzni minden akadályt. Különben az a meggyőződés, hogy Arnoldot máris sikerült megnyugtatni. Nem ismered őt. Csak pillanatnyi fellobbanás volt a részéről... Valaki taplót rakott a fülébe. Pletykálgattak, mert gonoszok... Arnold rendkívül jó ember... és megértő.

Maga elé meredt s majdnem elveszni látszott gondolataiban. Most egyszerre elérzékenyülten fölkiáltott, könny homályosította el a tekintetét és Gábort megragadta a kezénél:

- Ne törődj semmivel, te csak szeress, légy hű és tarts ki mellettem. A többi majd én elintézem.

Gábor hallgatott. Belső, visszatartott nyugtalanságát azzal igyekezett levezetni, hogy mohón leharapta egyik szivar fejét és gyufát keresett, hogy rágyújtson.

Hortenzia nem engedte:

- Ne gyujts rá kérlek... Valahányszor fontos dologról van szó, mindig rágyujtasz. Én ugyan - folytatta ritka engedékenységgel - szeretem a szivarodat és a füstöt is, amely belőled kiárad. Ha nem találnád tulgyerekesnek, összeszedném a szivarcsutkáidat és beletenném egy dobozba, hogy ha majd nem látlak többet, előszedhessem és azt mondhassam: - „ő szivta!” De most ne szivarozz többet.

Megható volt, ahogyan alázatosan odaengedte fejét a fiu mellére és alulról fölfelé nézett rá.

- Már csak azért se szivarozz, mert ha most megcsókolsz, Arnold megérzi rajtam a szivar-szagot. Csókolj meg!

Gábor, amikor megcsókolta, olyan hatást gyakorolt Hortenziára, mintha egy bilincset tépett volna le a szájáról.

- Az egész életben - szólott Hortenzia - az egész életben csak néhány dolog ér valamit. Például, hogy te itt vagy velem.

A gróf most visszatért ugyanazzal a füttyfoszlánnyal az ajkán, mintha azóta mind csak füttyörészett volna.

Gábor távozni készült.

- Nos hova? - kíváncsiskodott a gróf.

- Vissza a kaszárnyába. Legalább hat óráig benn kell ülnöm.

- No de azután...?

- Séta, kávéház...

- És a leányok - emelte fel a gróf tréfásan az ujját, mint aki a legtermészetesebbnek tartja, hogy mielőtt Gábor kiteszi a lábát, csak a lányokon jár az esze.

Ezek szerint tehát minden maradt a régiben, csak azzal a különbséggel, - hogy amint Gábor helyesen élt a gyanúperrel, - a gróf nem távozott el hazulról, amikor azt sejtette, hogy az önkéntes hazajöhet. Söröző kiruccanásait a délelőtti órákra tette át, délután neki látott egy háromkötetes munkához, amely a szövetségeseknek Napoleon ellen 1814-ben folytatott hadjáratának katonai leírását tartalmazta. Gábor megállapította a könyv első kötetében elhelyezett olvasójelről, hogy a gróf naponta legfeljebb tíz-tizenkét oldalt emészt meg és ha csak ezt a tempót tartja meg továbbra is, akkor a mű elolvasása tovább tart, mint amennyi idő alatt Blücher és társai a hadjáratot lefolytatták. Közben a gróf kétszáz cigarettát töltött meg neki és szakértelműen elemezte a Hőfőt. Vak vezet világtalant - gondolta Gábor és valahányszor eltávozott, incselkedve kérdezte, hogy mit csinálnak a lányok. Hortenzia pedig hallgatott és tekintete még akkor is az ajtón időzött, amikor Gábor már rég kiment a szobából.

Gábor állandóan felélénkülten lépett ki az uccára, Hortenzia azonban észrevehetően szenvedett. Arcvonásai megnyultak, tekintete örökösen feldult, a fonnyadozás vészes jelei élesebben ütköztek ki rajta. Miután Gáborral még csak ki sem beszélhette magát, Bozsénával leveleket küldözgetett neki címeres papíron, öt-hat izgatott mondatot teljesen teleírva a merített papírt. Ezekben az üzenetekben kitartásra és nyugalomra biztatta, abban a hiszemben, hogy Gábor is olyan türelmetlenül vár valamilyen megoldást, mint ő.

A leveleket Bozsena hozta be vagy a reggelivel, vagy az uzsonnával. Gábor nem tartotta szükségesnek, hogy azonnal belekezdjen a levelek olvasásába, inkább szeliden a térdére ültette Bozsénát. Amikor megcsókolta, Bozsena úgy huzta el a száját, mintha egyszerre sirni és harapni akart volna. De nem szólott semmit, hagyta, hogy Gábor csináljon vele amit akar. Gábor azonban visszariadt, hogy Bozsénát a szeretőjévé tegye. Nem, ő nem veszi el érintetlenségét, vigye csak haza falujába Budajenovicba, vagy a tótcskák közé. Ő csak játszózni akart vele, mint valami formás állatocskával és azt gondolta magában, hogy ha értene németül a kis istenbogara, akkor megmagyarázná neki, hogy csak azért huzódik hozzá, mert Bozsena is épp olyan cseléd, akárcsak ő. Egyazon urnőnek a szolgálói, rabkoszton élnek, összetartoznak.

Bozsena ezekből a homályos gondolatokból nem értett meg semmit. Mégközelebb tapadt Gáborhoz és valóban, mint valami állatkának, a beszéd némaságára kárhoztatva, csak a szemében gyűlt össze minden névtelen vágy és szenvedés.

Mit bánta, hogy vétkezik asszonya ellen? Este, mikor Gábor hazajött, ő már lefeküdt. Halk nyögdcicsélésekkel keltette fel a figyelmet, hogy ébren van és nem bánná, ha Gábor bemenne hozzá. Gábor be is lépett a konyhába, odaült az ágy szélére, megsimogatta a leány száraz haját és engedte, hogy Bozsena kezét is megcsókolja. Ugyanezt tette ő is, nem törődve, hogy a két tenyérből a frissen elmosott konyhaedények nehéz szaga szállott föl. Gábor mindezt a vezeklés egy nemének tartotta, olyan bűnért, amelynek nem tudott nevet adni.

Azután kezében tartotta Bozsena kicsi lábait, hogy felmelengesse, majd betakarta, hogy meg ne fázzon, pedig olyan fülledt meleg volt a konyhában, hogy meg lehetett volna fulladni benne.

Igy tartott ez három-négy napig. Hortenzia azoknak a tíz perceknek egyikében, amikor a gróf el-elhagyta a lakást, odasugta neki, hogy ma délután Ludmilla barátnőjénél fognak együttesen találkozni és egy előre készített cédulán odaadta a címet is neki. Lett volna idejük, hogy a

témáról beszélgethessenek, de Hortenzia diadalmas arckifejezéssel s olyan gyorsasággal, hogy nem is lehetett volna közbevágni, csak ennyit mondott:

- Ezentul minden délután ott fogunk találkozni. Arnold úgy tudja, hogy a fogaimat hozatom rendbe. Ha történetesen betelefonál a fogorvoshoz, nem fog lehazudtolni, régi, kipróbált, ismerősöm. Ugye örülsz? Mondd, hogy örülsz, tegyél boldoggá engem. Nem is képzeled, hogy szenvedtem e pár nap alatt miattad.

Most ismét megjelent arcán az a fájdalmas, félszeg, kiszolgáltatott mosoly, amelynek Gábor annyira nem tudott ellenállni.

## 11.

Ludmilla a Vinohrad-negyed egyik bérházában lakott. Gábor maga elé idézte azt a bizonyos operaénekesnőt, akivel már két ízben találkozott. Másodízben a nő Wagnerről beszélt neki, parádés nagy szerepéről az operáiban. Ezuttal nem akart szerződést vállalni - mondotta. Hortenzia később megjegyezte, hogy „ez az ezuttal” már nyolcadik éve tart, mert Ludmilla teljesen elveszítette hangját. Gábor kíváncsi volt megtudni, hogyan is történik egy hangnak elvesztése, hirtelen-e, vagy apránként, gyanakodva magában, hogy Ludmilla legfeljebb csak a karban énekelhetett. - Mert engem mindig érdekelnek azok a mozzanatok, amelyek egyszer mindenkorra eltorlaszolják a tehetség további kibontakozását - tette még hozzá, de Hortenzia kitérő választ adott.

Ludmillának keserű, fonyadt szája volt, mint egy narancscikk, amely összeszárad a kályha mellett. Amikor azon az estén Ludmilla több ízben is operaházi sikereiről beszélt, dühösen ruzsozta az ajkát, puderes pamaccsal pofozta bőrét és minden különösebb átmenet nélkül szidta a zsidókat. Hát most fel fognak menni hozzá, megbeszélni a megbeszélendőket.

Amikor Gábor beállított Ludmillához, Hortenzia még nem érkezett meg. A szerény uccai lakás, amely Ludmilla anyagi erejéhez viszonyítva inkább udvarra nyílólag lett volna indokoltabb, egyáltalában nem emlékeztetett a híres Wagner-énekesnő otthonára, aki csak azért nem szerződött le, mert mostanáig pihenni akart. Az előszobában jégszekrény ötlött a belépő szemébe, majd falba épített otromba ruhásszekrény, homályos tükörlappal. A szekrény tetején szállodai címkékkel össze-vissza ragasztott kopott bőrdöngök és egy sor beszáradt befőttes-üveg. Az innen kinyíló szobában varrógép s régebbi évfolyamu divatlapok. Tulajdonképpen hall volt, amelyet azonban egy később épített rabitzfal teljesen elválasztott a belső szobától. Ezenfelül egy stilustalan állófogas, garnitúra a legkülönbözőbb helyekről összeszedett párnázott székekkel. A belső szoba azonban határozottan csinos volt. Két himzett terítővel letakart ágy egymás mellett, mindkét oldalon éjjeliszekrény, kezdetleges olajfestmények, amelyek klasszikus pózban fekvő meztelen hölgyeket ábrázoltak, az asztal közepén pedig rózsaszín alapú, batikolt ernyőslámpa árasztott családias fényt. Gábor törte a fejét, miért van itt két ágy és két éjjeliszekrény, holott Ludmilla nem volt férjezett hölgy és tudomása szerint sohasem volt férjnél, minden képességét csak a szinpadnak szentelte. Sokat azonban nem törődött vele, mert agyára rászállott a nehéz mosuszillat, mely az egész szobát betöltötte.

- Lieber Herr Doktor - fogadta Gábort Ludmilla rendkívül nyájasan és Krimhilda-karjainak széles mozdulatával leülésre készítette az ágyakkal átellenben lévő alacsony pamlagon, s ugyanakkor egy újabb batikolt ernyős villanylámpát gyújtott fel a falon. - Kedves volt, hogy eljött és meglátogatott otthonomban. Parancsol egy kis likört?

Gábor elfogódottan nézett szét. Tekintete Ludmilla égő, vörös körmeire esett.

- A mi kis Tenzink még mindig nincs itt - kezdte el a beszélgetést erőltetett természetességgel. Gábor gyors tekintetet vetett reá. Elhatározta, hogy kerülni fog minden olyan választ, amely Ludmillát bizalmaskodásra indíthatná.

- Nekem Tenzi a legjobb barátnőm, noha fiatalabb vagyok nála pár évvel.

Szemtelen, - gondolta Gábor és egyenesen Ludmilla nyakára szegezte tekintetét, amelyet leg hamarabb kezdett ki az öregedés.

- Ez a korkülönbség azonban sohasem zárta ki, - folytatta a hölgy, - hogy ne a legnagyobb bizalommal viseltessünk egymás iránt. Őt is beavattam minden dologomba, mert hiszen mondanom sem kell, - nézett merengően cipője orrára, - nekem is megvoltak a magam kis titkai.

Dehát kinek nem? - csapta keresztbe gyors mozdulattal a lábát, s kiegyenesedetten ült, kihívó fölényességgel nézte Gábort, mintha értésére akarta volna adni: - én is itt vagyok és adott esetben én is rendelkezésedre állok...

Gábor azonban melankólikusan, mint akinek az is sok, amiye van, ütögette a térdét és elfordult.

- A grófnő mindig pontos, ez egyik kiváló erénye.

- Ugy találja doktor? Akkor én nem vagyok a maga esete. Minden vagyok, csak nem pontos. Előfordult, hogy az operában jelenésem volt, az ügyelő két izben is csengett és...

- Olvasta-e már a délutáni lapokat? Rossz hireink vannak a wolhyniai frontról - rángatta ki kegyetlenül Gábor kedvenc témájából.

- Két hete nem veszek már kezembe ujságot. Mit két hete? - egy teljes esztendeje már. Ne is mondja el őket. Egyszerűen nem bírom a háborút. Arnold gróf kívánságára én is önkéntes ápolónőnek jelentkeztem, másnap már meg kellett szöknöm. Nem bírom!

- Pedig hát ez a valóság...

- De van egy másik valóság is - csapott föl szenvedélyesen, majd dallamosan ezt a szót ejtette ki: - Riviera.

- Vannak még szerencsés emberek, akik a háboru, a szörnyű hírek elől elutazhatnak Nizzába, vagy St.Sebastianoba. De hova menjünk mi? Járt már a Rivierán? Hol vannak azok az idők, amikor én Montecarlóban énekeltem? Tempi passati - sóhajtott színpadiasan.

De végre jött Hortenzia! Nem is jött, repült a várakozás szárnyain, a feszültség atmoszféráját árasztva maga körül. Arcáról föltolta a fátyolt, mint egy sisakellenzőt és a diadalmas megérkezés izzóvá tette tekintetét. Ludmillát megszókolta és ez a csók érzékeltetni kívánta, hogy a meghitt barátnőnek szólt.

- Szép vagy ma Tenzikém - lelkesedett Ludmilla és jelentősen Gáborra nézett.

- De te is jól festesz drágám! És ez az édes fehér szalag... Cukor!

- Gondolod?

- Régóta itt van már Gábor? - szólott most Hortenzia az önkénteshez.

Gábor lesegítette bundáját és a szék támlájára tette.

- Tíz perccel ezelőtt érkeztem.

- Az uccán megállított egy régi ismerősöm. Beszélgetnem kellett vele. Végre nagynehezen leráztam magamról, - nézte elégtétellel Gábort tetőtől talpig, magántulajdona birtoklásának megnyugtató érzésével.

- Nem is meséltem még el nektek tervemet. Le fogom festetni magamat. Arnold maga hozta szóba, hogy szeretne egy portrét rólam. És akkor, Gábor a maga katonatársa, az a szemüveges festőművész, akit megmutatott a balkonról, jutott az eszembe. Mit gondol, méltatlan volnék ecsetjére?

- De hiszen ez nagyszerű gondolat - lelkesedett Ludmilla, de olyan hamissággal, hogy beillett fuldoklásnak is. - Amikor Drezdában énekeltem, Jauernigg, a híres akadémikus mind könyörgött, hogy üljek modellt neki. Épen egy óriási mithológiai képen dolgozott... Gábor és Hortenzia azonban mit sem törődtek vele és csak egymást nézték kitartóan.

- Joachim barátom boldog lesz, holnap szólok neki.

- Már el is gondoltam a beállítást. Mit szólsz Ludmilla, estélyi ruhában, mély kivágással? Abban a violaszinü, gyöngyökkel ékesített ruhámban, tudod. Esetleg hermelinnel a vállamon.

Ludmilla ellenségesen hallgatott. Hortenzia tovább folytatta:

- Az eredetit Gábor, magának szántam. Ha majd leszerel, vigye haza Erdélybe. Lemásoltatjuk még egy példányban, azt adjuk oda az öregnek.

Gábor csendesen mérlegelte magában a helyzetet. Mi lesz? Itt fognak ülni hármasan s ami ma készül, az csak egy kis zsur, ismerkedés a tereppel, de a konkrét együttlét csak legközelebbre fog kialakulni? Vagy Ludmilla mégis magára fogja hagyni őket? De hogyan csinálja, hogy megőrizze háziasszonyi méltóságérzetét? Sajnálta Ludmillát. Ránézett fonnyadt arcára, amelyet sehogysen volt képes összetartani. Hortenzia is megérezte, hogy Ludmilla kinlódik kettőjük zavartalan szerelme, a kép, a hermelin és saját helyzetének fonákja, szegénysége, elárvultsága miatt. Most vigaszképen fel akarta deríteni barátnőjét.

- Vannak egyéb terveim is. Legközelebb újra estély lesz nálam. Ludmillácskám, tekintsd magadat máris meghívottnak. Arnold szívesen benne van az ilyesmiben. Tudjátok, mostanában remekül vagyok Arnolddal. Na. Maga pedig hozza el a festőt is vacsorára. Akkorára meg kell lennie a képnek is. Milyen jó volna, ha itt lenne a maga barátja, a Sulkovszky is. Ludmillácskám, azt a fiatalembert gondolatban neked szántam. Nos, hozzon el Gábor, mindenesetre néhány jóképű magyar fiut. A hölgyeket Ludmillácskám, veled fogom megbeszélni. Ki fogunk rugni a hámból alaposan. Mulatság, hm so so... - utánozta kedvtelten a gróf szavajárását és még köhögött is utána.

- Hát hozok egy kis likört - mondotta Ludmilla, kiment, pár pillanat múlva vissza is jött meggysszessel alpakka tálcán és aprósüteményekkel. Behozott egy testesebb necessairet is, amelyet észrevétlenül helyezett el egy sarokba.

- Prosit - emelte fel a poharat Ludmilla és ügybuzgón háziasszonykodott. - Nagyon jó likör - csettintett Hortenzia elismerőleg és az aprósüteményt is megdicsérte.

- Házi készítmény, én magam gyártottam, rátaláltam egy pompás esszenciára - kezdett el beszélni, de hangja már messzi távolból hangzott, mintha itt se lett volna, csak az uccáról kiáltott volna fel, inkább jelekkel, mint hajdani alt-hangja varázslatával.

Mégegyszer ittak. Még néhány szó az esszenciáról és az aprósütemény készítési módjáról. Azután várakozással teli csend. Minden beszéd tárgy kimerült. Hortenzia bizalmaskodva érintette meg Gábor ujjait, amelyek az asztalterítőn babráltak. Ludmilla ölbeejtette kezét, arca végérvényesen összeesett. Nehéz testtel föllállt:

- Most jut az eszembe, behozok nektek egy kis kompótot is - szólott és újólág kifelé vonult. Gábor nem nézett föl, csak egy mozdulatára emlékezett, amellyel Tenzinek a fürdőszoba felé mutatott, majd mintha egy kulcsot is látott volna, amelyet barátnőjének csusztatott oda, aki aztán diszkrét mozdulattal elsüllyesztette retiküljének mélységeiben.

- *Enfin seule* - Végre egyedül, - nevetett Hortenzia és fátyolos kalapját gyors mozdulattal az ágy közepére lökte. Ezzel a mozdulattal végérvényesen birtokba vette a szobát. Félretolta a pohárkészletet, a süteményes tányért, mint teljességgel fölösleges rekvizitumokat és karjaival szenvedélyesen átölelte Gábort.

- Hogy vágytam erre a pillanatra, édesem...

- De hiszen még vissza fog jönni...

- Már nem fog alkalmatlankodni, megnyugtatlak.

Tehát magukra maradtak.

Gábor azonban nyugtalankodott:

- Minden percben visszajöhet, szólt, hogy az édességekkel...

- Ugyan, már el is ment hazulról. És soha ebben az életben nem tér vissza - tulozta Hortenzia kicsattanó biztonságtudatában. Veszélyes vágynál már rég kisodorták a szabad tengerre. Omlatagon bontogatta ruhadarabjait. Most a necessairét is aprólékosan kicsomagolta. De már ezen is rég túl volt. Teljes gőzzel a legszilajabb mámorba vetette magát, csak Gábor izgult minduntalan aggályoskodásainak kapitányi fedélzetén, hogy láthatatlan jéghegyek nem törnek-e össze őket?

- Halálra zokogtam már magamat - mondotta Hortenzia végül, visszatérve ájult gyönyörűségeiből a földre, Ludmilla parvenü butorai közé, de még egyszer fölmerve magában a meghajszolt gyönyör tempóját és állomásait. - Hogy unom ezt a cinkosságot, ezt az idegen környezetet, ezt a találkahelyet, Ludmillát...

- De hiszen a barátnője - vélte Gábor a helyzetet enyhíteni.

- A barátnőm...

- És most már mindig ide fogunk járni? - kérdezte Gábor és a paplan alól félkarjával a lelógó lámpaszínór gombját nyomogatta, amelytől, hol enyhe világosságba, hol enyhe árnyékba borult a két ágy.

- Egyelőre. De hiszen ez még mindig jobb hely, mint egy förtelmes garniszálloda, ahol minden öt percben igazoltathatnak.

- Ez igaz - morogta Gábor és gondolatai messze elkalandoztak. Az uccai ablakokon keresztül jelentékeny homály érkezett mindközelebb, majd a meggyújtott lámpák sárga fénye telepedett be megszelídülten az ablaküvegek és a távolság gyöngéd szűrőjén át.

Ludmillácska jutott az eszébe, aki most türelmetlenül fel és alá járkál az uccán és megvárja, amíg ők végeznek. Igaz barátnő minden bizonnyal. De hátha - elképzelhető-e?... pénzért teszi? Gáborban szörnyű gyanu ébredt. Még az sem lehetetlen, hogy ez a helyiség, amelyben most van, szabályos találkahely, dupla családi ágygal. Az az iparszerű mozdulat, ahogyan Ludmilla rámutatott a fürdőszobára és odacsusztatta Hortenziának a kulcsot, mindenesetre gyanus. Talán egy óra múlva más pár érkezik ide, - a fene megette!...

Szeme sarkából nézegette Hortenziát, aki a necessaireban motozott, most egy selyem fésülő köpenyeget is előhalászott, belebujt, hálóingét pedig otthonos mozdulattal beakasztotta a szekrénybe.

- Itt fog majd állani a te papucsod és a pizsamád is. Legközelebb ezt is felküldetem, - szólott Hortenzia. Fölvette a szőnyegre dobott harisnyáit és rázogatta meztelen karjai fölött.

Szegény Bozsena, ezt is neki kell majd ide cipelni! A nyomoruságos élet minden terhét.

Talán az idegek feszült játékát követő zord józanság váltotta ki belőle, de helyénvalónak találta, hogy elérzékenyüljön és mérleget szerkesszen magában, mint annyiszor. Hazagondolt, az erdélyi városkára, a fiatal lányra, akinek hét évig kurizált, míg végre Ilonka Budapestre ment, hogy ott a zeneakadémián tanuljon. Ez a szerelem is megbukott, mert a család nem várta meg, amíg Gábor elvégzi az egyetemet és egzisztenciát teremti magának, rákényszerítette a leányt, hogy eljegyezze magát egy részvénytársaság jó keresetűnek vélelmezett igazgatójával. Azután a többi fruskák látomásai kergetőztek előtte, jó illatu hajadonok, akiknek legfeljebb a karját simogatta végig. Voltak persze szeretői is, de mindenikhez illúzió kötötte, mindenkitől úgy vált el, hogy jó sokáig a regényesség arany párája remegett utánuk. De ilyen muszáj-szerelem! - Ilyen csak azért is a babám vagy! Ilyen bonyolult *malgré lui* - odaadás egy hölgygel szemben, aki ha jól meggondolja, akár anyja is lehetne. A multkoriban

unalmában a Góthai almanach egyik kötetében lapozgatott és megkereste Hortenzia származási adatait. Megtalálta az életkort is, meg is rémült tőle, hogy milyen idős. Amikor megismerkedtek, 35-nek nézte, majd 40-nek, legeslegrosszabb esetben 42-nek, holott... meg kell adni jól tartja magát. De inkább egy magasabbrangu tisztviselőhöz, kuriai tanácselnökhöz, vagy szolgálaton kívüli ezredeshez illik, mint őhöz. Ez új gondolat volt nála és most is pironkodott magában, hogy csak megszokásból szeretkezik, kötelességérzésből, amelynek úgy tesz eleget, mintha ő járna fel a megbízható, jóindulatu fogorvoshoz. Mit lehet tenni ez ellen? Ha ki is hurcolkodna, ez a nő, vonzalma rettenetes rabságában utánajönne! El kéne párologni mindaddig, amíg nem lesz késő. Egyenesen a harctérre szökni előle, oda talán nem követné. Persze, hogy ez volna az egyetlen férfias és korrekt cselekedet! Viszont nem azért szolgál olyan hűségesen, mint egy kutya, mert a bőrét félti? Perfid állapot!

Hortenzia megállott fésűvel a kezében és mintha megérezte volna, hogy mi fő megint az ő kis katonájának az eszében, odaült az ágy szélére, rátette kezét Gábor homlokára, hogy megállásra késztesse mögötte minden haszontalan gondolatot.

- Nem is mondtam el még neked. Most arról van szó, hogy Arnold a hadbíróshoz fog bejuttatni. Nem maradsz káplár kicsikém. Hadbíró leszel, egyszerre főhadnagyi rangban és itt osztatunk majd be a hadseregparancsnokságnál.

Mindenesetre e közlés Gábor zendülő törekvéseit újra megfékezte, de azért tele volt kétségekkel. Még ha így is volna!... Nem volnék-e éppen olyan aljas? De a gázságomnak legalább ára van és nem adtam magamat oda olcsón.

- Arnold arra kért, hogy hallgassak egyelőre. Tudod jól, mindent ő maga szeret elmondani. Bennem azonban nem áll meg a szó, amikor a mi közös jövőnk forog kockán. Siess beszerezni tehát anyakönyvi kivonatodat, a jogtudori okleveledet és bizonyítványféléket arról, hogy nemesi származású vagy. Én sohasem firtattam a kérdést, de a gróf azt mondta Auschnak, a tábornoknak, aki ezt a dolgot intézi, hogy szögről-végről a rokona vagy és ezért jó volna irásokkal is kimutatni ezt, hogy ha lehet.

- Nemesi származásom?... - révedezett Gábor csüggedten és édesatyjára gondolt, aki szegény városi tisztviselő volt, a család egyszerű polgári származására, amely nem ismert a maga előidejében csak földhözragadt parasztokat és kézműveseket. - Nemes éppen nem vagyok olyan értelemben... - ernyed el a hangja.

- Te a grófok grófja vagy - markolt a hajába Hortenzia játékos kedvteléssel. - A legcsekélyebb, hogy hadbíró leszel. Igazságot fogsz tenni és megbünteted az öncsonkitókat és a dekkolókat.

Gábor képtelenségnek tartotta az ötletet, de mert neki is élénk képzelőtehetsége volt, jól esett bele élnie magát unt katonai pályájának e hirtelen és vakmerő szárnyalásába.

- És ha kineveznek, gázsidból kiveszel majd egy édes kis garzon lakást és én minden délutánomat nálad töltöm. Nos, öltözködni főhadnagy ur! Itt a bakkansa és a derékszijja.

Gábor kiugrott az ágyból és pár perc alatt már készen is volt. Odaállott a homályos tükör elé, fejébe csapta sapkáját, amelynek rézrózsája éppenoly homályos volt, mint a tükör és keserűen szalutált.

- Te menj csak előre, én majd külön megyek haza. Mindenesetre több időt vesz igénybe, amíg egy asszony rendbe hozza magát. Nem tanácsos, hogy együtt lássanak bennünket az uccán.

Hortenzia lábujjhegyen előre ment, hogy kinyissa az előszobaajtót és kikémleljen, hogy a lépcsőn szabad-e az út?

## 12.

Közben néhány esemény, amely közül talán az a legkimagaslóbb, hogy Gábort orvosi felülvizsgáló bizottság elé szoltították és az orvos segédszolgálatosnak minősítette.

A lelet összenövéseket állapított meg azon a helyen, ahol annakidején a Gábor tüdő és mellhártyagyulladás lezajlott, de ettől - legalább is Gábornak ez volt a véleménye - nyugodtan akár a szuronyrohamra mehetett volna. Vagy tényleg nyugtalanító tünetekre bukkant volna ez a kitűnő törzsorvos? Nem lehet kiokoskodni. Még a végén kiderül, hogy ez a kormányozható betegség önmaga külön törvényei szerint alakul. A törzsorvos hideg, gépies arcáról semmi esetre sem lehetett megállapítani, hogy protekció érvényesült-e nála, avagy a mellhártya tett ki magáért.

Két-három hónapig tehát meg van hosszabbítva az élete. Bőséges idő, hogy beszerezzen minden okmányt, kivéve azt a bizonyos nemesi származást igazoló okiratot, amelyre ugylátszik mégis csak szükség van, hogy a gróf illetékes tényezőknél, mint saját rokonát pártfogoltat-hassa az ifju hadbíró-jelöltet. Különböznék kutba esik a terv! Kár, hogy a gróf így mondta be. Viszont tehetett volna mást? Mi indokolhatta volna a magyarokkal nem rokonszenvező osztrák tábornokok pártfogását, ha nem az a körülmény, hogy Arnold gróf egyik atyafiáért koptatja kényelmes lábait.

Fő azonban, hogy egy ütközetet megnyertek: állóharcba kényszerítették az időt. E magánjellegű hadászati ténnyel párhuzamosan az egyes frontokon változatlanul zajlottak az igen nagyarányú harci események. Szó se róla, hogy a hadviselő felek még csak gondoljanak is a fegyverszünetre. Gábor szülővárosából a fiatal korosztályok vonultak be, sokan sebesülten már haza is érkeztek a harcterről Gábor önkéntes társai közül, akik irigykedéssel tapasztalták, hogy Gábor még mindig itt lóg. Közben beállított, könnyedén sántikálva elég ügyesen négy hétre reá, miután kiszállították, Sulkovszky is, hadapródi rangban. Ő is csodálkozott. Valahol északon néhány antik porcelláncsészét is zsákmányolt, hozta a hátizsákjában országhatárokon keresztül, anélkül, hogy egy csésze füle is letörött volna.

Minden változott, minden mozgásban volt, ezredek jöttek és ezredek mentek, a kórházak teli olyan katonákkal, akik kétszer, sőt háromszor is megsebesültek már, a zsir a hus és a cukor egyre fogyott, csak azok, akik az irodában bujtak meg, vagy a pót századnál rekedtek, kezdtek reménykedni beosztásuk örökkévalóságában. Minél inkább egyhelyen rostokolnak, nélkülözhetetlenségük annál nyilvánvalóbb. Idehozatták családjaikat is, sőt egy magyar őrmester Wrysovitzban titokban betársult egy fűszerkereskedésbe azzal a szándékkal, hogy majd végérvényesen Prágában telepedik meg. Joachim, a festő is dioptriáinak bőségében reménykedett, hogy végérvényesen a pót századnál hagyják, ahol Jerikó trombitáinak megszólalásáig osztogatja majd a profontot és a szolgálati jeggyel kiutalt felszerelési darabokat. Ilyen szorgalmas és stréber alak nem volt még egy sem a századnál! Mintha érdemeket akart volna szerezni, mintha arra is rászánta volna magát, hogy bennmarad a békében mint érdemes továbbszolgáló altiszt, ő jelentkezett legkorábban az irodában és este valósággal ki kellett tuszkolni, hogy takaríthassanak. Magánszorgalomból még a zupások munkáiban is segédkezett, amit azért is szívesen vettek, mert igen szép kézírása volt.

Csak néhanapján, amikor együtt volt Gáborral, aki becsalta az Imperiálba, vagy más jobb kávéházba, derengett föl előtte, hogy francia impresszionisták és Cézanne is vannak a világon. Ezek a kedvencei voltak, sőt kizárólagosan a francia impresszionistákért lelkesedett, amint hogy a franciákat tartotta a világ legkülömb nemzetének, de csak Gábor előtt mert áradozni róluk, mert belé rögződött, hogy amíg a háború tart, az ellenséges állam rég elhunyt művészeiről sem bölcs dolog elismerően nyilatkozni.

- Ferikém, megrendelésről van szó - fogta el Gábor a kaszánya udvarán. - Sejttem, hogy gyöngén állsz pénz dolgában. Odahaza sem volt soha egy vasad se, pedig állítólag szépen kerestél. Hát itt az alkalom! Le kell festeni életnagyságban Hortenzia von Lobenstein birodalmi grófnét.

Joachim legyintett:

- Egy éve már nem is volt ecset a kezemben. Még képet is alig látok. Legfeljebb megállok a Topic kirakata előtt, néhány akvarel és rézkarc, de sietve megyek tovább, mert úgy érzem, hogy nem volna szabad megtekinteni ezt sem.

- Ferikém, te panaszkodsz... pedig te sohasem szoktál.

- Dehogyan is panaszkodom! Csak azt akarom mondani neked, hogy még gondolatban is messze kerültem a festészettől. Én vagy az egyik dolgot csinálom, vagy a másikat. Nem tudom olyan könnyen venni a dolgokat, mint ahogyan te - tette hozzá szemrehányólag.

- Mert reszketsz a beosztásodért. Pedig te olyan szilárd segédszolgálatos vagy, hogy nincs az az atyaisten, aki kipenderítsen innen.

Joachim fanyarul mosolygott. Leemelte szemüvegét és gondosan törülgette zsebkendőjével.

- Ne akadékoskodj. Mondd, hogy vállalod és annyit keresel, mint a pinty.

Joachim csak hallgatta. Végül kijelentette:

- Nagyon kedves vagy, dehát én sohasem szoktam portrékat festeni.

- Ezt nem értem.

- Nem vagyok arcképfestő, olyan értelemben, hogy amit csinállok, tessék a polgári közönségnek. Ismerhetsz jól erről az oldalamról. Nálam ne firtasson senkise hasonlatosságot. A „megszólalásig hü”, azt én nem ismerem. Én belülről ragadom meg az embert, a lelkét keresem, az indulatait. Megfesthetem, de esküszöm, nem lesznek megelégedve vele.

- Ne tarts attól. Egy művelt grófnőt kell lefestened, nem pedig egy hentesmestert vaddisznó-agyarral az óraláncán.

- Ó, grófnőt... - mondotta Joachim kicsinylőleg, mintha nála senki jobban nem ismerné a főúri házak lélektanát.

- És amellet nagyon szép nő is... Hát végy erőt magadon. Pénz áll a házhoz. Nem kell hizelegned sem, elkenni a vonásokat, végül is mi történhetik?

Joachim azonban folytonosan járatta lepcsését. Így-ugy, nincs visszatetszőbb, mint a megalkuvás, a borsón térdeplés. Nevetni kellett... Joachim, akinek mostani élete nem egyéb, mint folytonos beletörődések sorozata és homályos önkinzásból, szemrebbenés nélkül hódol be minden részeges sarzsi szeszélyének, - most egyszerre a borsóntérdeplés rögeszméjével áll elő!

- És ha nem tetszik neki, pukkadjon meg. De igenis, meg fogod mutatni, hogy nincs az a pénz, amelyért giccsot alkoss. Hadd tudják meg ezek a nagyfejúek, mi a művészet mindenhatósága.

Igy kellett beszélni ezzel a szerencsétlen Joachimmal, akit Gábor hazulról ismert, szeretett és értékelt és akin látva, hogy egy jó falat nem csuszik le a száján, szívesen segített volna. Joachim végre megtört. Nagy kegyesen megengedte, hogy Gábor előleget kérhessen festékre és vászonra a grófnétól és kilátásba helyezte, hogy fel fog menni majd másnap.

Nagy baj volt azonban, hogy Joachimnak napközben alig volt ideje. Azt a félórát, vagy háromnegyedórát, amely déltájban rendelkezésére állott, nem áldozhatta föl semmilyen grófnő

kedvéért sem. Kipanamázhathatott volna magának néhány napi szolgálatmentességet, de ezt nem tartotta elveivel összeegyeztethetőnek, különben is sok minden történhetik, ha nincs mindig pontosan helyén. Ő csak este tud festeni, villanyfény mellett. Gábornak most külön magyarázatnia kellett Hortenziának, hogy sokkal érdekesebb lesz a kép, ha ebben a szokatlan világításban készül el, de eltekintve ettől, ugyis estélyi ruhában akarja lefestetni magát és így a festési technika egészen stilusos lesz. - De akkor felveszem a diadémomat is. - Természetesen felveszed, meg a hermelint is, könnyedén a mély kivágás fölé.

Joachim kezdte jól érezni magát a gróféknál. Hortenzia rendkívül kedves volt hozzá és szolgálatkészen kijelentette, hogy alkalmazkodik utasításaihoz és alkotását előre tökéletesnek tartja. Jó meleg szoba, s Joachim szivta a gróf virzsiniáit, amíg Hortenzia elkészült estélyi kreációjával. Bejött néha a gróf is, ránézett Hortenziára, majd a fölvezetett képre, helyeslőleg intett, néhány bölcs tanácsot adott, mert mint mondotta, „egyidőben magam is mesterien kezeltem az akvarelt.” Joachim eleinte tartózkodó volt. Nyugtalanította, hogy Arnold gróf és Gábor is benn vannak a szobában, de később nem zavarta nagyobb társaság sem és lelkesedéssel keverte színeit. Ahogyan a kép egyre láthatóbb formát öltött, újabb látogatók érkeztek, Gábor elhozta Simon őrmestert, Joachim főnökét is. Megérkezett a kép megtekintésére Ludmilla is, egy ízben Marekné és egy ízben Sulkovszky, aki finom, hosszú kezével, amelynek kisujján gondosan hosszú körmöt tenyészített, elegánsan huzta alá mondatait és bókolt Hortenzia felé, aki úgy ült az emelvényen, mint egy trónszéken. A többiek közben szendvicseket ettek és refoscót ittak. A gróf is nagyon örült, mert közben elvei fenntartása mellett leszökhethetett a csapszékbe, hogy néhány krigli sört bevágjon. Kétségtelen derüvel elnevetgélt és elköhécselt a Marekné és Ludmilla társaságában, de mégis többre tartotta Lechmannak, a városi tanácsosnak dumáit, akit a megszokott ivóhelyen a nap minden szakában megtalálhatott.

A kép készült, természetesen lassan, mert Hortenziának sűrűn kellett fogorvoshoz járni. - Voltaképpen mi a baja a fogadnak? - kérdezte egyszer Arnold gróf, mire Hortenzia nevetve csattogtatta felé kedves, apró egérfogait. - Itt egy plomba, ott egy plomba - mutatta - ráadásul még egy aranyhid, ezzel telik el a legtöbb idő. Arnoldnak nem voltak bajai a fogaival, mert már nem is volt foga. Azaz volt két szemfoga, amely redvesen állott ki a foghusból, mint két rozsdás kampó. Legtöbbször azonban éppen úgy nem vevődött észre a fog, mint a fogtalanság, mert a felsőajak lepetyhüdt az alsóra, az alsó pedig lecsuszott valahova a szájpadról tájékára. Ugy tetszett, hogy szinte erőművi feladat szájnyitást rögtönöznie, de elvétele széles mosolyainál önkéntelenül egyszerre tárult ki, mintha zip-zárba járt volna.

Ludmillának viszont, aki ujabban gyakrabban volt látható a gróféknál, vakítóan fehér betett fogsora volt. Most mintha nekipendült volna, Sulkovszkyval kezdett ki, de visszavetve ennek hüvös udvariasságától, a kopasz Simon őrmesterre vetette magát. Simon őrmester állandóan megilletődve az uri helytől, átszellemülten makogott és együgyű mosollyal hallgatta Ludmilla operaházi élményeit. Végre akad hát valaki, aki nemcsak hogy meghallgatja, de látszólagosan hitelt is adott szavainak.

Ez a társaság mostanában sűrűn volt együtt, pusztította a szendvicseket, telefüstölte a szobát, röhögött a gróf kétértelmű megjegyzésein és néha ottmaradt a rögtönzött vacsorákon is. Egyedül Joachim mester festett rendületlenül, hunyorogva rövidlátó szemeivel és nem törődött, hogy mi történik körülötte a szobában. Hortenzia pedig az emelvényről nézte őket, zibongó, jókedvű, szedett-vetett birodalmát, merev, beállított mosolyával időközönként Gáborra pillantva, aki érthetetlen ildomossággal, nehogy tekintetük egymásba kapcsolódása eláruljon valamit, nemigen nézett vissza, sőt előfordult, hogy egész idő alatt rá sem hederített grófnéjára.

Igy élt, táplálkozott belesüppedve a polgári élet forró nyugalmaiban december hónapban minden második-harmadik nap délutánján a meghitt társaság. Egyik nap azonban váratlanul előkelő vendég toppant be, akire senkisem számított. A kép már nagyjában készen volt. Joachim az utolsó ecsetvonásokat készítgette, azaz még hátra volt a címer, amelyet a gróf kívánsága szerint a festmény háttérének északkeleti oldalába kellett volna befesteni. Gábor éppen keretmintákat mutatott, kéttenyérenyi vastag blondel-rámáról volt szó. Arnold gróf egy másik szobában tartózkodott és borotválkozott.

„Az idegen” Ottokár Vicisláv volt, a majordomus, nyugalmazott ulánus ezredes, Arnold testvéréje. Pontosan ugyanaz az arc, termet, mint a fítestvéreé, azzal a különbséggel, hogy Ottokár minden mozdulatán megéreződött az igazi grófi lényeg, a kétségtelen és a hiteles főnemesség. Ő volt a Lobenstein-vagyon ura, aki nem Simon őrmesterrel és Ludmilla kardalasnővel, hanem a Kinszkyekkel, Rohanokkal, Salm-Salmmekkel jár össze, ahogyan a Prager Tageblatt társasági rovatában nemegyszer olvasható volt. Ez: - *gróf!* Nem tölt nap-hosszat hülniket a lakója számára, nem bratyizik a birodalom másik végéről ideszalajtott, hadiszolgálat elől bujkáló önkéntesekkel, nem jár pivnicákba, hogy leigya magát, ellenben saját palotájában országot, feleségének francia társalkodónője van és alighanem azt a bizonyos címeres porcellán edényt is, az ágyvetés óráiban fehér cérnakeztyűben szállítja be az inasa.

Valamennyiüknek meg kellett érezniök, hogy a felsőbbrendűség szelleme csapott be a szobába. Ottokár gróf megállott az ajtóban, ezüsfogantyus pálcáját rövid mozdulattal, anélkül, hogy hátra pillantott volna, odaadta Bozsénának, fekete nyulszőr kalapját is, rövid bekecsét azonban, amelyet finom prém övezett, már nem engedte lesegíteni, mintha köztudomásra kívánta volna hozni, hogy ő csak átsuhan a házban, mint valami másvilágból való látomás, nem tartozik ide, már nincs is itt és néhány perc múlva véget is vet a látogatás varázsának.

Szétnézett és szemöldökét lassan a faggatás szándékával huzta össze. Pillantása az emelvényre esett, ahol most Hortenzia fölállott, lelépett és meglepődését el nem titkolva sietett vendége elé. A jelenlevők nagyrésze részint a szembeszökő hasonlóság miatt, részint mert Vicisláv Ottokár képét az illusztrált lapok is hozták, - felismerte az előkelőséget. Gábor annyit tudott róla, hogy Ottokár a latifundium ura, egy francia márkiné a felesége, ezt is csak úgy, hogy ismeretének idevonatkozó hézagait egyik szabad öt percében a góthai almanach csalthatatlan adataival pótolta.

Csönd volt, a várakozás roppant csöndje. Mindenki az ajtó irányába nézett. Csak Joachim nem tette le az ecsetjét, készen, hogy a rákövetkező percben újra folytatni fogja munkáját.

Ottokár bozontos szemöldöke visszarebbent nyugalmi helyzetébe. Hortenziához lépett és tiszteletteljesen kezét csókolt neki, ami annál inkább megfontoltnak és tervszerűnek tetszett, mert a társaság többi tagjainak feje fölött egyszerűen elsétált a tekintete. Hortenzia kellő méltósággal fogadta sógorát. - Tulajdonképpen egyenrangú felek vagyunk - olvashatta le Gábor róluk, - arról igazán nem tehetünk, hogy utjaink elváljanak egymástól, és hogy különbözőképpen rendeztük be életünket.

- Rég nem láttuk, Ottokár. Pontosan három és fél éve, amikor Bettina néni temetésén találkoztunk - tette hozzá dallamosan és egy kézmozdulattal némaságra kárhoztatta Joachim ecsetjét. - Hogy érzi magát? És hogy érzi magát az édes Melanie?

- Köszönöm, jól - válaszolt Ottokár nyomatékosan - Melanie grófnő jól érzi magát, most jelenleg Bécsben van - Arnoldot keresem.

- Arnold benn van a szobában.

- Sürgősen beszélnem kell vele.

- Ugy lépjen be hozzá, - harapott ajkaiba Hortenzia, mert hogy Ottokár egy pillantást sem vetett a képre és a legteljesebb közönyt mutatja azokkal szemben, akik az ő barátai. Ugy látszott azonban, hogy Ottokár tulment a tartózkodás kötelező mértékén. Hideg fény villant szemében, ránézett Hortenzia ragyogó estélyiruhájára, amely oly kirívó ellentétben állott a jelenlevők egyszerűségével és pillantásával előkelően értésére adta, hogy észreveszi azt, ami körül az összes érdeklődés központosul.

- Amint látom - jelentette ki csak úgy az állványra feszített vászonra nézve - festik magát Hortenzia grófnő.

- Kétségtelenül - vágott vissza Hortenzia nagy önuralommal, - egy ismert magyar festő, aki most Prágában önkénteskedik, vállalkozott megfestésemre. Frentisek Joachim, jednorovi dobrevolnik - mutatta be cseh nyelven érthetetlen nyomaték kedvéért Ottokár grófnak a festőt. Ottokár azonban nem szorított kezet, csak helyeslőleg meghajolt, ránézett a többi katonára, Simon őrmesterre és Gáborra. Sulkovszky hadapród a szoba sarkában ült belesüppedve egy karosszékbe. Gábort hosszan és figyelmesen vette szemére és elvárta, hogy a katonák kötelességüknek érezzék a bemutatkozást. Gábor azonban felnézett a mennyezetre és úgy tett, mintha e pillanatban egyedül a stukkatura érdekelné.

Ottokár tekintete a képre tévedt, arcán csalódásféle volt, amelyet nem titkolt. A képet nem dicsérte meg, de olyan magasságból, mint amilyenről egy ivlámpa szórja fényét, megállapította, hogy nagyon helyes, ha Hortenzia festeti magát... - Törekednünk kell képtárunk teljességére. Tudtommal önnek, Hortenzia még nincs is portréja. Azaz egy kis elefáncsontra festett miniatűr... Ezzel Ottokár csak annyit akart mondani, hogy mindenre emlékezik a multban és jelenben egyaránt és hogy távolban is figyelemmel kíséri az eseményeket. - Hát akkor bemegyek hozzá - és a belső ajtóhoz lépett.

A jelenség eltűnt. Joachim újra ecsetje után nyult, Hortenzia felvette előző fejtartását, bár most, hogy a cimer került festésre, - két fehér agganacs piros mezőben - ez a mozdulat teljesen feleslegessé vált. Pár pillanat múlva minden a maga bohémes összevisszaságába süllyedt vissza. A társaság, anélkül, hogy egy szót is szólott volna, közmegegyezés szerint elhatározta, hogy ha „az idegen” visszatér, akkor még kevésbé vesznek tudomást róla. Egyedül Hortenziát nyugtalanította sógorának látogatása, de ezt szívós önuralommal nem mutatta ki.

Ottokár azonban nem tért vissza. Vagy husz percet időzött öccsénél és Hortenzia hallotta, amint Arnold az ő szobájának ajtaján vezeti ki vendégét az előszobába. Később Arnold is belépett hozzájuk, szemmel láthatóan idegesen. Hortenzia leolvasta arcáról, hogy kellemetlen szóváltás lehetett közöttük. Arnold gróf füle mögött ottmaradt a kevés szappanhab. Kockás zsebkendőjével most törülte le kelletlenül.

Gábor csak másnap tudta meg Hortenziától, hogy Ottokár súlyos szemrehányásokkal illette öccsét, mert Ausch tábornok előtt az önkéntest, mint rokonát adta ki. Azért jött föl, hogy erről az új rokonról kézzelfogható bizonyítékokat szerezzen és ezért volt közöttük a nézeteltérés. De, hogy a gróf mit válaszolt és most már egyáltalában mi lesz, erre vonatkozólag nem nyilatkozott és véleményét harapófogóval sem lehetett kihuzni belőle. A gróf arra kérte Hortenziát, hogy ne szóljon semmit se Gábornak erről az esetről.

### 13.

Gábor nem emlékszik vissza pontosan, hogy melyik napon történt, de bizonyos, hogy karácsony előtt. És ahogyan nem emlékezik a napra vissza, úgy elfelejtette az okot is, miért ünnepelt oly lelkesen az egész város. Talán óriási győzelem, frontáttörés, vagy főhercegi látogatás... Mindenesetre fel kellett lobogózni a házakat és a gróf kitörő lelkesedéssel tett eleget a rendelkezésnek. A háromméteres császári lobogó a tetőtől egészen az emeletig lógott le, de ő magánszorgalomból felékesítette az erkélyt is. Természetesen amerre a szem ellátott, a fekete-sárga szín uralkodott. De a gróf kihangsúlyozta a szövetséges színeket is, sőt, hogy lakójának kedveskedjen, az erkély pompázó díszei közé beletűzdelt a magyar trikolort. Szegény zászlócska, alig néhány rőfnyi széles, még a török zászló is fenn hivalkodott mellette - a félhold és alatta az erkély rácsaihoz odadrótozva a szultán színnyomata - de ott volt, létezett és lehetetlen volt nem észrevenni... A késő délutáni órában, amikor zenés takarodó indult el a kaszárnnyából, az erkélyen megjelent a grófi pár, Marek a feleségével, Sulkovszky hadapród, sőt Hortenziának Budweisből érkezett unokahuga is két egykorú visongó gyermekkel. Ott volt Joachim is. Az Ujezdbe és Albrechtbe menet az erdélyi bakák újólág felbámultak az erkélyre, ahol a magyar lobogó lankadott a többi zászlók ranglistájának sulya alatt, sőt bele is akadt már a földszinten lévő gyógyszerár külön kampóra akasztott, saját farkába harapó rézkigyójára. Gábor mintha a tömegben néhány kaszárnnyabeli társa gunyoros arcát is megvillanni látta volna... Nem érintette túl kellemesen ez a kirakatban állás, ez a tüntető „magyarkodás” és homályos érzése volt, hogy végül is ennek ő fogja meginni a levét. Utálta magát, hogy odalent most pletykálkodhatnak róla, de mit csináljon? Megadással bujt a gróf mögé, föléje emelkedve a zshivajgásoknak, nézte a szűk ucca mozgalmas életét, a pivovárt a sarkon, ahol törzsőrmestere szokta nyakalni a pilsenit az ő költségén, a trafikot szemben, a tejsarnokot, a hegedűkészítőt és ha kissé előrehajolt, ellátott egészen a hidig. Amennyiben képes lett volna a filozófus magaslatra emelkedni, nagylelkűen behelyezkedett volna az öreg gróf és a budweisi kölykök lármás mulatságába. Ehelyett megint csak elővette, - mint ahogyan az embert előveszi mesterséges tompítás után, felszabadulva a narkotikum hatása alól a még erősebb fizikai fájdalom, - a szégyenérzés és a megalázottság, hogy ő innen, négy zászlórud és egy ünnepélyesen kihelyezett téli pálmának a tövéből vesz csupán részt a háboruban - magyar színekben ugyan, de mégis csak mint szemtelen dekkoló, sőt, mint kitarítottja egy hervadozó cseh urihölgynek. A formátlan tényeket lehet szépíteni, lehet megmagyarázni s aki veszi a fáradságot, be is pillanthat a dolgok lényegébe, meg is állapítja, hogy akadnak enyhítő körülmények, a sanda gyanu azonban megmarad. Ezer kartács és bomba...! Ez a frivol „zendülés” itt Prágában a magyar zászlóval! Ha a grófnak ünnepelhetnékje van és bő mellére rá akarja szorítani a némaságra kárhoztatott magyar színeket is, tüntető módon egy ellenséges városban, ahol az „igaziak” külön gyűlölik a háborút és külön a magyart, ám tegye, de hagyja őt ki a játékból! Hozzá csak a józan meglapulás illik, nem erkélyen feszengeni és olcsó szüreti mulatságra alacsonyítani a világ rejtélyes bomlását. És ha mégis megtörténik az erkölcszelenség, hogy belőle különböző panamákkal és ravasz finomító eljárással hadbírófőhadnagyot olvasztanak, úgy, ha egy szemernyi tisztességérzés van benne, legelső sorban önmagát kell majd a vádlottak padjára ültetnie.

A gróf azonban változatlanul tapsolt, integetett a bakáknak, érthetetlen „magyar” szavakat kiabált le az uccára, a klapcecek pedig lökdösték egymást és anyjuknak sikongva kellett visszartartani őket, hogy ne essenek le a járdára. Joachim a prágai kőszentek nyugalmaival támaszkodott a rácshoz és ha akadt gondolata, amely nem nélkülözte az ünnepélyességet, más sem lehetett, minthogy éppen cimeres borítékban ma kapta kézhez Hortenzia grófnőtől a honoráriumot. Sulkovszky az erkélyajtón keresztül belépett a szobába, nevetett magában, hogy

barátján ezért a tüntető jellegű zászlóegyvelegért alighanem elverik a port. Mert ilyen volt Sulkovszky. Gábor már közelebbről megismerte. Nem kis irigység lappangott benne, amely most holmi káröröm formájában bujt ki belőle. Gábor észrevette, de nem szólt egy szót sem és mialatt a lampionos menet elvonult, éljenezve a központi hatalmakat, a csinadratta közepette is e távolbaható, kellemetlen gondolatok foglalkoztatták.

Amikor a lelkesedő tömeg elvonult, nyomában az ötös számú villamos hangosabban csörömpölt, mint máskor. Gyönyörű - foglalta össze benyomásait a gróf Rác felé fordulva, aki ráhagyta, hogy „gyönyörű” és gépiesen szorította vissza a kezét, amely megkereste őt most már a sötétben, az erkélyre kirakott oleanderbokor mögül. Hortenzia erre még görcsösebben ragadta meg Gábor kezefejét, mintha sohasem akarta volna elengedni.

Az ucca elnéptelenedett, az erkélyen állók fázni kezdtek, bekiváncoztak a jól fűtött szobába. Hortenzia közölte velük, hogy az egész társaságot itt marasztalja vacsorára. Egy negyed óra, fél óra legfeljebb, addig csak beszélgessenek egymással. Arnold gróf föllelkesezve az előbbi rokonszenvtüntetések, bonyolult hadászati problémákat feszegetett. Egyideig Sulkovszky is csöndesen hallgatta őket, majd ellépett és valami homályos megvetés jeléül a cigarettavéget hamutartó helyett az egyik virágcserep földjébe nyomkodta bele. Joachim azonban előzékenyen helyeselt a grófnak és mélységes meggyőződéssel osztotta a véleményét, hogy a központi hatalmak verhetetlenek. Simon őrmester gondolatvilágát azonban teljesen a készülő vacsora töltötte be. Minduntalan ama szoba felé sandított, ahol a terítés munkája folyt és türelmetlenül leste, mikor adják meg a jelt a kolozsvári káposzta és turóscsusza elfogyasztására, amelyeket a grófnő - az estély magyar jellegére való tekintettel, egy szakácskönyv nemzetközi receptjei alapján igyekezett a konyhában elfogadható formába önteni.

A vacsora ugyanabban a kezdetben mértéktartó, később egyre csapongóbb hangulatban zajlott le, mint máskor. Arnold gróf hangos üdvívalgással fogadta a „magyar” konyhaművészet termékeit. A festőt Sulkovszky és Ludmilla itatni kezdték. Joachim, aki nem volt ivó ember, egyre többet hörpintett le az édeskés konty alá való borból, letörölte száját zsebkendőjével és mind sűrűbben törülgette szemüvegét, mert tekintete előtt lassanként összefolyt minden. Addig valamilyen csodálatos kedvteléssel hallgatta a gróf falióráinak össze-vissza zengését is, de most már a füle is fölmondta a szolgálatot. Végre ügyefogyottan odatántorgott a diványhoz és mint egy darab fa, dőlt végig rajta.

Még be sem hozták a feketét, amikor Sulkovszky a gróf kérésére a pianinóhoz ült és csárdást játszott. Az estély fénypontja volt, amikor Simon őrmester fölkerlte Mareknét táncolni, Ludmilla pedig a hórihorgas Marekkel perdült táncra. Ez a csárdás éppen annyira megváltozott és elformátlanodott az idegen égtáj alatt, mint az az apróra vagdalt knédli-darabocskákkal teletüzdelte husétel, amelyet a grófnő „kolozsvári káposztának” minősített. Közben a gyerekek, akiket aludni küldtek, hosszú hálóingben beszaladgáltak és csodálatosan jól mulattak, látva a felnőttek féktelen ugrándozásait. Bozsena egy nagy tálban égő puncsot is helyezett az asztalra. Még csak ez hiányzott! A hangulat pedig - alig volt még kilenc óra - egyre inkább fölforrósodott. A jelenlevők sűrűn hagyták ott széküket, egyedül Arnold gróf trónolt változatlanul az asztalfőn, jobb kezével folytonosan emelgetve a poharat, de egyébként szálfaegyenesen, mintha odacövekelték volna. Ha most nem üti meg a szél, akkor soha, - nézett Gábor a gróf téglavörös arcára, amely ijesztő fényességgel viritott a szennyes-fehér oldalszakáll zsombékai fölött. A figyelő nem tudta eldönteni, mikor fenyeget nagyobb veszedelem: ha bálvány módjára arca és egész felsőteste rejtélyesen mozdulatlan marad, vagy ha rekedt, kacagástól fuldokló mellére ráhelyezi roppant tenyerét és önvádtól elbárgyulva kapaszkodik Hortenzia pillantásába: „előre is elnézésedet kérem, ha netán mélységes gyászba borítanálak valamennyieteket...” Arkifejezése torz nevetése között olyan nyugtalanító volt, hogy valamennyiüknek rá kellett nézniük oly bizonytalanul, mintha égés szagot szimatolnának a szobában.

Valóban az volt a látszat, mintha meggyulladt volna valami, a függöny, vagy az olajzöld selyem paraván a kandalló előtt; és ha tűz lobban fel, nem a lángoktól fognak elpusztulni, hanem attól a sűrű, gomolygó füsttől, amely ismeretlen zugból csap elő és megfojtja őket. Legalább is Gábornak ezen a „gyönyörű” estén ez volt az érzése. Nem csupán akkor, ha a gróf arcára nézett, de amikor végigjáratta pillantásait a rendes formákból annyira kivetkőzött résztvevőkön is. Világos, hogy ez csak merő képzelődés; talán ő is többet ivott a kelletténél - most pláne valamennyien a konyaknál tartanak és a gróf egy-egy gyufaszállal jelöli meg, hogy hányadik a pohár - mindegy, ez volt a benyomása s nem tudott szabadulni tőle. - Miért olyan rosszkedvű, Gábor? - érintette meg karját Hortenzia, aki egyedül mondott le a további alkoholfogyasztásról, és már citromos vizet kavargatott. Tekintete azonban éppenugy fel volt dulva, mint a többieknek. Gábor hallgatott. Hortenzia újra unszolta kérdéseivel: min töri a fejét, mire gondol? - Nevetséges! Meg kell vallanom, - bármilyen furcsának találja is, - de én azokra gondolok most, akik ott rothadnak a lövészárookban, a csontig maró télben. Végtelen messze, ahol már nincsenek vasuti vonalak, tetvesen, szakállasan, ábrázatukra fagyott könnyekkel. Vannak olyan emberek, mint mi, ha nem különbek. Lehetséges ilyenképpen örülni a meleg kuckónak, nőnek, az életnek?... Hortenzia! Ennyivel tartozunk nekik, akik odakint vannak... - Igen, szegények - bólintott Hortenzia, mert mit is mondhat ilyenkor az ember - de hála Istennek itt vagyunk drágám, egészen jól mulatunk és örülünk a szép estének. Ez a valóság! - Ez a valóság? - kapta oldalra Gábor a fejét s Hortenzia szemébe nézett, kételkedően: ej, ej ez a valóság? Hát akkor ígyunk - emelte fel a poharat, minden irányban koccintott és ivott. - Mi van veled Gábor? - halkította meg a hangját és hirtelen rájött félelmében már nem volt semmi tekintettel társadalmi konvenciókra és Marek előtt hangosan tegezte. - Az a valóság, hogy mi nem élünk - emelte fel Gábor a hangját, s ellenségesen felállott, átment a másik szobába és az íróasztal melletti óriási berzserbe süppedt.

Hortenzia utána sompolygott. Az asztal rendje már ugyis felbomlott. Közben mégis visszajött, egy pillanatig még ott ült Marek mellett, kérdésére azonban nem válaszolt; Gábor támadó hangja és magatartása annyira fölizgatta, hogy égő arccal újra fölállott és kiment. Nyomában egymásután huzódtak mások is a gróf dolgozószobájába, ahova a világosság csak az ebédlőből hatolt be, különben jótékonyan sötét volt. Arnold gróf félelmetesen, egyenes válltartásával, stamperlijeivel és gyufaszálaival egyedül maradt az asztalfőn, tovább ivott rendületlenül, üres tekintettel, mint a vak, aki nem látja, hogy mindenki ellépett mellőle. Marekné zongorázott, de ezuttal nem táncolt senki.

Hortenzia a berzser széles támlájára ült és Gábor átnedvesedett homlokát simitgatta. - Megbántott valaki? Én? - Egyszer szabad, hogy nekem is minden tótágast álljon - fakadt ki Gábor kedvetlenül. - Könyörgöm, verj ki a fejedből minden ostoba gondolatot. Nem volna kedved táncolni? Mi még nem is táncoltunk ma este. - Miért táncoljak? - kérdezte Gábor olyan komolysággal, mintha valamilyen döntő jelentőségű kérdésre végérvényes és megfeleltethetetlen feleletet várt volna. - Hogy keringőzz és feleljtsd el ezt a cudar világot. - Nem táncolok, - rivallt rá Gábor durcásan és könyökével letolta a támláról az asszonyt.

Hortenzia magából kikelve ment vissza a szobába. Nem ismert rá Gáborra, ezt az érthetetlen durvaságot sem merte volna föltételezni róla és mind azt hajtogatta keserűen magában, azért van, mert már nem szeret! Ostobán és tehetetlenül állott Marekné háta mögé, aki most fölemelkedett a zongorától. - Játsszon már Sulkovszky, vagy Ludmilla is valamit, ne mindig csak én - mondotta, és élénk felemelkedtében Hortenziába kapaszkodott, mintha azt várta volna tőle, hogy egy mozdulattal átsegíti egyik szobából a másikba. Amikor Marekné bement, Hortenzia idegesen igazította helyre a félrecsuszott gyöngysort a nyakán, ujjaival megérintette a pianinót és a hangszer hurjai fájdalmas panaszossággal csendültek meg.

Már nem szeret, egészen bizonyos, hogy nem szeret... A gróf szobájában hangosan vihogtak és a tört hangfoszlányokból megállapította, hogy azon mulatnak, hogy Ludmilla eltűnt a házból és vele egyszerre oldott kereket Sulkovszky is. Gunyos megjegyzéseket fogott el, benézett a szobába, ahol Marek mérnök fejére tett egy papirzsákot és „az ifju pár” eltűnésével a cseh-magyar barátság megszilárdulásának frappáns és példaadó megnyilatkozását ünnepelte.

Hortenzia arcát ismét vérhullám öntötte el. Elrémülve gondolt arra, hogy a komiszok megfedkezve minden illendőségről, őket kettőjüket is kikezdi. Abba nincs semmi beleszólása, hogy ha kiteszik a lábukat, első dolguk lesz őket megbeszélni. Ezzel tisztában van. De ha most merészkednének... Nem magáért aggódott. A pletykákkal már rég leszámolt. Gábor azonban izgatott, tudja Isten, minő fájó sebek szakadtak föl benne. Még csak az kell, hogy ő is észrevegye Marek fecsegésének célzatosságát. Ki kell ragadni a legsürgősebben ebből a környezetből, rá kell venni, hogy lefeküdjék.

Ezzel az elhatározással tartott Gábor felé, de Gábor már feltápáskodott és átjött a másik szobába. Hortenzia mintha mi sem történt volna, rendkívüli szelidséggel megfogta a kezénél, leültette a kerevetre, ahol a festő az ittasságtól elbódítva mozdulatlanul feküdt. A gróf teljesen el volt foglalva önmagával, kurjongatott és ujjaival ütögette az asztalt.

- Bocsáss meg - szólalt meg Hortenzia - bizonyára én voltam a hibás. Neked igazad van, nem képzlek el esetet, hogy ne teneked legyen igazad... Tehetek én arról, hogy ennyire elfajult a hangulat? Ha nem érzed jól magad közöttünk, bármely pillanatban visszatérhetsz a szobádba. Én, a háziasszony azonban nem tehetem meg... De ha kívánod... csak egy szavadba kerül... felhivatok egy rendőrt és kidobatom valamennyit.

Vajjon miért mondta ezt? Honnan támadt az az előérzése, hogy Gábor ebben a megszokott duhaj társaságban nem érzi jól magát egyszerre? Talán el akarta hessegetni a gondolatot magától, ami a tudat alatt foglalkoztatta, hogy Gábor nem szereti őt és elégedetlenségének forrását valahol másutt vélte megtalálni? Gábor mindenesetre megenyhült. Igaz, ez az asszony mindenre képes érette. Igazságtalan hozzá, fölládozta mindenét, méltóságérzését, nyugalmát. Ezt az egész komédiát is az ő mulattatására rendezte.

- Bocsáss meg nekem - kérlelte újból Hortenzia - egy szót sem kérdezek tőled.

- Hortenzia kedves...

Hortenzia e pillanatban leveszi kezét az arcáról, amelyen könnyek csurogtak végig. Milyen összetört, szálnalmas vénasszonyi arc mered feléje! Milyen ázott kutyatekintet! Ha most összeverné Hortenziát, akkor ő letérdepelne előtte és alázatosan a kezét csókolná. Egy ilyen asszonnyal nem lehet vitázni, harcolni, haragot tartani. Kikerül ez minden támadást és visszahuzódik feneketlen szerelme mélységeibe, ahova őt már nem tudja követni.

Pár pillanatig csend, egyik sem szól egy szót sem, mindegyik magában méri fel gyötrelmeit, Gábor ahogy szokta, ujjaival végig simit Hortenzia haján és a halántékán. Hortenzia bátorságot merít a mozdulatból:

- Ne szólj semmit, csak ints a fejeddel: én miattam?

Gábor igyekezett őszintén válaszolni:

- Dehogyan te miattad. A zsákucca miatt, amelybe valamennyien jutottunk. Szörnyű csömör-érzés fogott el az imént, de azt hiszem már vége. Az imént - töprengett, hogy elmondja-e, de végül is megeredt belőle a szó, - az imént úgy fejeztem ki magam, hogy a valóságban mi nem élünk. Egy pillanatra az jutott az eszembe, hogy mi úgy táncolunk itt, mint a kísértetek a temető felett. Meg tudod-e érteni, hogy az embert egyszerre lehuzza a hazugságok súlya és oly nehéznek találja a levegőt, hogy nem tud lélekzeni benne? Nem tudunk szilárdan

belefogózni abba a talajba, amely a lábunk alatt van. Csak légigyökereink vannak. Érted ezt kedves? A szél tart fönn bennünket a levegőben, vagy az atmoszférának sajátos tehetetlenségi ereje. Hogyan magyarázzam meg neked? - gondolkodott magában, hogy minél távolabbra vigye nyugtalanságának okait és minél inkább eljelentéktelenítse, nehogy Hortenziának újabb fájdalmat okozzon. - Például milyen szép is ez a város! - Pedig egy forró mérgekkel teli dzsungelnek az ősi tenyészet. Prostitúció, árdrágítás, éhség, árulás leselkedik minden gázlámpa tövében és mi akárhogya is befészkeljük magunkat a fedezékbe, lehetetlen ki nem szagolni a levegőből a kis és a nagy bűnöknek penetráns illatát. Ilyesmire gondoltam ma este, meg arra az elalaktalanodott hagymázos álomra is, aminek egy neve van: Hinterland. Ebben éppen úgy benne van egy földalatti Prágának és egy földalatti békének a zürzavara, összevisszasága, ellenmondása és képtelensége, problematikussága, Kramarcs titkos telefonja a Hradzsín oldalában, a főhadnagyom panamája az ezred-irodán, Ludmilla eloldalgása Sulkovszkyval, ennek a Mareknének élvezetg tekintete és vállának sovány sőtartói, a kopasz Simon őrmester, aki civilben borügynök - valamennyien kivétel nélkül, valami mások vagyunk civilben, mint, mint...

Hortenzia fejezte be önmagában a kérdést: mint mi, itt ketten, kik hazudozunk egymásnak. Ez az a lappangó, emésztő gondolat, amelyet, jószágos ég, Gábor mégsem mert kimondani.

- Minden véletlen. Feloszlatták a huszonnyolcadik gyalogezredet - folytatta Gábor - mert áruló lett és mi megbízható, ötvenegyesek jöttünk a helyébe. Véletlen és viszonylagos. Még csak egyet kérdezek tőled... mi történik holnap reggel Vilmos császár, a bolgár cár, sőt a szultán színnyomatával? A kis Bozsena veszi a seprűt és kisépri a balkonról a többi szeméttel együtt.

Hortenzia idegenkedve nézett Gáborra, aki hevesen rázta vállait és láthatólag kinlódott, hogy valamennyire formát adjon annak az elhatalmasodott alaktalan érzésnek, amely dolgozott benne. Nem szakította félbe, szivdobogva várta, hogy még mit fog mondani és végülis hova fog kilyukadni. Bármennyire is félt tőle, ebben a nyomasztó pillanatban ő is bizonyosságot várt.

- De azért ne nyugtalankodjék, kedves, mert ez, hogy is mondjam csak... *irodalom*. El fog mulni ez a pillanatnyi buta érzés és akkor újra meg lesz elégedve velem. Hiába, én is „költő” vagyok, abból a furcsa beszámíthatatlan szerzetből, amelyen zsarnoki módon uralkodik a hangulata.

Hortenziát azonban nem lehetett jobb kedvre hangolni. Idegei beleremegtek és ha kívánt is hinni Gábor szavainak, nem hitt a szemének, amelyben csak egy valami csillogott rendületlenül: a homályos igazmondás örülete.

- Feküdj le - biztatta erőtlenül - nem mintha nem hallgatnálak most is szívesen. Csak azért menj vissza szobádba, hogy megkiméljelek alattomos pillantásoktól, amikor elbucsuznak és összemossolyognak: mi lesz ma éjjel? „Az önkéntes visszamarad a nőjével.” Tudod milyen csapnivalóan gonoszak... Aludd ki magadat és holnap újra az enyém leszel. Igérd meg, hogy nem fogod feltárni többet a gyötrelmeidet, mert ezzel csak növeled az enyémet.

Gábor kezetsókolt és szó nélkül visszavonult szobájába. Italos ernyedtség verte le lábáról, ruhásan dőlt reá az ágyra. Bizonyos idő múlva arra ébredt, hogy Hortenzia ott térdel előtte és óvatosan huzza a cipőt a lábáról. Ijedt gyorsasággal hunyta vissza a szemét, hogy ne kelljen méltatlankodnia, hogy ne kelljen meghódolnia az előtt az alázatos szerelem előtt, melyet annál kevésbé lesz képes viszonzni, minél rabszolgaibb formában mutatkozik. Hortenzia egymásmellé tette a két bakkancsot az ágy előtt és a paplannal gyöngéden betakarta Gábort.

A fiú nem nyitotta ki a szemét, tetette, hogy alszik és csak belső érzékeivel kísért megkönnyebbülten Hortenzia kivonulását.

## 14.

Nem egyszer fordult már elő, hogy Hortenzia szivdobogva riadt föl: baj van, de ugyanakkor egyre vakmerőbben mégis azt remélte, hogy fokozódó szeretetével örökre magához láncolja e nyugós gyermekeket.

Lénye, amely pár hónap alatt újjászületett, már nem ismert más kötelezettséget, mint minden körülmények között, ha akár az ég és pokol összeszakadnak is, megtartani azt, aki az övé. Még így is, kinlódva a szerelemfáltás örületében mennyi gyönyörűség vár reá! Ha odahaza nem találta helyét és névtelen gyanuk kinozták, leszaladt a Grabenre, az ismerős virágkereskedésbe, mert azt szerette, hogy mindennap friss virág legyen házában. Utközben beszökött a templomba, rányomta fejét a hideg kövekre, kiemelt egy szegfűt a lazán összetartott csokorból, kedvenc szentjének lábához helyezte és mosolygott. Fogadd ugy, mintha az én kis katonám küldte volna! Ahányszor Gáborra gondolt akár itt is a szent falak között, hol az Isten észrevétlenül lebeg egyik templomhelyről a másikra és mint a szellő suhan végig az orgona sipjain is, öntudatlan áhitattal, félig arcára huzott fátyolán keresztül egy kicsit könnyezett és egy kicsit mosolygott, úgy hogy aki látta, irigykedve állapíthatta meg, minő vallásos lélek és azután gyorsan kifujt lélekzettel rohant haza, egyenesen az önkéntes szobájába, hátha ma véletlenül hamarabb engedték ki a kaszárnyából? Ha Gábor még nem volt otthon, betette az ajtót, felhuzta az ágyról a takarót, nézte a párnákat, amelyeken Gábor feje nyugodott és most szívesen gyűrte volna össze, hogy valószínűbbé tegye a képet, amelyet megszokott és ezzel is közelebb kerüljön hozzá. Képzeletében újra látta a párnamélyedést, ahova Gábor feje alvás közben mélyen befuródott.

Egy reggel meg sem várta, hogy Bozsena kitakarítson a fiatalember szobájában. Az ablak nyitva volt, Bozsena lelkesen rázta ki az udvarra a por-rongyot. Hortenzia egy szót sem szólott, mellére helyezett kézzel csak állingált s úgy tett, mintha figyelne valamit. Semmit sem várt, legfeljebb azt, hogy az itthagytott férfiillat végképpen elenyészik a levegőben.

- A fiatal ur - szólalt meg Hortenzia álcázott szemrehányással, mintha a fiatal ur valami rendetlenséget követett volna el, a hamut a függönyhöz szórta volna, vagy bakkancsával megsértette volna a fényes politurt és most emiatt bosszankodnék.

- A fiatal ur - tercelt Bozsena is vékony madárhangján. Elhallgattak, mintha e hallgatásban gondolataik találkoztak volna.

- Tetszik neked a fiatal ur? - kérdezte Hortenzia fölbátorítóan, mint aki nemcsak megérti, hanem természetesnek találja, hogy annak, akit ő imád, mindenkinek tetszenie kell, aki megfordul ebben a házban.

Bozsena fűlig elpirult. Mi sem volt könnyebb a számára ennél. Hortenzia sem látott mást e pirulásban, mint a kis cseléd önkénytelen zavarát, amely elfogja mindig, ha urnője bizalmas-kodóan ereszkedik le hozzá.

- Na ne szégyeld, ha tetszik - s engedékenyen meglegyintette az arcát.

Szívesen társalgott volna a kis Bozsenával, hiszen be volt avatva szerelmének a titkaiba.

Vidáman ébredt és ha össze tudta volna egyeztetni méltóságával, odaállana Bozsenával dudorászni a bamba falusi danákat. Hortenzia sohasem fáradt az utóbbi időkben, akár éjszaka is fennmaradt. Lefogyott előnyösen, vonásai megfiatalodtak, a bőre is rugalmasabb. Szinte kedve volna odalépni a kis cselédhez, megtapogatni az arcbőrét, melyiké rugalmasabb?... Vagy akár jöjjön Bozsena, tapogassa meg az övét... De ezt természetesen nem engedte meg, mit is tudja az ilyen ostoba falusi liba, hogy mi az a masszázs, kikészítés és kozmetika...

Bozsena csak állingált urnője előtt tanácstalanul. Azt várta, hogy folytathassa a takarítást. Hortenzia egyszerre szemrevalónak látta, lelkszemeivel levetköztette, nyugtalanította, hogy olyan helyes kis teste van, pedig nem csinál semmit, ő bezzeg két héttel ezelőtt beiratkozott ritmikus tornára is - éppen akkor jött divatba az, s Marekné ajánlotta - folytonosan hason kellett tartania magát, kifeszített lábakkal, fájlalni kezdte a szívét, egész nap szurt belé és többet nem mert órára menni.

- Hát csak takaríts tisztán, rendesen, ne legyen egy porszem se a butorokon!

Kiment nehéz szívvvel.

Bizony nem könnyű megtartani egy fiatalembert! Ezer és ezer gond, aggodalom, nyugtalanító jel, mind meg kéne beszélni valakivel, de hát kivel? Ludmillával? Ó, Ludmilla csak azért nem vetette rá még magát a fiura, mert visszatartja, hogy pénzt kap tőle és remekül hasznosíthatja nála a találkahelyét. Vagy Mareknével? Hiszen ezt is eszi a sárga irigység! Még jó, hogy Gábort nem érdekli más asszony! Ezer szerencse, hogy egész nap ott tartják a kaszárnnyában, legalább elfárad szegényke, nincs kedve csatangolni az uccán és nincs kitéve kísértéseknek sem.

Áltatja magát: hiszen ha így is van, segít-e az rajta? A magárahagyottság költözi őt a fiuhoz, de mi költözi a fiut hozzá? Felsorolja magában mindazon okokat, amelyek amellet szólnak, hogy Gábornak érdemes kitartania mellette. Néha megnyugszik, néha azonban erőt vesz rajta a reménytelenség, szobájába menekül, üres tekintettel belebámul a tükörbe, mintha tanácsot remélne tőle. A csiszolt velencei tükör ott áll hálósobájának a benyilójában, a csipkemintával letakart toalett-asztalkán. Krém függönyét a tükör szélére újra és újra vissza kell igazítani.

Hortenzia magára zárja az ajtót, ne zavarja, ne lesse őt most senkisé. A nagy számadások, a nagy kérdések és a nagy megpróbáltatások pillanata ez. Ha nem látja magát, könnyen hazudhat befelé akármit, de a tükör félelmetesen igazat mond.

Felkattintja a villanyt, közel tartja arcát a foncsorlaphoz és érzi, hogy hevesebben lüktet a szíve. Feszíti a bőrt a nyakán, halántékán, simogatja uj arckenőccsel a zsirt a szemhéja alatt, elkeseredetten vizsgálja és igazgatja keskeny, vértelen ajkát, feltolja haját homlokából, sietve elegyengeti, mert a homlokon két vízszintes ránc meredezik. Ijedt mozdulattal tép ki egy merev ősz szálát a hajából, majd megint dühösen csapkodja ujjahegyeivel a bőrét, előbb előírás szerint, hogy élénkitse a vérkeringést, később csak azért, hogy verje és büntesse magát. Ezekben a döbbenetes percekben kételkedik magában. Átkozza az időt, amely izekre, porcikákra tépi szét hajdani szépségét. Dühöng, toporzékol, mint valami fenevad a ketrec mögött, azután dacosan összeszorítja ajkát: akarom és megtartom magamnak.

És elkezd *akarni*... A kenőcs mégiscsak megteszi hatását. A szemébe cseppintett atropin kitágítja pupilláját. Ami szép van rajta elrendezi, a fürdő felfrissíti, járása rugalmas, diszkrét érzéki illat veszi körül, kikészíti mosolyát. Divatosan kell öltözködni is, a legjobb fehérneműt kell felvenni, igyekezni kell úgy ülni, hogy mindig félárnyékban maradjon... És most már jöhet Gábor! Néhány órán keresztül, amíg együtt lesznek, újra fel fogja gyújtani elhalványodott vágyait.

De ha nem jön a fiu, a kin előlről kezdődik megint. Ujra az elrettentő felismerés: - ez már az utolsó felgyulás az ő életében, azután nincs többé semmi! Ezért kell lobognia, mintha a kárhozat lángnyelvei gyújtották volna fel!

De hátha nincs is a kaszárnnyában? Ott lebzsel valahol egy nőnél, szerelmi rablólházban, ahol kiszipolyozzák az erejét s úgy kerül haza, mint egy kicsavart rongy. Mihez kezdjen el vele? Félős, hogy idegizgalmában máris összezsipkedték a türelmetlenség, a kétely, a féltékenységek

fullánkjai s most már minden jöhet, csatakos lett, mintha az egész városban körülhajszolták volna. Ilyen állapotban szépsége már képtelen több táplálékot meríteni a saját tüzeiből.

Legalább valami biztosat, értelmeset tudna kiolvasni kedvese arcából! Ellesni, meglopni az igazságot. Megtudni végül is, hányadán van vele? De az arc azonnal bezárul előtte. Csak annyit árul el, hogy gondolatai nem itt időznek, hanem kószálnak a semmiben. Nem nő, hála Istennek! Ha ez így lenne, azonnal elevenére tapintana, ha mégugy elkendőzi is érzéseit. Egy szerelmes asszony ösztönei sohasem csálnak. Költő, verseket ír, alaptermészete a szórakozottság és ugylátszik, belemerülni álmodozásaiba többet nyújt neki, mint a szerelem. Ezzel tisztában kell lenni. Bármilyen lesujtó is, szerelmükben ő az, aki többet nyújt.

De ameddig egy szál köti hozzá, belekapaszkodik. Amíg azt nem mondja, hogy nem - már pedig sohasem mondja - semmi sincs elveszve. Csak jönne már!

És ime már hosszasan megszólal a csengő az előszobában. Gábor hazaérkezett. Még mielőtt Hortenzia fölkapja pongyolájának szélét és kirohan, Bozsena már kinyitotta az ajtót. Hajlékony teste megadóan hozzá dörgölődik. Gábor, amikor megpillantja a grófnőt, mosolygó ábrázatot ölt, de nem enged meg tulbizalmaskodást, - például, hogy az asszony megcsókolja. Ha már Hortenzia annyira nem elővigyázatos, ő mégsem csókolózik a cseléd előtt. Valakinek csak kell ügyelni a látszatra. Igen egy negyedóra múlva be fog menni hozzá. Fáradt rendkívüli módon és kedvetlen is, nem tehet róla, hogy napok óta az. Nem kap semmi jó hírt hazulról. A pénze sem jön meg. De hagyjuk... Meg kell értenie, hogy...

Hortenzia mindent megért. Hát vonuljon csak el, hozza rendbe magát. De siessen, mert a gróf bármelyik pillanatban betoppanhat. Gábor bevonul, de nem borotválkozik meg, még csak le sem porolja magát. Idegesen egyik cigarettáról a másikra gyújt és csak azért ül a szobájában, hogy az időt nyujtsa.

Végre bemegy a grófnőhöz, közönyösen, emóciók nélkül, katonabluza rendetlenül kigombolva és bakkancsának zsinórját is gyászosan huzza maga után.

- Hogy vártalak! - suttogta az asszony és tulajdonképpen amit várt, csak egy szó, egy mozdulat volt, amely kiemeli őket abból a komor atmoszférából, amelybe egyidő óta mindketten belesüppedtek.

- Te oly drága vagy - feleli Gábor és semmisem árulja el, hogy észrevette volna Hortenzia elfojtott szenvedélyét, aki az egész nap várakozását egyetlen elborult pillantásban gyűjtötte össze.

- Mindig csak ezt mondd nekem. Ahelyett, hogy megcsókolnál.

Gábor magához vonta.

- Milyen borostás a szakállad, - hunyta be a szemét és megremegett.

- Husz évet, husz kerek évet fiatalodnék, ha egyszer úgy csókolna meg emberevő nagy szájával, ahogyan én szeretném - gondolja Hortenzia és már azzal is megelégedett, hogy az ifju ott lélezkzik a közelében.

Hortenzia szemére vetette, hogy már több mint egy hete nem mentek Ludmillához. Gábor elkezd panaszkodni, hogy beteg, nem érzi jól magát, majd a legközelebbi napokban kipótolja. Hát akkor legalább este igyekezzék hamarabb hazajönni. Tényleg beteg-e? - Most sietve tapogatja meg a fiut a csuklójánál, a homlokán. Ágyba kell feküdni. Majd ő teát főz... Vigyázzon az Istenért, óriási influenzajárvány van a városban. Nem érzi, hogy láza volna. Talán hozza a hőmérőt? - Nem, az idegeim rosszak. Ettől vagyok ingerlékeny. Ha csak három napig zavar-talanul élhetnék. - Nekem kitűnő idegcsillapítóm van - mondja Hortenzia szolgálatkészen. - Hát akkor kérni fogom kedves...

Inkább beveszi, hogy bebizonyítsa, hogy nem szimulál. De azért este csak nem jön haza, mert állítólag egyik unokabátyját akarja meglátogatni a 68-asoknál, aki holnap indul a harctérre. Illik együtt lenni vele. - De hát miért nem hozod föl, itt együtt is elbeszélgethetnénk, végre volna egy rokonod, akit én is megismerhetnék. - Az nem lehet, Hortenziának meg kell értenie. Éjfél lett, amikor hazakerült. Másnap délután nem is jött idejében a kaszárnnyából, megint csak későn somfordált haza, s lábujjhegyen próbált szobájába lopózni. Hortenzia nagy jelenetet csapott, bevonszolta a nagy szobába. A gróf nem volt otthon. Kétségbeesésében odahullott a fiu lábaihoz. Gábor nem segítette föl, hagyta, hogy onnan beszéljen fel hozzá a szőnyegről. Átjárta agyát, hogy tulajdonképpen így van rendjén. Ha volna egy leány, akit ő is így szeretne, éppen így tenne előtte. Nagyon nehéz megállapítani, hogy melyikük szenvedett most jobban.

Hortenzia csüggedten fölállott és bement hálósobájába. Másnap azonban megint nyájas volt és úgy tett, mintha a tegnapi jelenetre nem is emlékezett volna. Gábor megnyugvással látta a változást, s hosszasan mesélt neki mindenféléről. Hortenzia összeszorított fogakkal hallgatta. Ugy tetszett, hogy most már nem Gábor jólismert kaszárnnyá-szagát szimatolja, azt a keserűnyés illatot, amely a prófuntra emlékeztette, hanem valamilyen álnok gyöngédség illatát, amely úgy tapadhatott hozzá egy fiatal idegen nő keze érintésétől.

És most már elkezdett féltékenykedni. Gábor belső vihart olvasott le az arcáról, engedékenyen megcsókolta és határozottan megígérte, hogy vasárnap felmennek Ludmillához és az egész délutánt együtt töltik. Hortenzia állatias nyögéssel fogadta a csókot, mint akinek megkegyelmeznek és visszafogadnak egy olyan világba, amelyből már kihullt.

Féltékenysége ma nem adott kifejezést. Ez az örület azonban pár nap alatt elhatalmasodott rajta. Egy délután, hat óra tájban lehetett, Gábor elhagyta a kaszárnnyát. Amint kilépett, szeme véletlenül a szembenlévő órászüzletre tévedt. Az üzlet mellett volt a kapu, amely homályos kapualjba vezetett. Egy hárászkendőbe burkolózó idősebb asszonyt pillantott meg, kezén durva gyapjukesztyűvel, mereven hozzá simulva a falhoz. Szíve hangosan dobogott, amint reá pillantott. Az volt a gyanuja, hogy a grófnő! Rettenetes zöld világító szeme valósággal sütött a kendő alól, de most megriadt, kétségbeejtő tanácsalansággal keresett menekvést. Vagy talán nem is ő volt, csak emlékeztetett reá? Hogy meggyőződjen, nem ment le sétálni a Friedrich-Strassera, hanem egyenesen a lakására. Gyanuját fokozta, hogy a grófnő nem volt odahaza. Máskor ilyen időben mindig odahaza szokott időzni. Nem egyszer leste őt a balkonon, nyakán sállal, gubasztva bundájában, mely alól kicsillan a kék selyem pongyola. Más alkalommal a szentek hidjánál, a szmihovi oldalon, Bozsénát ismerte fel a ködben, amely közel a vizpartjához sűrűbben nehezedik le, mint bárhol a városban. Valóban Bozsena volt, ő is abban a kémlelő mozdulatlan tartásban, mint Hortenzia minap a kaszárnnyá előtt. Vékony ujjacskáival a kőpárkányt szorongatta és amikor pillantásuk összetalálkozott, elkezdett futni. Gábor rákiáltott, Bozsena megállt. - Mit keresel itt, Bozsena? - rivallt rá, azonban félt az őszinte felelettől, mert félreismerhetetlen volt a helyzet; - Hortenzia parancsolta ki ezt a szegény, ártatlan bogarat, hogy leskelődjék utána. Bozsena csak szepegett, elgömbült a szája és könnyek gyűltek a szemébe. Gábor azonban gyöngéden megfogta a karjánál: - ne szólj egy szót sem! Te nem láttál, érted? Nem vagyok kíváncsi, hogy miért settenkedtek a nyomomban. No elég volt, ne bögj te aprószen, gyere velem, igyunk meg valahol egy teát. Kezembe veszem a kezedet és fölmelegítelek. Te ostoba... Ha nem volna ő a szeretőm, csak téged választanálak.

Bozsena ijedten védekezett, de ugyanakkor megkapaszkodott Gábor karjában és engedte, hogy elmozdítsa helyéből. Ha megtudja a grófné... - kapta ki kezét és Gábor gondolatát a szeméből olvasta ki. Igen, a grófné is itt kószál valahol, lesi egyik, vagy másik utkeresztződésnél és dráma lesz, ha őket így egymáshoz szorosan lapulva találja. Talán még Ludmillát is mozgósította, még az sincs kizárva, hogy a grófot is utána küldötte. Ahogy ez a tündöklő város alá van aknázva kémekkel, akik mind a monarchia agóniáját siettetik, éppenugy

hálózzák be, keresztezik, törökbe és csapdába ejtik az ő nyomoruságos életét is! Láthatatlan hurok van a nyaka körül és csömörletesség a szívében.

- Most szépen hazamész Bozsena - mondotta neki németül, nem tulajdonítva fontosságot, hogy azt is megérti-e, amit most fog mondani neki. - Beszámolsz odahaza, hogy láttál, nyomon követtél, bementem a Slaviába, kiültem az egyik kávéházi ablakba és elkezdtem ujságot olvasni. Négy hete ugyan tilos a hadsereg tagjainak belépni ebbe a gyanús kávéházba, kiadták napiparancsban is, még tábla is van a bejárón, a lépcső fölött, hogy katonáknak elkerülendő, de én nem törődöm vele, robbanni akarok és egyenesen kívánom, hogy veszélyes helyzetbe sodorjam magamat.

Bozsena türelmesen hallgatott. Gábor elbocsájtotta, elindult és többizben visszánézett. Bozsena szedte apró lábait, oly gyorsan vágott át az uttesten, hogy majdnem elütötte egy villanyos.

Azon az estén is későn ment haza. Tartott tőle, hogy ma elkerülhetetlen lesz közöttük az összecsapás. De ő meg fogja mondani, hogy elég volt, ő nem hadifogoly, s másnap kiköltözik. Igaz, két hónapja tartozik a szobabérrel, most nincs pénze, ami volt elköltötte, de szerez pénzt a föld alól és magának a grófnak fizet. Igen, ez az egyetlen megoldás... Ennél jobb ürügyet úgy sem találhat. De a gróf este történetesen otthon volt. Gábor hallotta nehéz szuszogását a szőnyeggel letakart ajtón keresztül. Erre egy kicsit megnyugodott. Hát majd holnap! Egyelőre, hogy valamilyen elhatározást megérlelt magában, megkönnyebbültnak érezte magát. Csengetett Bozsenának. Kérte, hogy rakja meg a tüzet, noha a szobában elég meleg volt. Miután Bozsena fölszította a tüzet, nem engedte ki, hanem odaültette magához az ágyra. Tudta az első perctől, hogy ezt a kis szüzet akkor veheti birtokba, amikor éppen akarja. Elkezdte cirógatni, játszadozott vele. Bozsena előbb szabadkozott, de azután megadóan simult hozzá. Nem történt közöttük semmi. Csak ültek, szorongatták egymást és nem törődtek, ha akármilyen történik. Egy szót sem szóltak, csak átölelve tartották egymást. Bozsena ült a Gábor ölében, nézte a lángotvető fatuskókat, élvezte az elérhetetlent: - visszasimogathatta Gábor selymes haját. A grófnő hálósobáján keresztül átszivárgott a belső szoba vékony fénye. A grófnő nem aludt. Amikor Gábor érezte, hogy nem bír tovább ura lenni fölkorbácsolt érzékeinek, megcsókolta Bozsena szemeit s azt mondta:

- Vasárnap délutánra öltözz föl nagyon csinosan. Elmegyünk együtt és megcsaljuk a grófnőt. Ennyivel tartozunk egymásnak.

Vasárnap délutánt mondott szándékosan, mert ekkorára ígérte meg Hortenziának, hogy felmennek Ludmillához. Most majd ehelyett egy kis zugszállodába megy, amilyenekkel tele vannak a mellékuccák!...

## 15.

Joachim titokzatos arccal vonta félre Gábort.

- Valamit akarok mondani neked. Egy sereg segédszolgálatost kiküldenek a hadtápbba. Holnap, legkésőbb holnapután kijön a napiparancs. A fogalmazványt már láttam, Wulf törzs-örmester adta ide, hogy huzzam le sapirográfon. Közben visszakérte, mert az ezredes javítani akart rajta. Te is köztük vagy.

Gábor vállat vont.

- Csak azért mondom neked, mert emlitted, hogy hadbírói kinevezésedet várod. Tanácslom, hogy mozgasd meg azonnal az embereidet. Cseppet sem kellemes kimenni ilyen vacak téli időben.

- Jössz ebédelni?

- Tudod, hogy benn étkezem a kaszárnnyában - felelte árnyalatnyi nehezteléssel. - Menázsipénzből nem tudnék künnit kosztolni. Egyébként már meg is ebédeltem.

Ott szokott ebédelni az irodán. Az ordonánc leteszi a párolgó csajkát az asztalra, - gulyásleves van rendszerint, néha puliszka, de asztala fiókjában mindig akad egy kis szalonna, sajt. Három perc alatt kész van az étkezéssel.

- Kisérj el. Mostanában én sem étkezem a grófnőnél. Van itt egy kis kifőzde a Rudolfeanum közelében, odajárok.

- Mióta?

- Néhány nap óta. Kérlek, észrevettem, hogy egyre nehezebben tudják ezek a civilek beszerezni a húst, a zsírt, a vaját. A mai drágaság mellett nem találják meg a számításukat az én kosztomnál. Hát nem igaz?

- Vacsorázni sem vacsorázol nálunk?

- Nem.

- De ott laksz?

Gábor biccentett. Joachim a fejét csóválta. Az nem igaz, hogy a gróféknál ne volna bőségben minden. Itt valami nincs rendben. Furta az oldalát, hogy megtudja.

- Ebédeltem ugyan, de azért asszisztálok neked, ha akarod.

Gábor mohón falta be az ételt, oda se figyelt. A hír, amit Joachim közölt vele, szüntelenül foglalkoztatta. De a történetek után nyugodtan fogadta a fordulatot.

- Ha a gróf szól az ezredesnek, - kezdte el újra Joachim - akkor még lehet segíteni. Azt kell mondania, hogy benn van a kérvényed a hadtestparancsnokságnál és néhány nap múlva elintéződik. De ha ezek egyszer már benyomtak, nehéz lesz kikaparni a hadtápból.

- Köszönöm, hogy szóltál. De én egy lépést sem fogok tenni érdekemben. Lesz, ahogyan lesz.

Joachim nagy szemeket meresztett:

- Elment a szépeszed? Én a te helyedben... Eh, ostobaság, hogy így beszélsz! Mit gondolsz milyen fényes beosztást fogsz kapni? Legjobb esetben a pékekhez osztanak be, vagy be-dugnak egy magazinba. És hiába áztatod magad, hogy a front mögött vagy, egy nap múlva csak azon veszed észre magad, hogy zsupsz, künn vagy az arcvonalban. Látod nekem nincs semmi összeköttetésem. Nincsenek reményeim, hogy egyik napról a másikra fedezékmentes

főhadnaggyá léptetnek elő. De én megbicsakolom magamat, innen nem mozdulok és hatökrös szekérrel sem cipelnek el a helyemről. Igaz, én már nélkülözhetetlen is vagyok - tette hozzá rátartással.

- Megmondottam neked, hogy egyetlen lépést sem fogok tenni. Sőt bevallom, egyenesen örülök a távozásnak. No igyál meg hát egy pohár pilzenit, a kedvemért.

Joachim ivott, várta, hogy Gábor bővebben megnyilatkozik, de harapófogóval sem tudta kivenni barátjából, hogy miért lett egyszerre annyira harcias.

Gábor egy szóval sem említette a grófnőnek, hogy el fogják küldeni Prágából. Már azóta, mióta rájött, hogy minden lépésére vigyáznak, a leghüvösebben érintkezett Hortenziával. Szándékát azonban, hogy még január 1-én kiköltözzék, nem tudta keresztülvinni, mert még mindig nem jött meg a zsebpénze hazulról. Méltatlankodása azonban lassanként szűnőben volt, mert a grófnő változatlanul nyájas és türelmes volt hozzá, a karácsonyestét náluk kellett töltenie, ajándékot kapott mindkettőjüktől, amit ő is apróságokkal viszonzott. Máskülönben kellemes este volt. Mennyezetig érő karácsonyfát gyújtottak meg, Arnold gróf a fonolán eljátszotta a *Stille Nacht*-ot, puncsot ittak, pazar vacsorát ettek, rántott csiga volt az előétel. Igen, ha a kapcsolatot, amely őt Hortenziához fűzte, valamilyen csoda folytán barátsággá lehetett volna átlangyosítani! És ha Bozsena nem viselkedett volna úgy, mint aki kész önként bármelyik pillanatban odaadni magát. De sajnálta a kislányt és félt, hogy már nem sokáig képes fékentartani magát. Minden azon az uton volt, hogy visszatérnek az előbbi állapotok és éppen ezt akarta elkerülni.

Mielőtt január 5-én reggel bement volna a kaszárnýába, megizente Bozsenával a grófnőnek, hogy ne nyugtalankodják, csak el kell utazni néhány napra egy őrszállitmánnyal, amelyet Grácban meg Leobenben kell leadni. De nem tért vissza. Ott a kaszárnýában öltözött be marsadjuosztirungba, felült a vonatra, maga sem tudta, hogy hova megy, csak annyit, hogy az északi harctérre.

Krakkó, Varsó, Breslitowszk. Itt e leégett és elüszkösödött városban érezte meg először a háboru lehetét. Abban a félig összeomlott házban, amelyben beszállásolták, bajonettel megcsönkitott családi portrék feküdtek a padlón és a katonák zongoralábakkal tüzeltek. Majd Dobrepole, kecses Mária Terézia korabeli lengyel udvarház, hóval borított parkkal, elhagyott szökőkuttal, amelynek üres medre fölött egy kőfaun összetört síkjával borongott. Gyűjtőállomás parancsnoksága volt, néhány napig itt tartották. Az egyik szobában az íróasztal-fiókban egy kötet Heinét fedezett fel, már mindent kiszedtek a fiókból, csak ez maradt ott. Lelkifurdalás nélkül elzsákmányolta s bedugta a torniszterébe a konzervek mellé. Szlonimban egy ismerős őrmesterrel találkozott, aki az ő szülővárosában volt borbélymester. Az őrmester nagyon megörült, azonnal elvitte magával biliárdozni a kisváros egyetlen kávéházába. Olyan zöldposztóju asztalon játszottak, melynek már nem volt egyetlen ép része sem. A gyűjtőhelyen egyazon parancsnokságnál kaptak mind a ketten beosztást egy rögtönzött trénoszlopnál, amely Novo-Raizyban a németek vezetése alatt állott. Előbb azonban Mipakiban a divízió-parancsnokságánál kellett még egyszer jelentkezniök. Mipakiban néhány egykori önkéntes-társával találkozott, akik már mind zászlósok és hadnagyk voltak. Gunyolódtak rajta, hogy lám mégis idekerült, de ugyanakkor irigykedve állapították meg remek beosztását, mert nekik szabadságuk leteltével újra ki kell menni az arcvonalba. Bánatukban még egyszer berugtak és minden pénzüket otthagyták a hadsereg ringyójánál, Mipaki Marcsánál.

Végre tartósabban fedél alá kerülhetett. Közvetlen parancsnoka egy cserzett, vörösarcu főhadnagy volt, civilben írógépügynök, rettenetesen gyűlölte, mert magyar volt és még csak azt sem engedte meg, hogy a tisztikonyhán étkezzék, noha ez rendszerint kijárt a hadtápnál lévő önkénteseknek. Knorr főhadnagy szenvedélyei közé tartozott, hogy kátrányos sátorlapokkal elkerített négyszögben meztelenre feküdt és a téli napon, fekete szemüveggel a szemén,

napfürdőzött, tucatszámra rekviráltatott írógépeket Isten tudja honnan, amelyeket azután rendre hazaküldözgetett Karlsruheba. Gábor csak most irta meg az első táborilapot Hortenziának, aki azután minden áldott nap címeres leveleivel, gyönyörű meritett papíron ostromolta, amelyek előbb egytől egyig a főhadnagy kezén mentek keresztül, aki külön honvédelmi érdekből saját magának tartotta fenn a magánposta ellenőrzését. Knorr ezeknek a leveleknek láttára még dühösebb lett. Bejött a magazinba, lovagostorát csattogtatva ordított, hogy megint hiányzik a zab, meg a melassze. Az önkéntes bizonyára eladogatja. Majdnem azt mondotta, hogy ellopja, de visszaszívta szavát és csak annyit jegyzett meg, hogy vagy a kiosztásnál, vagy pedig a továbbosztásnál számítja el magát egy-két zsákkal. Ha még egyszer előfordul, haditörvényszék elé állítja. Veszélyben a haza és ideküldenek nekem egy komolytalan fickót, valami kalandort, aki birodalmi grófnőkkel vált szerelmi leveleket, - gondolhatta magában Knorr és minduntalan beküldte egy osztaggal a lövész-árokba, hogy cementet fuvarozzon és más tapasztóanyagot, akkor is, ha nem volt arra odakünn semmi szükség sem.

Gábor különös helyzetbe került. Noha segédszolgálatos volt és csak hadtápra alkalmas, tulajdonképpen a fronton veszélyeztette nap-nap után az életét. Miközben az ezredek jól be voltak ásva fedezékeikben, embereivel ő folytonosan ki-be járkált és tüzeltek rájuk. Igaza volt Joachimnak, ezzel a beosztással bekapja a kefét.

Pár hét alatt Gábor belekóstolt a harci élet minden nyomoruságába. Egész nap lótot-futott, zabért szekerezett, rakta a magazinban a konzervek hegyeit, egyik hordó rumot a másik mellé, a cukrot és a csokoládét. Ez ugyan még nem háboru, de ott élt a háboru szélén és a látszólagosan páholyban ülők oldaláról nem egy hősi kimulást is észlelhetett. Amikor este - ha nem kellett kimenni a lövészárókba - végigdőlt magas faléceken nyugvó ágyának kemény szalmazsákján a barakkban, és végiggondolta új életét alaposan, csodálatosképpen - leszámítva Knorr elviselhetetlen komizságait - megelégedettnek érezte magát. Ez valóban más világ, egy más égtáj, úgy kellett venni, ahogy van. Nem félt a haláltól sem. Nem nyugtalanította a gondolat, hogy bármely pillanatban otthagynak a fogát. Egyik nap légítámadást intéztek Novo-Raizy ellen. A tőzsomszédságában repült levegőbe a konyha a szakáccsal és a krumpli-hámozókkal együtt. Egyszer mégis csak ki kellett jönni - gondolta. Nem kell lesütött szemmel járnia, mert alávaló módon odabujt egy asszony szoknyája mellé. Hogy is juthatott eszébe, meguszni a háborut anélkül, hogy puskaport szagolt volna? Igazuk van azoknak, akik gyávanak és szökevénynek tartották, mert hiszen tulajdonképpen nem a háboru elől bujkált eddig, hanem azelől, ami még ennek is fölötte áll: - az európai ifjuság közös végzete elől. Más szóval: - ki akart bujni a törvény alól, amely kötelező mindenkire s amelynek érvényessége nem a háboru tartamára szól, hanem majd csak azután lép életbe. Erkölcsi kötelmek ezek. Mert lehet a háboru önmagában véve erkölcstelen, de a közösségi tudat iratlan szabálya: cselekvőleg résztvenni benne neki is, ha már egész nemzedéke ott rothad a lövészárókban. Nem bujhat ki ő sem, mert elveszíti a jogcimet, hogy majd együtt legyen azokkal, akik a romok fölött új építkezésre szövetkeznek. Már fölemelt fővel felelhet, ha majd megkérdezik tőle, hol voltál a világháboruban? - Ott voltam együtt veletek! Én is átestem a tüzkeresztségen, testi áldozatot hoztam, a verejtékemet és egészségemet adtam oda és kockáztattam életemet is - ámbátor sok hasznomat nem láttatok és inkább csak fölösleges kiadást okoztam a kincstárnak.

Persze lesznek sokan, akik hárijánoskodnak és a késői maradványoknak legendás harci cselekedeteket mesélnek majd. Lesznek olyanok is, akik mindvégig sikeresen bujkáltak és egyszerre szemérmetlenül verik mellüket: - én idehaza dolgoztam érettetek! Lehetővé tettem, hogy ti odakünn nyugodtan csatázhassatok. Amit csináltam értékesebb, mint a ti munkátok, akik csak vak parancsnak engedelmeskedtetek, de én ésszel és leleményességgel iparkodtam. Gábor a nyugtalan, hidegfényű éjszakákon kitekintve a barakk ablakán a végtelen orosz-lengyel tájra, beleringatva magát a távoli ágyuk morájába mint az éj hangulatának természetes

elemébe, filozófikusan mérlegelte a maga kis szerepét, összehasonlítva az első vonalban küzdő bajtársaiéval. Serédy hadifogságba került. Bendának amputálták a jobblábát. Demeter megkapta az arany vitézségi érmet. Mi van Berinkeivel, Polgárral? Dengel szegény, szurony-roham közben esett el Horatiussal a zubbonya alatt... Ezek mind hősök, de vajjon fogják-e bajtársnak tekinteni őt, aki bár bőrtokban szolgálati revolvert hordozott, sohasem sütötte el a fegyverét. Forma szerint hadtápos és csak tekereg itt a hadizónában. Igaz, veszélyesebb életet élt, mint például Joachim barátja a kádernél. De hát - minden a véletlenen mulik. Isten tenyerében vagyunk valamennyien. Odahaza is lehullhat egy ostoba téglá és agyonütheti a legbékésebb járókelőt.

Ne emlegessük tehát tulsokat a harci babérokat. Valljuk be magunk között, hogy végnélküli fokozatok vannak egyik vagy másik hadbavonult katonának a vitézsége között. Egyet azonban senkisem vitathat el tőle. Részes volt az élménynek. Résztvett az arcvonalon végigrezgő minden legfinomabb izgalomban, egyszerre mozdult meg az ő sorsa is az óriási kigyó minden gyűrűzésével, benne főtt ezer és ezer verejtékező férfitest nehéz párlatában, sodorta őt is az énekhang deliriuma és ő is teletorokkal fujta az érkező katonavonatok utasaival: „égnek a gyertyák az oltár előtt, mégsem jött haza a párom”. Ez az, benne volt az „ütemben”!

Az elszakadt világgal alig tartott kapcsolatot. Ujságot csak nagyritkán olvasott, akkor is volt már vagy kéthetes. Kulturigényeinek csak annyiban élhetett, hogy egy széles padlón átjárt a németekhez s ott a Feldbuchhandlungból vásárolgatta az olcsó, sárgafedélű Ullstein regényeket, amelyek giccses tartalmát - hálaistennek - huszonnégy órán belül tökéletesen elfelejtette. Leveleket kapott hazulról és Hortenziától. Legtöbbször szűkszavuan válaszolt reájuk, tábori lapon, mint aki épen két ütközet közé került. Hortenzia elhalmozta szeretetadományaival. Almásrétest, érmelegítőt, hósapkát, téli holmikat küldött neki. Közben apránként kitavaszkodott. Knorr a kátrányos napozóban olyan fekete lett már, mint a cigány s miután messzi környékről az összes írógépeket elrekvirálta, nem birt a szenvedélyével, hogy valamit mégis csak gyűjtenie kell, kegyeszerek és templomi ikonok fölhalmozására vetette magát.

A front különben csöndes volt. Majd tavasszal lesz valami - suttozták, viszont a vérmesebbek gyors békekötésben reménykedtek. Gábort sem az egyik, sem a másik eshetőség nem izgatta tulságosan. Csöndes megadással töltötte be szerény alkatrészi hivatását az óriási gépezetben és ha Hortenzia eszébe jutott, megbékélés élt iránta szívében. Már nem vett rossz néven semmit sem tőle. Levelei, amelyeket küldözgetett, egyenesen meghatották. Csacsiság is volt akkor oly nagy feneket keríteni a dolognak, semmiért kinozta vonzalmával, sőt figyeltette. Meg kell érteni, hogy egy szerelmes asszony mindenre képes. Ha jól meggondolja, elhamarkodott lépés volt az is, hogy nem szólt a grófnak és meglógott minden bucsu nélkül. Mégis csak másképpen festene az élete, ha hadbíró volna. És ha már zsebében van a kinevezése, mi sem könnyebb, mint elhelyeztetni magát Prágából és szabadulni. Mindegy, - már megtörtént! Viszont mégis csak ki kellett szagolni ide, már becsületből is.

Elkövetkezett az április. Lanyha szellő olvasztgatta a fagyott göröngyöket. Egyszerre megélénkült a harci tevékenység is. Vége a szép nyugalomnak, amikor a frontokon hetekig nem voltak más nyomok a hómezőn, csak amelyek az állások mögött a latrináig vezettek. Az áhitott békéből nem lett semmi. A megfigyelő ballonok sűrűbben emelkedtek a ragyogó kék ég felé. Ujabb csapatok vonultak át a falun. Határozottan készült valami Baranovici körül. Ellenséges repülőgépek berregtek a lövészárkok fölött, heves tüzelés minden hajnalban, pontosan fél öt óra körül. Egyre több cementre és tapasztékra volt szükség, hogy a fronton megrongált fedezékeket helyreállítsák. Egy kora reggel, amikor Gábor az üres szekerekkel visszafuvarozott az országúton, amely emelkedéssel vitt felfelé és néhány százméteren keresztül a dombok nem takarták, váratlanul gránát csapott a lovak közé. A nyomás őt is a földre teperte. Eszméletlenül terült el. Ráfektették az egyetlen épen maradt szekérre és bevitték.

Nem tudott kimerítően számot adni, hogyan történt a támadás. Molcsadon a kórházban megállapították, hogy elrepedt a dobhártyája és idegsokkot kapott. Továbbszállították Pruzsaniba, a kórházi szétosztó állomásra. Még egyszer megvizsgálták, majd felültették a kórházvonatra.

Tulajdonképpen a kórházvonaton eszmélt fel Gábor, hogy viszik befelé. A vonat vagonjaiban a függőágyakban fennről is, meg lennről a nehéz sebesültek jajveszékelése hallatszott, az elhomályosított kocsit - csak szürke burokkal letakart villanykörte világította meg - elviselhetetlen karbolszag itatta át, az éjszaka óráiban lábujjhegyen járt keresztül a vöröskeresztes ápolónővér, gyöngéden odalépett a legtöbb ágyhoz, hogy megnézzze a láztáblát, megigazítsa a derékaljat vagy odatartsa az éjjeliedényt. Egyes állomásokon sokáig vesztegeltek. Gábor zubbonya ujjával végig törölte a függőnyt és csöndesen kinézett. Itt-ott hordágyon emeltek le valakit, ez már halott volt vagy a végét járta. Ebben az átmeneti helyzetben, ami már nem volt harctér, de még nem volt hátsó országrész sem, csak a seb ordított fel türelmetlenül. Gábor a velejéig érezte át a háboru borzalmait.

A vonat elindult és ő megkönnyebbülten látta, hogy minden kilométerkö messzibbre viszi a gyötrelmes völgyeitől. Hangosan vert a szive: simán uszta meg a gránátot és most már olyan helyre kerül, ahol újra meg lehet találni az élet gyönyöreit. Radom, Chielze - olvasta le az állomás jelző táblákat, reggelre már Krakkóban leszek. Vajjon itt tartják vagy viszik tovább? Az állomáson csak néhány katona állingált, újabb hordágyakat emeltek, újabb sebesülteket és betegetek raktak le, a vonatvezető hadnagy feszesen jelentést adott le a pályaudvarparancsnoknak, a váróterem homályos ablakain keresztül polgári utas kucsmája, kendőbe pólyált parasztasszonyok üres tekintete látszott, a gőzfelhő sivitva szállott fel a kerekek alól és eltakarta a szem elől még a közeli teherkocsikat is, amelyek a szomszédos sinen állottak küldeményeikkel. És azután újra végtelen táj, a teliholdas horizont, még mindig befagyott patakok, amelyekből egy-egy fa csupasz ágzatának finom körvonalai rajzolódtak elő, felséges nyugalom, amely felette áll minden agyafurt emberi számításnak.

A kórházvonat egyrészét Krakkóban lekapcsolták. Krakkóban őt is leszállították, újra megvizsgálták, megkérdezték, melyik ezredhez tartozik, egyideig még tanácskoztak a fehérköpenybe öltözött főorvos és a vonatkísérő hadnagy, hogy mit csináljanak vele, végül is visszairányították Prágába.

## 16.

A helyőrségi csapatkórházban helyezték el, de alig volt ott három nap, máris áttették az üdülőkhöz. Az idegeivel határozottan rosszul állott, fülét is kezelni kellett. Szerencsére betegsége nem mutatkozott hosszulejáratunak. Egyébként is segédszolgálatos, úgy is ment ki, és ha még egyszer visszairányítják, akkor se kerülhet rosszabb beosztásba, mint amilyenben eddig volt. Gábor azonban néhány hétig még nem akart jelentkezni ezredénél. Ugy spekulált, hogy az üdülőben kihuzza majd a nyárig, azután betegszabadságot kér, mindenesetre jár neki szabadság is, mire pedig lejár a szabadsága, már rég meg is kötötték a békét. Az üdülőtelep fenn volt a Letnán, a Moldova melletti enyhe magaslaton, egyikén azoknak a domboknak, amelyeken a Hradzsín is állott. Hosszu, párhuzamos barakkokban helyezték el az üdülőket, ahol az orvos Gábornak igen jó erdélyi ismerőse volt. Az orvos civilben járt, a parancsnok Jablonkay őrnagy, egy hetven éves aggastyán, akit a nyugdíjból ráncigáltak elő és aki már olyan pipogya ember volt, hogy tőle nyugodtan ellophatták volna az egész üdülőtelepet. Jó messzire a várostól, istenáldotta hely, éppen Gábornak találták ki. A polgári orvos megörült, azonnal karonfogta, vitte magával sétálni és kijelentette, hogy legalább két hónapig fogja ott tartani. Joviális agglegény, bolondja az asszonyoknak, egész délutánokat lődörgött utánuk és abban a hitben élt, hogy csak a kisujját kell kinyújtania, akár Rohan hercegnőt is a rabnőjévé teheti. Valóban a hercegnő, amikor egy izben megtekintette a telepet, barátságosan meginvitálta a doktort is, hogy a barátság szála nem fűződtek tovább, a doktor kijelentése szerint csak ő rajta mulott, mert abban az időben két-három uriaszonynál is angazsálva volt, már amennyire szavain el lehetett menni. - Kérlek az én koromban... - kedélyeskedett - végtére nem vagyunk vasból - ütött a térdére vidáman, megfordult minden nő után és úgy járt a nyakcsigolyája, mint a divatbábuké a kirakatban, amelyek fejét egy mozdulattal hátra lehet fordítani.

- Bazedovod van - állapította meg a doktor, - ez pedig annyit jelent, hogy négy hétig szénsavas fürdőt fogsz venni és Faraday-árammal kezelteted magadat. Én majd intézkedem. Persze ez a betegség csak igen kis részben állott fenn, mindenesetre jót tett a sokk-nak, amely amióta itt van, rendkívül megenyhült. A szénsavas hidegfürdők egymagukban is remekül hatottak, de Gábort a zavartalan szabadság élvezete gyógyította meg, a tiszta levegő, a Belvedere-park. Az üdültől csak néhány percrenyire volt e park. Amikor kezelésre ment, mindig keresztül kellett mennie rajta, itt sétált, vagy ült a köröndben néha órákon keresztül nem csinált semmit sem, csak letette a sapkáját maga mellé, magábaszívta a felgyült ég minden forróságát, nézte a gyermekeket, amint játszottak, mintha nem is lett volna háború a világon. Szürke ruhás nőrszök elegáns gyerek-kocsikat tologattak, öreg urak üldögéltek le mellé a padra, olvasták a Narodni Listyt, sétapálcáikkal ákom-bákomokat rajzoltak a porba. Néha fiatal lányok vágattak át fehérén, kibomlott hajjal tenisz rakettel a kezükben a gondosan kavicsolt sétautakon. A kertész pedig megkezdte az öntözést, holott még nem is volt szükség rá, irdatlan ollójával nyesegette az ágakat és tolta talyigáját azokkal az áldott műszerekkel, amelyek a tavaszi táj kozmetikájához tartoznak. Katona aránylag kevés fordult meg a parkban, mert a tisztü üdülő nem itt volt, egyébként is a telepen 180 vagy 200 embernél többet nem lehetett elhelyezni. Egy-két önkéntes azonban mindig akadt, akivel Gábor kószálhatott, ha éppen kedve tartotta.

Legtöbbször azonban egyedül szeretett járni. Megállott a park egy-egy kiszökkelésénél, lenézett a városba az ezüstösen kanyargó folyóra, a hidakra, amelyek gyöngéden fogták át a két városrészt, a templomok zöld kupoláira, a házak tetejére, ellátott a város végére is, ahol csak a gyárak körkéményeinek konturjai tünedeztek. A házak nagy tömegéből megsejdeni

vélte a Chotcova-uccát és a házat, amelyben lakott. - Nem is sejti Hortenzia, hogy már itt vagyok a közelben. Csak ne siessünk! Előbb-utóbb ugyanis meg fogja tudni.

Szép volt egy fél évvel ezelőtt a prágai ősz, andalító negyedórák odalenn a Szófia-szigeten, de mennyivel imádandóbb a prágai tavasz, a fűszálaknak és még a porszemeknek is ez a csodálatos zendülése. A Belvedere parkban ismerkedett meg Helénnel. Helén urileány volt, abból a nemes polgári fajtából, amely még nem használta el energiáit és hiánytalanul örökitette át az utódokra. Helén édesapja egy nagy grafikai üzemnek volt a tulajdonosa, papirkereskedésük is volt a Grabenen. Itt laktak a közelben, a domb másik oldalán, a villanegyedben. Helén minden reggel hugával ment teniszezni, azután itt sétált néhány barátnőjével, akik mind vidámabbak és kacérabbak voltak nála. Helén komoly volt, mély tűzü barna szemében öntudat és belső fegyelem ereje csillogott. Talán azért tetszett meg Gábornak is legelső pillanatban, mert érezte, hogy ez a leány nem olyan könnyű zsákmány, mint a többi. Ez nem akar mindenáron ismerkedni, ennek nincs szüksége kétes értékű flörtökre, ez csak halálos szerelemre termett, vagy közömbös házasságra, amelyet azonban a nyugodt anyagi jólét és a korrekt uriság előfeltételei alapoznak meg. Vékony, hosszú lábai voltak, mint az angol-szász leányoknak, csiszolt, hajlékony teste, magas, tiszta homloka és a legragyogóbb fiatalság villanyos deleje áradt ki belőle. Gáborra, amikor már hatod, vagy heted ízben is találkoztak a parkban, még akkor is csak a szemesarkából nézett, nem elutasítóan és mégis megközelíthetetlenül. Az önkéntesnek előbb sorra meg kellett ismerkednie Helén összes barátnőivel, amíg végre rajtuk keresztül két heti letnai tartózkodás után megismerkedhetett vele is.

Nem csalódott Helénben. Az a lény volt, akit képzelete rajzolt ki és aki után tulajdonképpen mindig vágyódott. Emlékeztette őt arra a békebeli szerelmére, amelyet egy zenekonzervatóriumi növendék iránt érzett s amely hét évig zajlott reménytelen szenvedésben. Rangjához mért ismeretség volt ez és koruk is nagyszerűen illett egymáshoz. Az első pillanattól kezdve megtalálták azokat az érintkezési pontokat, amelyek szellemileg is közelebb hozták egymáshoz. Soha egy pallérozatlan szó, egy illetlen mozdulat. Megelégedtek azzal a kevéssel, hogy találkozhattak, hosszasan nézhették egymást, beszélgethettek és egymás közelében gyönyörűségeken hallgathattak.

Már vagy két hete volt a Letnán, amikor Gábor úgy érezte, hogy nem maradhat tovább elbujva és mégiscsak látogatást kell tennie a grófnőnél. Hiszen összes holmijai ottmaradtak, szülei is odaküldték pénzét, legegyszerűbb kötelessége megjelenni a Chotcova utcában. Ha történetesen Hortenzia megtudja, hogy visszaérkezett, már pedig megtudja, hiszen a harctérre küldött leveleit sorra visszaküldik; bizonyára fullajtárt küld az ezredhez, vagy megfogja az utcán Sulkovszkit, Simon őrmestert, vagy Joachimot és kiderül, hogy ő már két hete itt van - ebből kétségtelenül botrány lesz. A Helénnel való kapcsolata még nem jutott odáig, hogy azt érezze, vagy higgye, hogy most már a legkönnyörtelenebbül még a baráti kapcsolatot is meg kell szakítania a Hulm-Lobenstein házzal.

Egy délután végre hosszasan csengetett a régismert házban. A grófnéknál mindig szokásban volt - ezt a szokást egyedül az ő idejében törték meg - hogy csak nehezen nyitottak ajtót, mintha előzőleg beható tanácskozásokat kellett volna folytatniok: - mi is a teendő minden egyes becsöngetés előtt? Akaratlanul is eszébe jutott, amikor tavaly ősszel először állott meg Sulkovszkyval e fehérre festett szárnyasajtó előtt.

Hát persze, hogy most is Bozsena fitos kis orra és szőke hajának homlokfölötti részlete jelent meg a kémlelőlyukon, egyvonalban a levélszekrénnel, hogy azután leakassza a kulcsot, kétszer is visszaforgassa és csak azután nyissa ki.

- Én vagyok, Bozsena - szólalt meg Gábor a küszöbön, hogy Bozsenát jobban lássa. - Nyiss ajtót, repülj!

Bozsena elpirulva nézte és nem tudott szóhozjutni. Azután megérintette Gábort a karjánál, mintha így akart volna meggyőződni testi valóságáról.

- Nincs semmi baj - ölelte magához és ujjaival gyöngéden megérintette az arcát. - Állj meg Bozsena, előbb itt megcsókollak az előszobában, - mert úgy gondolta, hogy ennyivel tartozik a kislánynak, akit egy vasárnap délután el akart vonszolni, hogy önként feláldozza magát az ő mohóságának oltárán. Lehuzta Bozsena fejét magához és azután elengedte. - Csitt, ne szólj egy szót se, majd én belépek észrevétlenül. - A gróf ur is itthon van - óvatoskodott Bozsena. - Annál jobb, - szólott Gábor és belépett a gróf szobájába.

Hortenzia és a gróf éppen ostáblát játszottak a kályha mellett. Odakünt elhüvösödött az idő, de semmiesetre sem tette indokoltá, hogy a grófék még rendületlenül tüzeljenek.

- Jesszusom - kiáltott fel Hortenzia. Felugrott és pongyoláját felállás közben csak nagynehezen tudta kiszabadítani a karszék lábának gördülő kerekéből. - Hm... So-so, - integetett Arnold gróf széles lapátkezevel, de nem tudott felállani, mert már tulságosan beleragadt a karszékbe. - Megfogyott a doktor ur, - állapította meg Hortenzia és Bozsena is intett a fejével, hogy úgy van, megfogyott. Mikor érkezett? - tudakolta a gróf, s tenyerét kivéve a Gábor kezéből szemrehányólag a mellére tette, mintha azt remélte volna, hogy tele lesz fityegő kitüntetésekkel. - Nyolc nappal ezelőtt - hazudta Gábor. - Gránát nyomás, de hiszen azt is megirtam. - Nem kaptunk semmi levelet - panaszkodott Hortenzia és szerelmének felujuló kapzsiságával nézte tovább az önkéntest, nem tudva betelni nézésével, de még sem mert közelíteni hozzá. - Nyolc napja van itt.

Gábor is, Hortenzia is egyaránt elfogódtak, de valamennyien érezték, hogy ez alatt a néhány hónap alatt sok minden megváltozott, nem lehet folytatni ugyanugy, mint eddig. - Különbö látnom nagyon jól van, fess katona lett és most már szakaszvezető, nem káplár, - állapította meg szakértelemmel a gróf. - Igaz, most már három csillaga van - szólt Hortenzia is - nem is irta, hogy előléptették. Gábor fitymálva fricskázta meg a paroliját. Nem, ezt igazán nem volt érdemes megírni.

Gábort leültették és részletesen el kellett mesélnie, hogy fenn tartózkodik az üdülőtelepen, Letnán és még vagy két hétig ottmarad. - De azután itt fog lakni nálunk megint, - jelentette ki Hortenzia ellentmondást nem tűrő hangon. - Itt hamarabb és alaposabban meggyógyítjuk. - Még csak az kéne, hogy fölhiszáljanak, hiszen akkor egykettőre kivágnak - mosolygott Gábor. - Szó se róla, - dörögött a gróf, - most már nem fognak többé tuljárni rajtunk. Majd én megmutatom - szoritotta össze az öklét, föl akart emelkedni, mint aki a legerőteljesebben „megmutatja”, de fenyegetése hatástalan maradt. Ujabb köhögési roham vett rajta erőt, Hortenzia hirtelen valamilyen orvosságot kavart fel egy pohárban, de szeme állandóan Gábort kereste. - Azt hittem, hogy már ki is adták a szobámat - reménykedett Gábor. - Hogyisne! Ilyet feltételezni! Ez a szoba Gábor von Rácz tulajdona életfogytiglan. Majd ha vége lesz a háborúnak, az ügyvéd ur itt fogja megnyitni az irodáját is. - Hm... so, so - nyögött a gróf. Az orvosságos pohár után kapott és olyan mohón ivott belőle, mint aki minden szomszágát el akarja oltani. Gábor reménytelenül nézett szét. - Semmi sem változott - mondotta Hortenzia nyomatékosan. - Szobájába új függönyt tettünk és már kicseréltük íróasztalát is. Akarja látni? És már vonszolta is Gábort kifelé.

A másik szobában Hortenzia hangtalanul omlott a karjaiba.

Menekülni, menekülni, - zakatolt Gáborban egy hang szüntelenül - nem engedni többé a kisértésnek. Hazudni, áthelyezést kérni, csak itt nem maradni többé! De hát Prágában kell maradni... Helén miatt is. Hortenzia mintha megsejtette volna, hogy Gábor mit forgat az agyában, titokzatosan közölte:

- Arnolddal nagyon sokat emlegettünk. Rendkívül bántotta, hogy keresztülhúzták számítását. De hát megírtam neked annyiszor, egy kicsit te vagy a hibás. Ő nagyon megszeretett téged. Nem is lehet megérteni. Egészen más, ha én... No hát elhatározta, hogy örökbefogad. Mit szólsz hozzá?

Gábort enyhe szédülés fogta el. Ő Rácz Gábor, egy igen szerény erdélyi magyar tisztviselő fia, a jövőben Reichgraf Hulm-Lobenstein Trinovitz und Königsberg névre hallgasson? Micsoda röhögés támad majd a honi kávéházakban, ha egy ilyen hétágu koronával beállít barátjai közé. Igazán nem lehet ráfogni, ő rá, hogy nagy tisztelője volna a feudalizmusnak. E házban, akarata ellenére is, egyszerűen mint „a lovagias magyar nemzet” képviselője jelentkezett, pedig ha ismernék: nem csekély mértékben anarhista, tele felforgató elvekkkel, és azokon az írókon nevelkedett, akiknek műveit még a legelegánsabb bőrkötésben sem engednék be egy főuri szalonba. És amellet koldus... Szüleitől kap némi támogatást a katonáskodása alatt. Ő maga még annyit sem keresett, hogy havi cigarettaszámláját fedezhesse. Más volna, ha örökölné a cím mellett akármilyen kicsi latifundiumot, ha mindjárt néhány száz hold földet vadászkastéllyal, halastóval, rangjának megfelelő évjáradékkal. Ez a cím azonban csak azoknak a kalandoroknak jó, akik áthajókáznak az óceánon tulra, hogy egy dúsgazdag jenki-leányt fogjanak maguknak. Legelsősorban jó atyja dobná ki a házból, mint aki megtagadta a Rácz nevet, amelynek hordozói, mint derék pincemesterek, kisiparosok és forgalmi tisztek jeleskedtek a történelem folyamán. Bármilyen komikus is volt az ajánlat, az a gondolat, hogy Arnold gróf azt ajándékozná neki, amire a legbüszkébb, ez meghatotta.

- Gyönyörű, hogy képesek vagytok akár örökbe is fogadni engem. De drágám, ez a terv már jogilag sem lehetséges. Az osztrák örökbefogadási törvény...

- Bizd csak Arnoldra! Már tárgyalt az ügyvédekkel. Megnyugtatták, hogy éppen az osztrák örökösödési törvény teszi lehetővé. Ugy tudom, hogy legalább negyven év körülömbőségnek kell lenni az örökbefogadó és az örökbefogadott között. Ez a negyven év megvan. Arnold 64 éves.

Gábor nem tett ellenvetést, csak élvezte magában nyulfarknyi birodalmi grófságának illúzióját. Egy percig tart az egész, csak addig, amíg kimondják és azután vissza kell sülyedni a legszürkébb polgári létezésbe. De ilyen ötlet!

- Erről még beszélünk. Még mi mindenről kell beszélünk, - simult hozzá Hortenzia és a kezét kereste. - A függönyöket még meg se nézted. A legfinomabb sárga selyem. És bámuld meg a paplanhuzatodat. Nincs az a nagyvilági hölgy...

- Hortenzia kedves, ti olyan jóságosak vagytok, de olyan naivak is. Ez mind csak beszéd... - S rá sem hederített a selyem holmikra, mert szentül meg volt győződve, hogy ide nem fog visszaköltözni többé.

- Már te sem hiszel semmit sem nekünk - zökkent vissza Hortenzia lelkesültségéből valami meghatározatlan szomorúságba.

Gábor igyekezett visszafelé a grófhhoz, aki ott ült a karszékben és az ostábla köveit rakosgatta.

- Azért nagy selma maga, kedves szakaszvezető ur, hogy ilyen hamar elpárolgott a harctérről, - hunyorgott Arnold apró véraláfutásos szemével, ugyanazzal a ravaszsággal, amilyennel annakidején íróasztala fiókjának intimitásait mutogatta. - Istenemre mondom... - változtatott a hangján, más mederbe terelve gondolatait. - Végtére is magyar ember maga, vagy mi... Nem vagyunk gyávák, azt már nem. Szembeszállunk a muszkával! Ez azonban - ujjával Hortenziára mutatott - mind csak óbégatott, hogy véged van. No lám itt vagy, kutya bajod - tegezte és magázta, össze-vissza, ahogy jött.

Bozsena tipegett be a szobába, hirtelen nekicsinosodva. Teát hozott, kekszet és mézet. Gábor figyelmesen szemlélte Bozsenát, amikor felemelte az ezüst kannát és kitöltötte előtte. Hortenzia fölkapta e nézést, rápillantott Bozsena lángbaborult arcára és újra megerősödött gyaujában. De próbált erőtvenni magán és kényszeredetten mosolygott.

- Amióta távol volt, kedves doktor, Prágában leromlottak az állapotok. Vajat már egyáltalában nem kapni, még nekünk sem. Cukor van véletlenül, de csak minden két-három hétben. A hus egyenesen megfizethetetlen. És a kenyér, hát mit szól ehhez a fekete kenyérhez? Került-e valaha ilyesmi a mi asztalunkra?

Gábor szórakozottan hallgatta és tekintete ismét Bozsenára esett, aki most rumot töltött a gróf teájába.

- Hát mennyi rumot akarsz tölteni a gróf ur csészéjébe? - rivalt reá Hortenzia szokatlan durvasággal.

Gábor megnézte az óráját. Felemelkedett.

- Már is? - kérdezte Hortenzia nyomott hangon. - Mikor számíthatunk, hogy beköltözködik?

- Addig, ameddig az üdülőben tartogatnak, boldogan kell, hogy ott maradjak. Azután esetleg fölülvizsgálat. De egészen valószínű, hogy újra kipofoznak.

- Na, na - vágott közbe Arnold és kelletlenül tolta el a kekszet maga elől, mert nem esett jól visszaemlékezni pártfogásának eddigi kudarcaira. - Fel a fejjel! - átcsoportosítottuk stratégiai mozgulatunkat - és most jelentősen összenézett Hortenziával.

Hortenzia azonban kedvetlen volt s azután is az ajtóra nézett, amikor már Bozsena betette maga után.

- Nagyon köszönöm gróf ur, de most nem szabad megbolygatni a dolgokat. Egyelőre megfeledkeztek rólam s újra szorulnom kell, ha a pótzászlóalj... Ugy áll a helyzet, hogy a standban sem szerepelek.

Minden meggyőző érvét elővette, hogy lebeszélje őket a visszaköltöztetésről.

- Mégis mikorra várhatjuk a beköltözést?

- Legrosszabb esetben két hét múlva. De addig is sűrűn fogok feljönni. Ha a grófnő megengedi, most kivennék a bőröndömből egyet-mást.

- Tessék - szólott Hortenzia csalódottan. - Nincs szüksége segítségre? Beküldöm Bozsenát.

- Nagyon köszönöm - kapott az alkalmon Gábor. - Ha Bozsenának nincs más dolga...

Hortenzia csengetett és azt mondta Bozsenának, hogy emelje le a bőröndöket a szekrény tetejéről. Mintha újabb bizonyítékokat akart volna szerezni, tekintetét egyikről a másikra emelte.

Gábor a szobában megcsókolta újra Bozsenát és egyiküknek sem lehetett sejtelve arról, hogy Hortenzia a hálószoa ajtaján hallgatózik és minden finomabb zajt felmér. Bizonyára örökkévalóságnak tetszhetett neki az a pár perc, amelyet egymás karjaiban töltöttek. Már-már ott tartott, hogy félretolja az ajtót és berohan, de türtőztette magát. Bozsena kiszabadította magát Gábor öleléséből, nagy sebbel-lobbal kicsomagolt mindent, Gábor hátulról a karját a vállán és a nyakán tartotta. Mindössze csak egy pizsamát és papucsot vitt magával. Ezt is csak azért, hogy indokoltá tegye, miért kellett kicsomagolnia.

Hortenzia fagyos nyugalommal vette tudomásul, hogy most bucsuzik.

- Holnap délután tiszteletemet fogom tenni - szólott Gábor, meglátva az asszony arcán azt a kegyetlen, elszánt vonást, amelyet még nem ismert. Már-már hajlandó lett volna maradni is. - Hát szervusz fiam - bucsuzott el tőle a gróf nyájasan. Hortenzia nem kísérte ki, csak az ujjait nyújtotta távozásánál.

Másnap fel is ment. Amikor beállított a beígért délutáni látogatásra, az előszoba ajtót másik cseléd nyitotta ki, szurtos, darabos, csupa csont lány. Hortenzia kidobta Bozsénát! Gábor mindent megértett. Azért vette helyébe ezt a világcsufját, hogy ha visszaköltözik, ne legyen kitéve kísértésnek. Ő a hibás! Neki már régebben észre kellett volna vennie, hogy Hortenziában felkeltette a féltékenységet. Most azután megbosszulta magát. Ó, hogy gyűlölte ezt az asszonyt! Legjobban szeretett volna visszafordulni és soha be nem tenni lábát e házba. De mint a legtöbbször, ezuttal sem volt határozott. Hát már sohasem tudja elszakítani ezeket az átkozott kötelékeket? Nyugalmat erőltetett magára ő is, így beszélgettek.

A gróf a másik szobában volt és a könyvei között motozott.

- Nem kérdezted meg - szólott Hortenzia - hogy miért lettem olyan rosszkedvű tegnap, holott ki kellett volna ugranom a bőrömből örömben, hogy végre megérkeztl? Hogy vártam ezt a pillanatot, ha tudnád. Hogy számítottam a napokat, hogy gyűjtöttem minden vonzalmamat erre az egyetlen percre! És akkor...

- Ne folytasd, Hortenzia, - vágott közbe Gábor palásttalan indulattal - nem vagyok kíváncsi rá. Igazságtalan voltál és komisz. Én megértem azt, hogy ragaszkodsz hozzám, de az ilyesmivel csak elidegenítség.

- Sok mindent tudok - nyomott meg Hortenzia minden szót - de vedd tudomásul, hogy az enyém vagy és eltiprok mindenkit, aki közibénk áll. Azt módodban van megtenni, hogy visszaszökj a harctérre, de ameddig Prágában tartózkodol, nem tűröm, hogy bárki mással szürd össze a levet. Te nem ismeresz még engem! Együtt bűnöztünk és együtt lakolunk is - kezdett nyöszörögni a hangja és akármennyire is kardoskodott, volt valami rajta a tehetetlenség fenségéből.

Gábor idegességében véresre kaparta körmeit. Lesütötte a szemét, majd ellenségesen fel-emelte. Már a torkán volt a szó, hogy éktelen gorombaságokat vet oda, de ugyanakkor megsajnálta Hortenziát. Nem okos dolog tovább feszíteni a hurt. Ez a nő képes elemészteni mind kettőjüket.

- És most teázunk - emelkedett fel Hortenzia a székről. - Arnold, Arnold, - tapsolt a kezével. Az asztalhoz lépett és a csillárról lelógó zsinór végét megnyomta. A szurtos szolgálóleány belépett. - Róza, terítsen három személyre. Uzsonázunk.

Kárörvendő arccal nézett Gáborra. Reszketett az olcsó diadalérezéstől. Gábor azonban tehetetlenségében hangosan elkacagta magát.

## 17.

Gábor szorgalmasan vette a szénsavas hidegfürdőket. Egy hórihorgas cseh csutakolta ki az összetöredezett bádoggádakat, kezét minduntalan odatörülte sáros torna-ingéhez és közben politizált.

Nem, a háboru már nem tart soká! Hiába győzik agyon magukat a központi hatalmak, összeroskadnak és megadják magukat. És akkor - egyszerre vidám tempót vett a csutakos rongy is a kezében - a népek felszabadulnak az elnyomás alól és megkezdődik az új világ.

Gábort kissé ingerelte, hogy ezek a csehek, egyik úgy, mint a másik, olyan természetesnek találják, hogy kipakkoljanak előtte felforgató érzelmeikkel. - Mi maga civilben? - kérdezte. - Masször vagyok, egy gőzfürdő masszőre, de hat gimnáziumot végeztem. - És mondja barátom, nem fél attól, hogy feljelentem? A masször csodálkozó arcot vágott. - Már miért jelentene fel, mondtam én valamit? - Semmit sem mondott, csak nem bizik a központi hatalmakban. - Az önkéntes ur talán bizik? - kérdezte zavartalan szemtelenséggel a masször. - Én még ha nem is biznék, akkor is bogot kötnék a nyelvemre. - Bocsánat, egy szót sem szólottam - hallgatott el a cseh és duzzogva elzárta a vízcsapot.

- Hát azért - bujt ki Gábor a kádból és miközben a masször ledörzsölte, azon gondolkodott, mi bátorithatta fel a csehet, hogy a száját jártassa? Bizonyos, hogy ő mondott valamit, különben nem merészkedett volna bizalmaskodásokra.

- Nem tenné meg a szivességet, hogy ma kivételesen meg is masszirozzon? - Dehogyan nem, noha ez már nincsen előírva... - Azt hiszem nem fog megártani nekem. - Nem, semmi esetre sem. Az önkéntes ur olyan egészséges már, hogy a szénsavas fürdők sem árthatnak. - Teljesen igaza van. Az idegeim azt hiszem már teljesen rendben vannak. De a fülem - tette hozzá, hogy figyelmeztesse a csehet, hogy övele még mindig baj van.

Rendkívül jól esett neki a dögönyözés. A cseh szakértelemmel forgatta, paskolta és csiklandozta. Miután Gábor felöltözött - hallatlanul frissnek érezte magát - egy skatulya Dritte Sortet adott a masszörnek és jóakarattal megjegyezte: én meg tudom érteni magukat. Én sem tennék másként a helyükben. De én magyar vagyok... - A cseh alamuszi módon mosolygott, kivett egy cigarettát, de nem gyújtott rá, hanem oda tette a fűtőve mellé. - Hát persze, persze... Viszont ne felejtse el, önkéntes ur, hogy mi magyarok és csehek egyszerre vesztettük el a függetlenségünket. Önök megpróbáltak megalkudni. Nekünk nem sikerült. De ha üt a felszabadulás pillanata, akkor közösen fogunk össze Bécs ellen és azt ültetjük a trónra, aki vérünkől való vér... - Majd akkor beszélünk róla, kedves barátom! Addig csak teljesítsük kötelességünket azon a helyen, ahova raktak bennünket. Különben pórul járhatunk, - fejezte be oktatólag.

Míntha már hallotta volna másoktól is, amit a cseh beszélt... Megint azon törte a fejét, hogy mi bátorithatja fel az effajta embereket, hogy ilyen bizalommal legyenek hozzá... Újra a parkban találta magát. Kereste Helént, de ezuttal nem volt künn. Ellenben találkozott Maryval, a hugával. Vele sétált egy félóráig. Helén fekete volt, Mary pedig szőke. Helén merengő volt és álmodozó, Mary pedig bűbájosan szemtelen. De Maryben megvoltak Helén vonásai is. Egyik sem ismerte a háborút, az élet terheit és egyaránt olyan természetes magától-értetődéssel helyezkedtek be a csodálatos fényekkel izzó tavaszba, a Belvedere levegőjébe, mint a madarak vagy a szökőkutak. Gondtalanok voltak és gazdagok. Peter Altenberg tollára való testvérpár.

Gábor angyalian érezte magát Mary társaságában. Kedve lett volna elmondani, hogy milyen remek találmány az a szénsavas fürdő és részletezni, hogy érkezik alulról a pezsgető áram,

amely friss életkedvvel tölti meg pórusait, erőre és derűre serkenti, hogy újra tud örülni az életnek. Mary azonban nem engedte szóhoz, csak csevegett folytonosan, értelmetlenül, mint madár a fán. Gábornak azonban jól esett hallgatni és szüntelenül Helénre gondolt. Egyizben Helénnel lenn a városban találkozott a *Deutsches Haus* előtt. Néhány pillanattal előbb érkezett Helén, szürke kosztüm volt rajta, amelyet mű gyöngyvirág díszített. Kezében kis csomagokkal, koppintott a Ferdinand strassen. Gábor pillantása ráesett az utca sarkán ülő virágárus asszonyra, vett egy szál szegfűt és arra kérte, hogy Helén cserélje el a művirággal. Akkor ért oda éppen Hortenzia, akinél nem járt azóta sem. Gábor megpróbálta, hogy elnézzon a feje fölé, de Hortenzia egyenesen hozzá lépett. Szokatlanul sápadt volt és tekintete féltékenyen tapadt Helénre. - Kedves doktor, nagyon kérem, hogy ma okvetlenül jöjjön fel hozzám. Fontos beszédem van magával - fékezte le magát a lehetőség szerint, de hangjában összegyűlt várakozás, szenvedés, reménytelenség és gyűlölet izzott. - Nem engedtek ki - hazudta Gábor cinikusan. - Az lehetetlen - válaszolt Hortenzia ijesztő hidegen. - Telefonáltam és azt mondták két ízben is, hogy nincs fenn az üdülőben. - Gábor hallgatott, zavartan nézett Helénre, aki oldalt állt tőlük és egy kirakatot nézegetett. - Ne tegyél velem ilyet, - könyörgött, - ne tegyél velem ilyet - lassította a hangját Hortenzia és azt várta, hogy Gábor azonnal elköszön a lánytól és most már őt fogja elkísérni. Gábor azonban nem mozdult. Fesztes állásban jobbra és balra köszöngött a tiszteknek. Annyira képtelen volt érdeklődését akármilyen irányban összpontosítani, hogy egy fináncnak is leszalutált.

Helén most megfordult. Hortenzia remélte, hogy Gábor eleget tesz az udvariasság elemi feltételének és bemutatja Helént, akit kitartóan nézett, mintha örökre meg akarta volna jegyezni magának. Semmi sem történt. Hortenzia e pillanatban siralmas látvány volt. Pöffetegen állott előtte, fején óriási kalappal, mint egy óriási gomba és izgalmaiban a kalap is félrecsuszott a fején. A boa pedig lecsuszott a karjáról és az aszfaltot surolta. Helén nem közeledett. Derűs arckifejezéssel nézte őket, majd látva, hogy még mindig beszélgetnek, újra a kirakat felé fordult. Biztos a dolgában, nem gondol semmi rosszra, van ideje kivárni, amíg elmondják egymásnak, amit közölni akarnak - ezt árulta el a tekintete.

Hortenziát Helén tökéletes nyugalma még inkább felbőszítette. Most már homályosan arra következtetett, hogy Gábor és az ismeretlen leány között a kapcsolat már régebbi keletű. Kedve lett volna odainteni magához és közölni vele a valóságot. Már csak egy hajsza tartotta vissza.

- Ma délután felmegyek hozzátok és mindent megmagyarázok - mondotta Gábor. - Megragadta Hortenzia kezét, hogy megcsókolja és értésére adja, hogy ez az elköszönés pillanata. Hortenzia fájdalmas elgyötörtségében már csak annyi energiát tudott kifejteni, hogy megkérdezze: És ha mégsem jön fel?... - De feljövök, szavamra mondom, és majd akkor mindent, mindent rendbe hozunk... Gábor már el is lépett mellőle és rohant a kirakathoz. Helén megfordult, rámosolygott, aztán ellenkező irányban indultak el, mint a grófnő. Hortenzia pillanatig még tanácstalanul állott az emberáradatban, majd bizonytalanul ő is elindult.

Helén és Gábor szótlanul haladtak egymás mellett. Ha sejtené Helén, hogy ki ez a nő!... Hogy ez az a nő, aki őt megelőzte!... Hogy ez az a nő, akinek ajkain időzött, még mielőtt... Helén azonban úgy viselkedett, mintha ez a találkozás egyáltalában nem érdekelte volna.

Gábor maga hozta szóba:

- Bocsásson meg Helén, hogy ezzel a hölgygel oly sokáig beszélgettem. Ő szölitott meg, sokáig nem látott... A háziasszonyom volt, - tette hozzá, hogy megelőzzön minden további kérdést.

Helén mosolygott: - Mialatt maga a dolgát végezte, néztem a kirakatban egy édes kis retikült. Ha egyszer úgy fogja találni, hogy én már elfogadhatom magától, hát majd megveszi nekem.

Semmiség, szappanhab - egy mondat. De mennyi ígéret bujkál benne, mennyire érdemes az elemzésre, minden szó: „ha egyszer”... „hogyan már”... És milyen rendkívüli tapintat a részéről, hogy keresztülgázolt az ő védekezésén, visszautasított minden magyarázatot, nem volt kíváncsi, nem érdekli őt semmi sem abból az asszonyból, nem kell dadognia és hazudnia. Meg lehet halni egy ilyen nőért! Ez a legcsekélyebb: meghalni érte! Lefeküdni a sinekre vagy szuronyrohamra menni a nevével.

- Minden igyekezetem az lesz Helén, hogy én a lábaihoz tehessem az egész világot.

Olyan komoly volt, ahogyan mondotta és olyan komoly, ahogyan hallgatta a leány. Olyan komoly volt, hogy szerették egymást és még csak nem is csókolództak eddig.

## 18.

... Krejci előrement, hogy megnézzé, be lehet-e menni a lakásba, nincs-e túl nagy rendetlenség? Meg hogy említést tegyen feleségének is a váratlan vendég érkezéséről.

Nincs semmi baj. Az asszony csak egy kicsit később fog bejönni. Egész nap el volt foglalva házimunkával. Rendbe kell hoznia magát, hiszen tudja, hogy milyenek az asszonyok... Gábor újra megemlítette, hogy csak rövid ideig maradhat. Rengeteg elintéznivalója van még a mai nap.

Krejci leültette az egyik szobába, amely háló is volt, gyerekszoba is, az oldalfalon széles állványokon a könyvei, az ablak előtt filigrán íróasztal, tehát ez volt a férfiszoja is. - Két szobánk van mindössze - mentegetőzött, mintha elnézést akart volna kérni, hogy nem vitte többre. - Még most is a bankban dolgozik? - kérdezte Gábor és megbámulta Krejci vörösön szegélyezett posztó-otthonkáját, amelyet barátja látható elégedettséggel öltött magára. - Azóta is egyhelyben rostokolok. De még csak cégjegyző sem lettem és ha ma már elég rendes a fizetésem, anyámat, nővéremet is el kell látnom, hébe-hóba feleségem diáköccse is segélyezésre szorul.

Hát ilyen nagy családot tart el a vékonypénzü legényke, aki így bizony, be nem gömbölyödhett a családi életbe, olyan nyápic volt, mint régen, csak a homlokára futott fel a sok ránc és a halántékán őszült meg erősen. - Szeretnék hosszasan beszélni magával - sürgött-forgott és az ajtó felé nézett, hogy jön-e már az asszony a gyerekkel? - Az idő bizony nagyon eljárt felettünk. Olyan óriási fordulatok történtek a világ-politikában, amilyenekre egyikünk sem számított. Hjah, a történelem! De béke persze még mindig nincs s most ujabban a németek nagyon szorongatnak bennünket. Egy szép napon újra kitör a háború és vén fejjel mindketten bevonulunk. Vajjon akkor hol kerülünk össze? Emlékszik, mennyit vitatkoztunk a magunk dolgaról, csehekről, magyarokról?! Nem minden lett úgy, ahogy szerettük volna.

Gábor elnézően mosolygott. Hát hogyan emlékeznék! Ami akkor kellemetlen volt, az is megszépült idővel. Ami szép volt, ma még szebb!...

- Fiatalok voltunk és könnyelműek. Nem törődtünk a holnappal. Nem ismertük ezt a szót: - felelősség. Mindenesetre szép volt. De hát Istenem, minden idő szép, ha az embert egy kicsit is békén hagyják. Én például meg vagyok elégedve a mai időkkel. Csak két ezer koronával volna több jövedelmem havonta, nem cserélnék én Benessel sem. Van kedves kis feleségem, úgy-e helyes asszony, itt van Frédi, aki rossz mint a bűn, fölmászik az ablakpárkányra, meg a lépcső korlátra, folytonosan aggódok érte, de hát mit ér az élet gyerek nélkül? - mondotta, s arca uszott a boldogságban. Látszott rajta, hogy minden jól van, ahogyan van. Nemcsak asszonykája a legtokéletesebb, de bizonyára annál a kávénál és vajaskenyérnél sincs tökéletesebb, amit majd behoz. Mennyi meggyőződést visz a szavaiba, mennyire ez az ő igazi életformája!

- Igaz, nem vitás, hogy igaz - gondolta Gábor és felidézte a maga családi életét, amely éppen úgy zökkenésnélküli és nyugodt, nem fenyegeti semmiféle rés, vagy repedés. De valahogyan ő mégis csak kritikusabban néz a világba, talán azért, mert történetesen itt van Prágában és most mint a folyondár ölelik át a város emlékei. Közöttük az a különbség, hogy Krejci úgy tette túl magát a multon, ahogyan az ember összecsapja a kártyát az asztalon. Ellenben ő valóban temetett, félig-meddig magát is elföldelte és pedig ami a legértékesebb benne: a lázadó, a művész nyugszik a hant alatt... Krejci azonban ifjuságának romjaiból felemelkedett, mint egy fönix, ha mindjárt egy olyan szobafönix is, amely csak a szépen singelt ablakfüggönyök körül repdes apró szárnyaival.

Krejci rántott egyet otthonkáján, - király nem viseli különül a palástot. Szeme végigtapogatott minden butordarabot és beszédközben a padlót és a mennyezetet belefoglalta messze száguldozó gondolatainak a szövedékébe. Most pillantása önelégülten könyveit simogatta. Odalépett, egyetlen futammal három soron szökött végig és már gondosan bekötött kis könyvet tartott a Gábor orra elé:

- Hát erre emlékszik-e?

- *Bellevue*. Hogyan került ez magához?

Ezt a regénykét Gábor írta régen, prágai katonáskodásának egyik lírai epizódját örököltette meg benne, mindjárt azután, ahogyan leszerelt. A könyv pár száz példányban jelent meg és csakhamar kikerült a forgalomból.

- Képzelse, Bécsben találtam reá egy antikváriumban, amikor tavaly ottvoltam az őszi vásáron. Csodálkoztam magamban, hogy erről a gáláns kalandjáról semmitsem tudok. Csak azt a másik ügyét ismerem, - de nem folytatta tovább, mert fölöslegesnek tartotta újlag a grófnő emlékét felidézni. - Várjon csak... Hát ezt a könyvet ismeri?

Vastag, sárgafedelű kötetet halászott elő. Karl Kraus műve volt.

- Hogyne. Én adtam magának ajándékba.

- 1918 január 3-án. Be is van írva.

- Ugy van. És én 5-én mentem a harctérre.

- Kissé duzzogtam is magára. Miért nem szólt nekem, hogy el kell hagynia Prágát? Talán nem tudott róla idejében?

- Dehogyan nem! Hiszen akkor nem váltam volna el olyan nagylelkűen a könyvtől, amelyet annyira értékelünk mindketten. Egyáltalában - emlékszik - imádtuk ezeket a destruktivokat. Hogy lestük mindig a *Zukunft* és a *Fackel* füzetait! Később Karl Kraus megírta *Az emberiség utolsó napjait*. Olvasta?

Kerjci igenlőleg intett és egyszerre fölcsillant rajta a régi, kialudt érdeklődés:

- Nagyon szerettem e könyvet - melegegett be Gábor lelkesülten. Valamilyen önigazolás féle! Szómul-szóra ugyanazt éreztem Prága külszíne alatt, a létezésnek azokat az elviselhetetlen hazugságait, mint ő a császárvárosban. A *Hinterland* szörnyűséges apokalipszisének. Amikor tavasszal visszakerültem, telefonon kerestem a bankban, de eredménytelenül.

- Visszont ekkorra már én rukkoltam be. Leküldtek Szebenbe számvivő altiszti iskolába. A *Bellevue* cselekménye ezalatt az idő alatt játszódhatott le.

Nyilott az ajtó, belépett a feleség, harminc év körüli dundus, kedves pisze orral, kicsattanó széles arccal, amelyen elfért minden kifejezése a polgári derűnek és meglegedettségnek. Behozta gyors rendbeszedettsége ellenére is maszatos fiacskáját, aki kicsiben pontosan olyan volt, mint apja, csak éppen a pápaszem hiányzott róla.

- Hát ez az én magyar barátom, akiről már beszéltem neked...

Értekezni azonban nemigen tudtak egymással. Az asszony csak anyanyelvén beszélt, Gábor pedig már azt a keveset is elfelejtette, amit annakidején a cseh nyelvből magára szedett. Krejci élénken tolmácskodott, de inkább szüntelen mosolygásukkal igyekeztek meggyőzni egymást, hogy kölcsönösen örülnek a megismerkedésnek.

A családi élet e ritka harmoniájában elkerülhetetlen volt, hogy Gábor ne nyilatkozzék saját otthoni viszonylatairól is. - Nincs fényképe? - kérdezte Krejci családapái szakértelemmel. - Nincs. - Öreg hiba. Hát akad olyan apa, aki ne hordja magánál gyermeke arcképét?

Gábor, hogy befejezze a párbeszéd banális lejtését, - végtére nem azért jött, hogy dicsekedjék - fejmagasságba emelte a kis Fredit, szórakoztatta egy darabig, azután elismerően adta vissza szüleinek. Gábor szemmelláthatólag csatát nyert a családban. A feleség most összesugott a férjjel és közölte, hogy egy kis uzsonát rögtönöz. „Mert mégis csak szégyen volna, ha a kedves vendég nem inna meg nálunk egy csésze kávé.”

Gábor szabadkozott. Semmi ellenvetés! Gábor az óráját nézte. - Tíz perc - marasztalta édesen az asszony és kirobogott, nehogy a vendég visszatartsa elhatározásától.

Tulajdonképpen Gábornak csak a szája járt. Jólesett neki, hogy valakivel találkozott, akivel együtt osztotta meg Prágában a fiatalság hősi hónapjait. Krejci nekipendülve emlékeztette Brabekre, kis korcsmákra, erre, meg arra és olyan részleteket hámozott ki, amelyeket teljesen elfelejtett. A megmozdított kövek közül előrajzottak az emlékek. Akaratlanul is a grófnőre siklott át a beszélgetés:

- Egy izben, gondolom ősszel, amikor szabadságra jöttem haza, találkoztam a grófnéval a Venczel-téren. Ő szólított meg. Panaszkodott, hogy semmi hírt sem hall magáról. Persze fölvilágosítást én sem tudtam adni. Azután jó néhány évig elkerültük egymást. Várjunk csak... Már rég megkötötték a békét, amikor egyszer megpillantottam a bankban. Most én érdeklődtem maga felől. Könybelábadt a szeme, mert, amint mondotta, végleg elveszített minden nyomot. Meghívott magához. Akkor még a Chotcova uccában lakott, egyesegyedül, mert a gróf már nem volt életben. És beszélt, emlegette magát, megmutatta az udvari szobát, ahol lakott, a közös fényképfelvételeket, amelyeket nem tudom miért, hiszen a gróftól már nem kellett tartania, ott rejtegetett a fehérnemű alatt a szekrényben. Mutatott néhány levelezőlapot is, amelyet a harcterről kapott magától. Meghívott máskorra is, de már nem mentem el. Tisztában voltam, hogy csak azért kíváncsi rám, mert keresett valakit, szüksége volt valakire, hogy beszélhessen „az ő kis katonájáról.”

- Rég volt - sóhajtott elborult arccal Gábor és arra a pusztításra gondolt, amelyet az elmúlt hosszú évek végeztek az asszonyon. - Halott szerelem és az ilyesmiben úgy tapos az ember, mint az avarban.

- És azután jött az uj, Helén! - emelte fel Krejci a hangját, lelkesülten, mint aki elégtételt lát abban, hogy az élet nem áll meg. - Tudja, hogy egészen figyelemreméltó a regény. Friss színes, ifjui lobogás...

- Tulajdonképpen ez volt első prózai kötetem. Addig csak verset irtam. Nemrégiben azonban újra kezembe került, beleolvastam. Megvallom őszintén, nem vagyok megelégedve vele. Formailag nem elég kerek, nincs benne az a feszültség, amely alkalmas volna, hogy megragadja az olvasót. A jellemfestés, a lélektani motiválás is hiányos. Tulcsapongó és szertelen. Akkor még nagyon közel voltam a témához.

- És irt még könyveket azután is?

- Letettem a lantot. Nálam megfordítva volt: a béke éveiben hallgattak el a muzsák. Kenyeret kellett keresnem.

Krejci megadóan tünődött maga elé. Ez már így van! De mint aki számol az élet természetes jelenségeivel, nem időzött a témánál és átcsapott valami érdekesebbre:

- Fájjalom, hogy nem ismerem a modelljét. Váltig találgattam, hogy ki lehet. A grófnőtől már csak azért sem kérdezhettem, mert amikor rátaláltam a műre, már elköltözött az uccából és nem is találkoztunk többet. Különben sem tartottam volna ildomosnak, hogy éppen ő tőle...

*Krejci feltételezte, hogy Gábor magától fog nyilatkozni arról a bizonyos Helénről. Gábor azonban női dolgokban sohasem bizalmaskodott. Még akkor sem fecsegett, ha már rég tul volt rajta és ha - mint a jelen esetben - irodalomma „nemesült.”*

*- Tempora mutantur nosque mutamur in illis - skandálta Krejci bölcselkedő ábrázattal, mintha fontos magánértesülést közölt volna barátjával. - Megöregedtünk kedves barátom és ha egy új háború jönne, és nekünk újra „veszedelmesen” kellene élnünk, mindent megpróbálhatunk, de ezeknek az idilleknek a mi számunkra végérvényesen befellegzett.*

*- Hej, maga milyen komolyan bele tud nyugodni - szólalt meg Gábor palástolatlan bosszúság-érzéssel. Krejci értelmetlenül pillantott reá.*

*- Belenyugodni? Hát lehet egyebet tenni?*

*- Tagadom, hogy megöregedtünk volna. Az a kis ősz haj a halántékon semmitsem bizonyít. No, jó, elismerem, hogy életkörülményeim sok mindentől visszatartanak... Az ember komolyodik... Akiknek megélhetési gondjai vannak, mint nekünk - manapság semmi sem megy simán - nem ficánkolhatunk, mint hal a vízben. De lemondani? Belenyugodni, hogy az idő eljárt fejünk fölött és még csak nem is tiltakozni ellene, ellenkezőleg, jól érezni magunkat ebben az elnyomatásban, szó nélkül átengedni a terepet másnak, soha!*

*- De hát ki gátolja meg, hogy ne tüzzön maga elé valóban megvalósításhoz vezető célokat - vágott közbe Krejci vitatkozásra hajlamosan. - Látom, ki akar törni a szűk korlátok közül. Kérdezem, miért nem ír regényeket, miért nem kapcsolódik be a politikába, miért nem igyekszik annyi pénzt gyűjteni, hogy nyugalomba vonulhasson és élhessen ambícióinak? Minden kornak megvan a maga lehetősége.*

*De látva Gábor pillantásáról, hogy más a véleménye, újra meggyőződést préselt a szavaiba:*

*- Belenyugodni? - Hát ne nyugodjék bele! Fütyüljön a jelszóra, hogy „helyet a fiataloknak.”*

*- De hiszen akkor mi remekül egyetértünk - mormolta Gábor némi gunnyal.*

*- Én csak azt állítom, hogy élni, olyan könnyelműen, nem törődve a holnappal, mint a madár - rikácsolt a hangja, amint szavait kettőzte és magasabb regiszterbe emelte - tele kalandokkal, így már sohasem élhetünk.*

*Mennyi bölcsesség szorult ebbe a nyápic kis emberbe! De miért olyan szenvedélyes? Engem akar-e mindenáron rábeszélni, vagy önmagát? Dehogy is, hiszi, hogy nincs szebb dolog a meghitt családi életnél!... Hiszen ami azt illeti, őneki sincs kifogása ellene. De ha az ember egy kicsit kívülre kerül eddigi megszokott életéből, például itt Prágában, ahol körülzsongja a mult és elővillan a felejthetetlen Fantom, az ifjuság?... Nem, semmiesetre sem azért jött ide, hogy banális közhelyekkel szivja magát tele, valami egyebet keres azonfelül, hogy cégének szállítmányozási ügyeit intézi! Valamit, amit ittjártakor veszített el, amit érdemes volna megtalálni... Hogy szaval ez, milyen fölényesen, hogy játszik, milyen biztosan, szinte kotta nélkül! De mennyire előnyösebb volna mindkettőjüknek, ha kimehetnének megint együtt a Moldova partjára, vagy a Szofia szigetre, néznék az esőtől ázott fatörzseket, a barna és halott ősz pompáját, a vendéglő oldalára felfutó szőlőnek kopasz venyigéjét és csak annyit mondanának: „les chansons longs des violons d'automne blessent mon coeur”... Semmisem változott és tökéletesen értenék egymást!...*

*Az asszonyka behozta a kávé, jó vastag pillével, vaját és fonott kalácsot helyezett az asztalra ünnepélyesen. Krejci helyet mutatott fiacskájának is, sajátkezüleg akasztotta nyakába a szalvétát, hogy le ne pecsételje a bluzát és szemüvege mögül jóakaratosan pislogott, mintha azt mondaná: - itt vannak a tárgyi bizonyítékok! Ez való nekünk, vén csontoknak!*

*Határozottan kedvesek voltak. De Gábornak elborult a kedve... „Anyám én nem ilyen lovat akartam.” Hát nem furcsa, hogy amióta itt van Prágában, egyre több elhalványodott verssor éled fel benne, egyre sürgetőbb kívánság ostromolja, hogy megtalálja régi énjét? S most már alig várta, hogy minél hamarább magamögött tudja barátja vendéglátó hajlékát.*

## 19.

*A villamos újra a temető mellett szaladt és Gábor újra kinézett az ablakon. A mai délután Hortenziát juttatta eszébe, pedig reá gondolni legkevésbé szeretett. Töredékesen emlékezett az utolsó napokra, amelyeket még Prágában töltött és amelyekben Hortenzia és Helén képei összefonódtak. Hiába ígérte meg, most már szavára is Hortenziának, hogy még aznap délután felmegy hozzá, nem tette meg. Helénnek azonban bevallotta, hogy az a hölgy, akivel a Ferdinand strassen találkozott, nemcsak háziasszonya volt. Nehéz volt ezt kimondania, hozzá előzményt is kerítenie, halvány célzásokat tenni és végül vállalni a kockázatot, hogy visszajára fordul az egész. De tul kellett esni rajta és jobb, ha Helén tőle hallja meg és nem épületes jelenet közben, amelyet ez a vérigsértett asszony nem tudni milyen formában, hol és miképpen képes rögtönözni. - Feltétlenül szükségesnek tartotta, hogy mindezt közölje velem? - kérdezte Helén anélkül, hogy egy hangsúllyal is elárulta volna azt, amire gondol. - Ez a legcsekélyebb, amivel tartozom magának. Különbén nem tudnék nyíltan a szemébe nézni.*

*- Köszönöm. A multja nem érdek.*

*Gábor a Vencel-tér sarkán kiszállt a villamosból. Gyalog ment a locs-pocsos időben, felzavart kedéllyel. Gondolatai mind az utolsó napok emlékei körül rajzoltak. A grófnővel azután még csak egy izben találkozott.*

*Ludmilla fogta meg az utcán és ujságolta, hogy a grófnő súlyos beteg, tüdőgyulladást kapott és bennfekszik a Wanderer-szanatóriumban. A szanatórium valahol a város végén feküdt, háromnegyed órát kellett villamosoznia, amig kiért. Virággal a kezében, elfogódottan ment végig a linoleummal behuzott, zajtalan folyosón, amelynek végén, a beteg szobája előtt a gróf ült, ijesztő soványsággal, mintha ő betegedett volna meg. Arca ólomszerű volt, sima felületű feje, mint egy megkopasztott koponya bólogatott le a mellére. - De remélhetőleg minden a legjobbra fordul? - aggódott Gábor. - Negyvenen felül van most is a láza. Még mindig nincs tul a válságon - mormogta a gróf és szemrehányóan nézett Gáborra, mintha ő lett volna a felelős Hortenzia állapotáért. - Egy órával ezelőtt értesültem csak Ludmillától - mentegetőzött Gábor. - Persze, persze, nagyon elhanyagoltál bennünket - mondotta Arnold. Kivette kezéből a virágot és üres tekintettel nézegette. Ebben a halk percben benne volt az egész fél év története emelkedéseivel és süllyedéseivel, rejtélytelenül, titkainak feltáruuló nyíltságával. - Be lehet menni hozzá? - Várj, megnézem - ment be a gróf és betette maga után az ajtót.*

*Első osztályu szép szoba volt, külön mosdófülkével, de Gábor nem sokat láthatott belőle, mert teljesen homályos volt a szoba és csak a mosdó felett égett a villany, tompított fénnel tejüveg burka mögött. Minden bizonynal Hortenzia kívánta, hogy sötét legyen a szobában és Gábor minél kevesebbet lásson belőle. Hortenzia kék-vörös hálóingben feküdt az ágyban, felemelte kezét a takaróról és erőtlenül intett. Olyan férfias, kemény és ünnepléses volt az arca, mint egy haldokló nagyprépostnak. Pár szót beszéltek mindössze. Arnold letette a szegfűket az éjjeli szekrényre és Hortenzia tekintete tehetetlenül simogatta végig azokat. Gábor zöld szemének fáradt szemrehányását még akkor is érezte, amikor elhagyta a szanatórium kapuját.*

*Hortenzia meggyógyult, de két hét mulva pár nappal aztán, hogy hazaszállították, a gróf dőlt ágynak és nem kelt fel többé. Gábor azonban már ekkor nem volt Prágában. Nem is leveleztek egymással többet. Még csak annyi történt, hogy Hortenzia elküldte holmijait, Joachim festményét fényüzéses arany keretben Erdélybe, Gábor szüleikhez.*

*Gábor kiért a Ferdinand-strassera és már nem törődött Hortenziával. Künn fekszik a családi sirboltban, vagy talán külön, ékes sarkó alatt, s csöndes őszi eső áztatja hantja fölött a bádög-virágokat. Azzal, hogy visszaemlékezett, szégyenkezve érezte át ennek a meg nem érdemelt*

vonzalomnak nagyságát, s gondolatban bocsánatot kért mindazért a gonoszságért, amelyet okozott neki, de amelyért nem volt felelős. Ezzel végérvényesen lerakta a sirra kegyeletének a koszorúját. A Ferdinand-strassen Helén édesatyjának papirkereskedését kereste, hogy ott tudja meg mostani címét. Hiszen ez volt a legfontosabb, azért jött Prágába, a szállítmányozási ügy csak alibi volt, amelyet a jótékony véletlen talált ki, hogy újra láthassa Helént! Az üzletben azonnal megadták a címet. Férjnél volt, Petz textilgyárosnak a felesége, itt és itt laknak, van telefonjuk is. Mindezt Gábor megértéssel tudomásul vette, hiszen ő is így gondolta, husz és egynéhány év múltán rég asszony, férje is csak gyáros lehet és misem természetesebb, minthogy a villasorban laknak és van telefonjuk. Visszatért szállodájába, amely ott volt a központi pályaudvar közelében és felhívta a címet telefonon. Helén maga jelentkezett. Hát ő az, ugyan? ez aztán a meglepetés! Mindenre gondolt volna, csak erre nem! Hol lakik és mit csinál Prágában?... Csak holnap estig? Na ez igazán rövid idő!... Hát természetes, hogy találkoznak. Hogy mikor is volt? Nem is jó kimondani!... Hogy hol? Hát istenem, férje éppen Budweisben van, igen, üzleti uton. Valamelyik kávéházban... A Sláviában? Jó, a Sláviában, szemben a színházzal... Igen, délelőtt tizenegy órakor. Ő majd bejön, az nagyon jó lesz... A viszontlátásig!

Gábor másnap reggel jókor bejárta a helyeket, ahová ifjúságának szép emlékei fűződtek. Megint csak azt állapította meg, hogy idegen lett a város, s noha szebb, forgalmasabb, csak épen ő nem találja a helyét. A Slávia is megváltozott. Már nem az a régi, elhasznált kávéház, mint az ő idejében. A lépcsőt lebontották, a bejáró és az ablakok leereszkedtek az aszfaltig, a sárga, füstös struktúra helyére divatos falfestés került, fénylő nikkellal és hajlítható acél-székek, egy új közönség, nem a megszokott színészbanda, amely átszaladt a Narodnítól sörözni, és hiába kereste a kopott, zsirpecsés főpincért is. Fekete barkós, frakkos férfi állott a közepén és mint valami kapitányi hidról, szemlélte minden irányban a megnagyobbodott kávéház sűrűn elfoglalt asztalait. Kár volt, hogy ilyen forgalmas kávéházat beszéltek meg, hiszen így könnyen elveszithetik egymást. És most váratlan szorongatottság fogta el... Vajjon meg fogja-e ismerni Helént? Őréa mindenesetre nehéz ráismerni, hiszen katonaruhát viselt, angol-bajuszt hordott és sovány volt a végletekig. Neki kell azonnal elébesíteni s nem engedni, hogy össze-vissza keresgéljen. Egy urinő, aki kénytelen sorra vizsgálni az összes ittülő férfiakat, még mit fognak gondolni róla?!...

Tekintete már állandó riadalommal nézett a forgóajtó irányába és valahányszor bejött egy magányos nő, felugrani készült. A forgóajtó fölött az óra azt mutatta, hogy már negyed tizenkettő... Mi történt? Talán már itt is járt, nem találta meg és eltávozott? Vagy megtörténhetik, hogy el sem jön?... És ő ma este elutazik!... Vagy legkésőbb reggel... Karcsu, barna hölgy lépett be, angol kosztümben, esernyővel a kezében. Gábor felugrott, eléjesietett, szíve hangosan dobogott. A hölgy furcsállóan nézett rá, azt hitte, hogy vagy bolonddal vagy szemtelen tolakodóval van dolga. Tehát nem Helén? Csalódottan ült vissza helyére, de íme most egy másik hölgy, hasonlóképpen barna, magas, áttetszően vékony gummikabátban. A belépő hölgy is úgy tett, mintha keresne valakit.

- Helén - kiáltott fel Gábor bátortalanul.

A hölgy odafordult és elmosolyogta magát. Azután ő is elfogódottan néhány lépést tett felé.

Mindketten úgy érezték, hogy nagy kő esett le szívükről. Mindketten titokban áldották a teremtőt, hogy megkimélte őket a szégyentől: - keresik és nem ismerik fel egymást, két lény, akik szerelmesek voltak és csak egymásért lelkesedtek. És most mindketten félve mustrálták egymást, vajjon mit érez a másik, ha leolvassa huszonkét esztendő kényszerű változását?

Helén, amikor leült az asztalhoz, le sem véve esőkabátját és beszélni kezdett, kétségtelenül a régi volt. Gábor számitgatta magában: - akkor tizennyolc éves volt, tizennyolc meg huszonkét év... Egy szép, ápolt asszony, kifogástalanul öltözve, rugalmas, kitornázott test, öntudatos

*fellépés, mind olyan tulajdonság, amely meghatároz egy igazi társaságbeli hölgyet. Ha Gábor sohasem ismerte volna és most látta volna először, talán így is felkelthette volna az érdeklődését. Micsoda prima anyag! El tudja képzelni, hogy még ma is akad valaki, aki beleszeretne! Csak... ez az asszony mégsem azonos azzal a lénnel, akit imádott és boldog-nyugtalanára tette minden percét. A társalgás vontatottan indult közöttük. A maguk jelenlegi életéről beszélgettek, a múltat nem érintették, de látszott tekintetükön, hogy folytonosan erre gondolnak. Keresték az időpontot, amikor megszűnt közöttük a képeslevelezőlap-váltás és minden nyomot elveszítettek. Házastársaikat nem emlegették, sem gyerekeiket, kizártak a beszélgetésből minden mozzanatot, amely tudatossá tette volna, hogy be vannak zárva a maguk világába és többé már nem szabadok. Helén lehuzta keztyűjét és maga mellé tette az asztalon. Gábor nézte a kis kezét, amelynek érintése valaha forró kábulatba ejtette. A kéz ma is a régi és mégis...*

*- Egy kis könyvet irtam barátságunkról, azután, hogy elhelyeztek Prágából. Bellevue - az a címe. Sokszor gondoltam rá, hogy elküldöm magának. De tudja milyen az ember! És azután magyarul volt írva.*

*- Nem, én erről semmitsem tudok - szólott Helén és ujjával egy fürtöt simított ki a homlokából.*

*Valóban, erről semmit sem tud. Miért is mondta el, minek ezt bolygatni, több érdemet már ugysem szerezhet magának.*

*- De maga még mindig a régi gyönyörű, - mondotta Gábor meleg őszinteséggel és sokért nem adta volna, ha ez a jeggyűrűs, ápolt kis kéz tiltóan az ajkára tapad, mint régen.*

*Helén várta e szavakat és felvillanyozódott, hogy nem okozott Gáborban csalódást. Természetesen e szavaknak ma már csak akadémikus csengése van. Mégis e szavak váltották ki belőle, hogy ezeket mondja:*

*- Az uram nincs itthon, de mondanom sem kell, hogy szívesen látom, ha meglátogatna.*

*- Köszönöm. De nem volna-e kedve inkább kijönni ma délután vagy nem bánom, este. Elmehetnénk valahová.*

*Azért mondta, mert el akarta kerülni, hogy Helén családi életébe behatoljon. Zavarta volna, hogy olyan lakásba lépjen, amelynek minden pórúsát áthatja a férj, az idegen ember. Így kiszakítva az otthonból, talán kellemesebben elbeszélgetnének. Legfeljebb erről lehet szó. Ezt már tudta abban a pillanatban, amikor Helén az asztalhoz ült.*

*Helén gondolkodott.*

*- Hát jó, de hol? Ismeri a Vlastát? Egy új kávéház a Moldova-parton. Ott a sziget mellett, egyenesen ráépítve a folyóra. Divatos, felkapott hely.*

*- Rendben van, a Vlastában. Mikor?*

*- Délután. Természetesen, csak délután. Mondjuk hat óra tájban. Vagy talán még korábban. El van bizonyára foglalva és így nekem kell alkalmazkodnom. Tehát? Hat órakor. De most már mennem kell. Hova tart? Esetleg elvihetem magammal.*

*Gábor fizetett, kiment Helénnel az utcára, de nem ült a kocsira, amely ott állott a bejárat előtt. Megvárta, amíg Helén elindítja a könnyű sportkocsit.*

*Tulajdonképpen ennek így kellett lennie s nem is lehetett másként. Ha az ember kiszakad egyszer multjából, lehetetlen oda visszatérni. Ha itt élne huzamosabb ideig, ha gyakrabban találkozna össze... de vajjon érdemes-e? Ürességet érzett szíve körül. Nem bánta volna, ha már délben indul a vonatja!*

*De azért délután csak elment az új kávéházba, amely még szecessziósabb volt, mint az újjáépített Szlávia. A délutáni órákban egy emelvényen szalonzenekar játszott. Helén már ott ült egyik ablakmélyedésben, egy fiatal leánnyal.*

*- Trude, a nagyobbik leányom - mutatta be és leste a hatást Gábor arcán.*

*Gábor könnyed meghajlással köszöntötte. Amint leült vele szemben, csak nézte és oda volt a csodálkozástól. Trude megszólalásig olyan volt, mint az anyja - annakidején. Ugyanaz a cizellált mozdulat, amorettyszerű könnyedség, ugyanaz a tekintet, szájmozdulat és hangjáról is megismerte a Helén hangját. Pillanatig nem jutott szóhoz, csak azt érezte, hogy egész bensőjét átjárja egy régi, elfelejtett izgalom.*

*Társalogtak fegyelmезetten, úgy ahogyan szokás ilyen esetben. Trude tizenhat éves, a képzőművészeti iskolába jár, de nem lesz festő, divatrajzokat fog készíteni. Trudét elhozta magával az anyja, mert más világot élünk, mint akkor, ma már fiatal lányok is járnak a kávéházba, igaz hogy csak délután és kísérvével, de ide járnak barátai és barátnői is. Trude nyáron Spanyolországban töltötte a szabadságát, nézze meg, hogy le van sülve még mindig. Trude megnyerte a főiskolások női uszóbajnokságát. Trude... A beszélgetés jórésze Trude körül forgott, mintha Helén csak azért hozta volna el leányát, hogy megmutassa, ő már tulajdonképpen Trudeban él tovább.*

*Trudét elkérték táncolni. A kávéház közepén körülkerített üvegpadlón táncoltak a párok. Gábor szeme sűrűn tévedt oda, amikor sejtette, hogy Trude táncközben közelebb kerül az ő asztalukhoz. Közben beszélgettek, de ösztönösen érezték, nem szabad tulságosan belemelegedni, ma már nincs meg a jogcim bizalmaszkodásra, ami nem is érdemes, vagy talán palástolt kegyeletet érezték, hogy megélénkítették a multat, amely már nem az övék és leszakadt róluk? Most egy idősebb férfi lépett az asztalukhoz, jó ismerős és Helént kérte föl táncra. Helén Gáborra nézett: - megengedi? Ez csak olyan stílaris fordulat volt a részéről, igazán nincs beleszólása, de azért Gábornak mégis jólesett. Most merész elhatározással ő állott fel. Trudet táncoltatta meg, akinek sejtelve sem volt, hogy ki az a testes, javakorbéli, öszülő halántéku uriember, két platina foggal a szájában. Ügyetlenül rángatja ide s oda s valamilyen indokolatlan, udvariassági kötelességből elragadta előbbi táncosától. Tánc közben nem is szólottak egymáshoz. Gábor csak annyit fogott fel, hogy erőltetett volt ez a tánc, nem neki való, nem is táncolt vagy tizenöt éve, aminthogy minden erőltetett, amit már csinál.*

*Visszavezette a leányt és ült tovább Helénnel; most már ketten nézték a táncoló fiatalokat. Változatlanul igyekeztek kedvesek lenni egymáshoz. Mindenféléről fecsegték, politikáról, Hitlerről, zsidókérdésről és arról, hogy miként van Romániában, Trude pedig kipirulva jött mindig vissza az asztalhoz, hogy azután újra mámorosan visszavergődjék a táncolók közé. Csak ne volna olyan észbontóan szép ez a kislány! Ne emlékeztetne minden vonása annyira a negyedszázad előtti Helénre! Csak ne volna olyan aljas a sors, hogy nemzedékenként adja vissza a pofont az elbizakodott és gögös fiataloknak! Csak egyszer érné már meg az időt, amikor csöndes megadással a lázongó lélek is hozzáöregszik a testhez!*

Vége.